

**TAMPEREEN YLIOPISTO**

**TYTTÖKULTTUURIA, LUONNOLLISESTI.**

Kasvatustieteiden yksikkö  
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma  
**KAISA MATTILA**  
Elokuu 2015

Tutkimuksen tarkoituksena oli tyttökulttuurin ymmärrettäväksi tekeminen. Tutkimus käsitteli pääasiassa alakouluikäisten tyttöjen sosiaalista kulttuuria, jonka tytöt omaksuivat osin valmiina, osin rakensivat itse keskuudessaan. Tyttökulttuurina käsitettiin tutkimuksessa kaikki se, mikä tyttöjen toimintaa ohjaa.

Tutkimuksen lähtökohdat poikkesivat aiemmasta tutkimuksesta sikäli, että tässä tyttöjen toimintaa ei pyritty selvittämään ainoastaan yhteiskuntakulttuurin tai kasvatuksen perusteella. Mukaan otettiin myös evoluutiopsykologisia näkökulmia, tuoden esiin tyttöjen luontaista pyrkimystä toimia pojista poikkeavin tavoin.

Tutkimus oli otteeltaan hermeneuttinen, tulkinnan kautta ymmärrykseen tähtäävä. Siten sen tarkoituksena ei ollut tyttöjen aseman parantaminen tai tasa-arvon lisääminen sinällään. Ymmärryksen kautta avautui kuitenkin mahdollisuuksia myös tasa-arvotyön perusteiden uudelleen määrittämiselle. Muutostarpeen arvioiminen jätettiin tässä lukijan ratkaistavaksi.

Tutkimus toteutettiin kahdessa alakoululuokassa kevään 2015 aikana. Aineisto kerättiin havainnoinnin ja haastattelujen kautta. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä 37 informanttia, joista 22 oli tyttöjä, 11 poikia ja 4 opettajia. Aineisto ei ole kattava otos suomalaisesta yhteiskunnasta, mutta sen kautta saavutettu teoria kiinnittyy saumattomasti aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Siten tutkimuksen tuoma tieto on relevanttia myös jatkotutkimuksen pohjaksi.

Tutkimuksen keskeisimmät löydökset liittyivät tyttöjen henkilökeskeisyyteen poikien toimintakeskeisyyden vastakohtana. Siinä missä poikien toiminta tutkimuskouluilla kiinnittyi tekemisen ympärille, rakensivat tytöt yhteisönsä jo ennen tekemisen suunnittelua. Vastaavasti tyttöjen riidat liittyivät mukaan pääsemiseen ja ulkopuolelle jättämiseen, kun taas pojat riitelivät toiminnan perusteella, esimerkiksi sääntöjen rikkomisen vuoksi. Tyttöjen henkilökeskeisyys koettiin niin vahvana, että heidän ystävyysuhteidensa todettiin muistuttavan monessa kohtaa seurustelusuhdetta. Tytöt hakeutuivat tiiviiseen läheisyyteen parhaan ystävänsä kanssa, ja kokivat myös petetyksi ja jätetyksi tulemisen tunteita ystävyysuhteiden rakoillessa.

Selityksiä tälle tyttöjen henkilökeskeiselle kulttuurille ei tyhjentävästi löytynyt kasvatuksesta tai yhteiskunnassa vallitsevasta kulttuurista. Tutkimuksen tuloksena olikin, että tätä tyttöjen toimintatapaa ei voida esimerkiksi sukupuolineutraalin kasvatuksen kautta hävittää. Siten tutkimus kyseenalaisti ajatuksen avata tytöille tie ennen vain pojille kuuluneeseen toimintaan tasa-arvon nimissä. Tutkimus osoitti, että tytöt eivät lähtökohtaisesti pyri samoihin päämääriin poikien kanssa, vaan heitä ohjaa osin luontainen, osin sosiaalisen kulttuurin määrittelemä taipumus toimia omalla tavallaan. Tavoiteltaessa todellista yhdenvertaisuutta tulisi huomio näin ollen tutkimuksen perusteella keskittää myös tyttöjen tavoitteiden ymmärtämiseen, jotta ne tulisivat huomioiduksi pojista eroavine piirteineen.

Tuloksiensa kautta tutkimus antoi runsaasti aineistoa tulevan tutkimuksen, sekä poliittisen keskustelun pohjaksi. Sen esiin nostamia näkökohtia voidaan sellaisenaan hyödyntää esimerkiksi pohdittaessa tasa-arvoisen koulun ideaalia. Tutkimus antoi lisäksi uusia näkökulmia ja pohdittavaa kasvatustyön tekijöille. Ymmärryksen kautta jokainen tyttöjen parissa toimiva aikuinen voi miettiä oman toimintansa periaatteita uudessa valossa.

# SISÄLLYS

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	<b>5</b>
<b>2</b>	<b>TYTTÖTUTKIMUKSEN KENTTÄÄ</b> .....	<b>10</b>
2.1	TYTTÖTUTKIMUKSEN TEEMOJA.....	11
2.2	TYTÖT JA KOULU.....	13
2.3	TUTKIMUKSIA TYTTÖYHTEISÖISTÄ .....	15
2.4	TÄMÄN TUTKIMUKSEN ASEMOINTIA .....	19
<b>3</b>	<b>TUTKIMUKSEN METODOLOGIA</b> .....	<b>21</b>
3.1	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA.....	22
3.2	FEMINISTINEN TUTKIMUS .....	23
3.3	HERMENEUTTINEN TUTKIMUSOTE.....	24
3.4	EVOLUUTIOPSYKOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA .....	25
3.5	LAADULLINEN JA LAADUKAS TUTKIMUS .....	26
3.6	AINEISTONKERUU .....	27
3.6.1	<i>Etnografinen havainnointi</i> .....	28
3.6.2	<i>Haastattelut</i> .....	30
3.6.3	<i>Tutkimuskohteena lapset ja nuoret</i> .....	31
3.7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS .....	32
<b>4</b>	<b>TYTTÖIHIN KOHDISTUVAT ODOTUKSET</b> .....	<b>35</b>
4.1	KILTIN TYTÖN MYYTTI.....	36
4.2	TYTTÖVOIMAA JA TASA-ARVOA.....	38
4.3	VALINTOJEN RISTIPAINEESSA .....	40
4.4	TARVE MIELLYTTÄÄ .....	41
4.5	SAAKO KOULUSSA MENESTYÄ?.....	43
4.6	ULKONÄKÖ .....	44
4.7	TAVOITTEENA TÄYDELLISYYS. JA VÄHEMPI EI RIITÄ.....	45
4.8	SOSIAALINEN ÄLYKKYYS .....	47
4.8.1	<i>Sosiaaliset normit</i> .....	48
4.8.2	<i>Koulutyttöjen sosiaalisia normeja</i> .....	49
<b>5</b>	<b>SUKUPUOLISIA ERONTEKOJA KOULUSSA</b> .....	<b>51</b>
5.1	SUKUPOOLEEN SUHTAUTUMINEN – ARKALUONTOINEN KYSYMYS?.....	52
5.2	SAMA JATKUU VÄLITUNNILLA.....	54
<b>6</b>	<b>YHTEYTTÄ ETSIMÄSSÄ</b> .....	<b>56</b>
6.1	YHTEISÖJEN MUODOSTUMINEN JA KOULULUOKKA .....	57
6.2	TIIVIS LÄHEISYYS .....	59
6.3	KOLLEKTIIVINEN SUBJEKTI .....	63
6.4	YKSITYISYYDEN KAIPUU .....	65
6.5	SEURA TEKEE KALTAISEKSEEN – MAINEEN MERKITYS .....	67
<b>7</b>	<b>KILPAILU JA KATEUS</b> .....	<b>71</b>
7.1	SUKUPOULTEN VÄLINEN KILPAILU .....	73
7.2	KILPAILUN MUOTOJA TYTTÖJEN KESKUUDESSA .....	74
7.3	KATEUS.....	75
<b>8</b>	<b>HIERARKIAT JA JÄRJESTÄYTYMINEN</b> .....	<b>78</b>
8.1	SUKUPOULISUUS HIERARKIOIDEN RAKENTUMISEN PERUSTANA .....	78

8.2	KOULUTYTYÖT JA VALTA.....	80
<b>9</b>	<b>KONFLIKTIT</b> .....	<b>82</b>
9.1	TYTTÖJEN RIIDANAHEITA.....	85
9.2	TOIMINTA RIITATILANTEESSA .....	86
<b>10</b>	<b>PUHUMISEN MERKITYS</b> .....	<b>88</b>
<b>11</b>	<b>POHDINTAA</b> .....	<b>93</b>
11.1	PÄÄTELMIÄ .....	93
11.1.1	<i>"The winner takes it all" - tilannetaju avaimena menestykseen</i> .....	94
11.1.2	<i>Yhteys – avain onneen</i> .....	96
11.1.3	<i>Henkilökeskeisyys</i> .....	96
11.1.4	<i>Tyttöjen kulttuuri – sosiaalista navigointia?</i> .....	97
11.2	SYITÄ TOIMINNAN TAUSTALLA.....	98
11.3	TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA .....	99
11.4	LOPUKSI.....	101
	<i>LÄHTEET</i> .....	<i>102</i>

# 1 JOHDANTO

Olen monesti kuullut sanottavan, että siinä missä miehet puhuvat armeijamuistoistaan, käyvät naiset läpi synnyttymuistojaan. Aloitankin tämän tutkimuksen hetkestä Tampereen yliopistollisen keskussairaalan synnytyssalissa kahdeksan vuotta sitten. Tuolloin koin toistamiseen uuden elämän alun ihmeen. Pienokaiseni päästäessä ensihuutonsa mieheni kertoi minulle, että saatoin juuri maailmaan tyttölapsen. Tuo pieni, mutta sitäkin merkityksellisempi lausahdus ”se on tyttö” sai onnen kyyneleet silmiini. Muutaman sekunnin aikana ehdin kokea vastasyntyneeseen lapseeni valtavaa yhteyttä, olihan kyseessä saman sukupuolen edustaja kuin itse olen. Nyt pääsisin elämään omaa lapsuuttani uudelleen, saisin leikkiä barbeilla, kammata tyttäreni hiuksia ja ostaa hänelle vaaleanpunaisen mekon hänen ensimmäisille syntymäpäiväjuhliilleen. Aloin jo maalaila mielessäni kuvia asioista, joita tekisimme ja aiheita, joista juttelisimme. Ja ennen kaikkea, vilkkaan esikoispoikani vastapainoksi saisin nyt kasvatettavakseni tyttölapsen. Tyttöjenhän on sanottu olevan kiltimpiä ja rauhallisempia, oppivan potallekin aikaisemmin kuin pojat. Tyttö oppisi omatoimiseksi, ja myöhemmin keittäisi minullekin kahvia äitienpäivän aamuina. Ja miksei muinakin aamuina. Kylläpä olin onnekas saadessani tyttövauvan.

Tuosta hetkestä synnytyksen hurmoksessa on tullut kuluneeksi kahdeksan vuotta. Noiden vuosien aikana olen kerta toisensa jälkeen palannut miettimään, miten monitahoisia odotuksia tyttöihin yhteiskunnassamme kohdistetaan. Vaikka nuo odotukset saattavat tässä kuulostaa absurdeilta, ehkä hieman naurettaviltakin, on kuitenkin totta, että suhtaudumme lapseen hänen sukupuolensa mukaisesti syntymän hetkestä lähtien.

Samoin tytöt itse osallistuvat noiden odotusten luomiseen ja säilyttämiseen. Tyttäreni kasvua seurattessani olen lukemattomia kertoja kiinnittänyt huomiota siihen, miten varhaisessa vaiheessa tyttöjen leikit eroavat poikien leikeistä. Eivätkä erot jää pelkkien leikkien alueelle. Lasten kasvaessa ikään, jossa kaverien merkitys alkaa kasvaa, astuvat kuvaan myös tyttö- ja poikaporukat omine toimintatapoineen. Tuota toimintaa tyttö- ja poikaporukoissa vaikuttaa ohjaavan jokin tiedostamaton, mutta vaikutusvaltainen voima. Tytöt ja pojat nimittäin käyttäytyvät toisistaan poiketen, lähes universaaleilta vaikuttavien sukupuolisten normien mukaan. He tulevat osallisiksi sosiaalisesta kulttuurista, jota he myös yhdessä toisten kanssa aktiivisesti luovat.

Mielenkiintoinen kysymys on, onko vastasyntynyt tyttölapsi itsessään erilainen kuin poika, vai kasvaako hän tytöksi vasta myöhemmin, tullessaan osalliseksi tuosta kulttuurista. Tässä kohtaa tuntuisi viisaimmalta sanoa, että vauva on vielä viaton, kuin puhdas taulu, jota äidin ja myöhemmin muidenkin odotuksen alkavat hiljalleen kasvattaa kohti kulttuurimme tunnistamaa tyttöyden mielikuvaa. Näin sukupuolen voitaisiinkin ajatella olevan tuon kulttuurin tuotetta. Tähän tapaan ovat ajatelleet esimerkiksi Charpentier (2001, 22-26) ja Saarikoski (2009, 44). He ovat olleet yhtä mieltä siitä, että sukupuoli ei ole pysyvä (fyysinen) ominaisuus, vaan jotakin, joka kulttuurin kautta tuotetaan ja merkityksellistetään yhä uudelleen ja uudelleen arkikäytännöissä. Näin ollen tytöksi (tai naiseksi) ei synnytä, vaan tullaan toistamalla sukupuolittavia tekoja. Kuitenkaan he eivät selvästi teoksissaan paljasta, mitä nämä ”tytön teot” ovat. Mielestäni ajatus kokonaisuudessaan on varsin ristiriitainen. Se toisaalta pyrkii kumoamaan sukupuolten välisiä eroja asettamalla ne kulttuurin aiheuttamiksi. Toisaalta kuitenkin samaan hengenvetoon todetaan, että sukupuoli määrittyy juuri näissä sukupuolittuneissa teoissa. Mikä siis määrää teon olevan sukupuolittunut? Sekö, että se kuitenkin on luontaisempi toisen sukupuolen edustajalle?

Näitä kysymyksiä pohtiessani ajauduin tyttö tutkimuksen äärelle. Aloin myös hiljalleen työstää tämän tutkimuksen teemoja ja aihepiirejä mielessäni. Tahdoin selvittää, mitä elementtejä tyttöjen keskinäiseen kulttuuriin kuuluu. Minkälaisista sosiaalisista normeista tyttö tulee osalliseksi liittyessään yhteen toisten tyttöjen kanssa, ja sitovatko nämä normit häntä, vaikei hän yhteisöön liittyisikään? Lisäksi tahdoin selvittää, miten tyttöjen kulttuuri saa ilmiänsä, millaisina asioina se käytännössä ilmenee. Toisin sanottuna, mitä ovat ne käytänteet, joita tytöt kokevat olevansa pakotetut toiminnassaan toistamaan, vaikka mitään kirjoitettua sääntöä tästä ei olisikaan.

Lisäksi minussa heräsi halu ja tarve tuoda julki havaitsemaani ristiriitaa siitä, miten tytöksi toisaalta kasvetaan, toisaalta synnyttään. Koin tämän aiheen ajankohtaiseksi sikäläkin, että myös ilmeisen monet muut kamppailevat saman kysymyksen parissa. Saarikosken ja Charpentierin tavoin moni vaikuttaa ajattelevan sukupuolen olevan ainoastaan kulttuurin tai kasvatuksen aikaansaannosta. Tämä näkyy esimerkiksi sukupuolineutraalin kasvatuksen nousevassa suosiossa. Mielestäni ajatus sukupuolten välisten erojen häivyttämisestä käyttämällä vain neutraaleja käsitteitä, värejä ja leluja kasvatuksessa on jokseenkin ontuva. Tällainen erojen piilottaminen ei todellisuudessa poista näiden erojen olemassaoloa. Kuitenkin tälle linjalle on lähdetty tasa-arvon nimissä jopa peruskoulun opetussuunnitelmassa häivyttämällä sukupuolittuneita käytäntöjä esimerkiksi käsityön osalta (Lahelma 2014, 382-383). Avain todelliseen sukupuolten yhdenvertaisuuteen on uskoakseni ymmärryksessä. Jos tyttönä olemisen funktio saataisiin yleiseen tietoisuuteen, ei sitä tarvitsisi enää yrittää yhdenmukaistaa poikien olemisen kanssa, vaan tyttöjen

luontaiset taipumukset voitaisiin huomioida siinä missä poikienkin. Tämän tavoitteen ajamana päätin syventyä tyttöjä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen.

Tutkimuksia luettuani hämmästyin siitä, miten paljon nuo aiemmat tutkimukset toistavat toisiaan vastaten samoihin kysymyksiin yhä uudelleen ja uudelleen. Tyttö tutkimuksen teemoiksi ovat määrättyneet erilaiset tyttöjen asemaan ja oikeuksiin kohdistuvat aihealueet, samoin kuin tyttö kulttuurin käynnissä oleva murros. Kaikki nämä aiheet ovat luonnollisesti merkityksellisiä tyttönä olemisessa, niitä tutkimalla on epäilemättä voitu parantaa tyttöjen asemaa yhteiskunnassa. Aihepiirien rajallisuus hämmästytti kuitenkin minua. Voisin sanoa päätyneeni jopa saturaatioon tutkimukseni taustalla olevan teorian suhteen. Luettuani kyllin monta tutkimusta en enää löytänyt mitään varsinaisesti uutta lukemalla lisää. Sen sijaan tietyt itseäni kiinnostavat kysymykset jäivät systemaattisesti käsittelemättä. Esimerkiksi biologian ja kulttuurin merkityksien suhde tyttöjen sosiaalisen kanssakäymisen muodostajana vältettiin tutkimuksissa tehokkaasti. En siis löytänyt vastausta kysymykseeni siitä, kumpi oli ensin muna vai kana, eli synnyttääkö tytöksi vai onko sukupuoli vain kulttuurin tuotosta.

Tässä tutkimuksessa olen rakentanut tutkimusasetelmani aiemmasta tutkimuksesta poikkeavalla tavalla. Koen tämän lähtökohdan paitsi tieteellisesti merkitykselliseksi uusien näkökulmien ja yhteyksien löytämisen myötä, myös lukijan mielenkiintoa herättäväksi. Ainakin itse olen kokenut jollain tapaa raikkaana tutkimukset, joissa tarkastelua toteutetaan perinteisestä tavasta poiketen. Esimerkkinä tällaisesta tutkimuksesta mainittakoon Puurosen (2004) anorektisia tyttöjä käsittelevä tutkimus, jossa aihetta on tutkittu yhteiskunnallisesta näkökulmasta, irrottautuen aiemman tutkimuksen biologisista ja psyykkisistä lähtökohdista. Puuronen näkee syömishäiriön yhteiskuntasuhteena, hän onnistuu tutkimuksessaan liittämään sen syyt ja merkityksen varsin aukottomasti tämän hetken yhteiskuntamalliin. Tutkimuksen luettuaan lukija ei voi enää tuudittautua ajattelemaan ilmiötä henkilön fyysisenä tai psyykkisenä sairautena. Se ei enää ole kontekstista irrallinen, vaan kiinnittyy paitsi henkilöön itseensä, myös ympäröivään kulttuuriin.

Vastaavasti olen tässä tutkimuksessa tahtonut tuoda esiin tyttöjen kulttuuria uudesta näkökulmasta tulkittuna. Siinä missä aiempi tutkimus on kiinnittänyt tyttöjen käyttäytymisen kasvatukseen ja yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin, olen tässä tutkimuksessa esittänyt myös kysymyksen siitä, riittävätkö nuo kaksi tekijää määrittämään tyttöjen pojista eroavaa toimintaa. Mielestäni ilmiöiden irrottaminen tytöistä itsestään mitätöi tyttöjen toimijuutta. Niinpä olenkin nostanut esiin myös biologisia vaikuttimia toiminnan taustalla. Tässä olen käyttänyt teoriapohjana evoluutiopsykologiaa, joka tieteenalana on syystä tai toisesta saanut varsin kyseenalaisen vastaanoton. Koska uutta luova tutkimus edellyttää mielestäni jonkinlaista kapinamieltä ja tahtoa murtaa vallitsevia oletuksia, olen itse suhtautunut tuohon tieteenalaan avoimesti. Ja tutkimukseni

luettuaan lukijakin mahdollisesti hyväksyy ajatuksen sukupuolen merkityksestä myös luontaisena, myötäsentyisesti toimintaamme ohjaavana tekijänä. Tässä kohden siis haastan näkemyksen siitä, että sukupuoli olisi vain jotakin kulttuurin tuottamaa, kielellinen konstruktio jota itse asenteillamme uusinnamme. Luonnollisesti kaikki tämä kulttuurinen ohjaa käyttäytymistämme ja suhtautumistamme sukupuoleen. Mutta evoluutiopsykologian tarkoituksena ei olekaan kieltää tuota kulttuurin merkitystä, vaan avata silmämme huomioimaan sen *lisäksi* lähtökohtana oleva biologinen totuus: olemme sukupuoleen sidottuja jo syntyessämme. Tyttöys on jotakin, joka sisältyy yksilöön alusta alkaen. Se, miten tuota tyttöyttä tuotetaan ja eletään, saa määritelmänsä kulttuurisessa kontekstissa. Tämä kulttuuri kuitenkin määrittänyt ihmisten rakentamana, joten jonkinlainen vastavuoroisuussuhde on löydettävissä sukupuolen ja kulttuurin väliltä. Kumpikin ohjaa toistaan, ja mikäli tämä asetelma sivuutetaan vain toisen näkökulman hyväksi, ei lopputulos paljasta kokonaisuutta. Siten saadaksemme käsityksen koko todellisuudesta, on aihetta tutkittava ennakkoluulottomasti, molemmat lähtökohdat huomioiden.(vrt. Kivivuori 2008.)

Tämä saattaa herättää lukijassa monenlaista vastustusta. Siksi totean vielä, että evolutiivisten vaikuttimien huomioiminen ei suinkaan tarkoita sitä, että asiantilat hyväksyttäisiin jonkinlaisina muuttumattomina totuuksina. Vaikka tytöillä esimerkiksi todettaisiin luonnostaan olevan taipumusta epäsuoraan kiusaamiseen, ei se tarkoita sitä, että tuo kiusaamisen muoto tytöiltä hyväksyttäisiin. Päinvastoin, ymmärtäessämme toiminnan perimmäiset syyt avautuu meille entistä suurempi mahdollisuus myös muuttaa käyttäytymistämme näihin syihin pureutumalla.(vrt. Kivivuori 2008.)

Tämän tutkimuksen kohteeksi määrittänyt siis tyttöjen sosiaalinen kulttuuri normistoinen ja ilmentymineen, niin kulttuurin kuin luontaisten taipumustenkin sanelemana. Tutkimuksen olen toteuttanut havainnoimalla kahta koululuokkaa, sekä haastatteleamalla näiden luokkien oppilaita ja opettajia. Tätä empiiristä aineistoa peilaan sitten aiempiin teorioihin pyrkien pitämään silmäni mahdollisimman avoimina. Varsinaisia hypoteeseja en tutkimukselleni aseta, sillä tarkoitukseni ei ole todistella mitään (edes itselleni), vaan löytää aitoa ymmärrystä toisinaan käsittämättömältäkin tuntuvaan tyttöjen toimintaan.

Aloitin tutkimukseni esittelemällä lukijalle tyttötutkimuksen kenttää, aluetta, jolle tämäkin tutkimus teoreettisesti sijoittuu. Tämän jälkeen käyn läpi metodologisia valintojani perusteluineen. Luvusta neljä eteenpäin siirryn tulkitsemaan teorian ja empirian kautta tekemiäni havaintoja. Aluksi tarkastelen tyttöihin kohdistuvia odotuksia, joilla on tärkeä merkityksensä toiminnan taustalla. Sen jälkeen käyn lyhyesti läpi yleisiä erontekoja tyttöjen ja poikien välillä koulussa. Tästä siirryn tutkimukseni ydinalueelle, tyttöjen yhteisöllisyyteen ja sen merkitykseen kulttuurin muodostumisessa. Luvuissa 7-9 käsitelen tyttöjen toiminnassa esiin nousseita ilmiöitä liittyen



kateuteen ja kilpailuun, hierarkioihin ja vallan jakoon, sekä konflikteihin. Lopuksi annan vielä yhden luvun verran tilaa empiriassa isoon osaan nousseelle elementille, tyttöjen väliselle puheelle. Tämä luku ei ole tyttö tutkimuksessa tyypillinen, puheen merkitystä ei ole aiemmissa tutkimuksissa nähty kokonaisen luvun arvoiseksi tyttökulttuurin ilmentymäksi. Koska haastatteluissani siihen kuitenkin palattiin yhä uudelleen ja uudelleen, katsoin tärkeäksi antaa sille sijaa myös tutkimukseni kirjallisessa tuotoksessa. Tämä luku päättää tutkimukseni tulkintaosuuden, ja sitä seuraa pohdinta tutkimuksen tuloksista. Tuloksina esittelen keskeisimmät löydökseni avaten ovia myös jatkotutkimukselle.

Tutkimus sinänsä on tulkintaa tyttöjen kulttuurista. Suosittelen kuitenkin sen lukemista myös niille, joiden kiinnostus suuntautuu poikien elämään. Kertovathan vastakohdat aina jotain myös toisistaan, ymmärtämällä asian toisen puolen saavuttaa samalla ymmärrystä toisesta. Lisäksi tytöt ja pojat toimivat yhteiskunnassamme rinnan, joten sukupuolittuneet käytännöt limittyvät arkielämässä toisiinsa, saaden toisiltaan vaikutteita ja muodostaen käytäntöjään suhteessa toisiinsa. Ymmärtämällä tyttöjä voimmekin siten ymmärtää myös vallitsevaa kulttuuria sinänsä, samoin kuin sukupuolen merkitystä sen toteuttamisessa.

## 2 TYTTÖTUTKIMUKSEN KENTTÄÄ

Tytöt ovat historiallisesti olleet epärelevantti tutkimuskohde marginaaliasemansa johdosta, eikä menneisyyden työistä juuri löydykään tutkimuskirjallisuutta. Huomiota on kiinnitetty pääasiassa aikuisiin, aikuisten todellisuuteen. Lapsitutkimuksessakin tytöt ovat olleet altavastajan asemassa, onhan poikiin keskitetty tutkimus ollut poliittisesti kiinnostavampaa.(Tuomaala 2011, 45-87.)

Myös nuorisotutkimuksen on aiemmin todettu keskittyvän joko ”nuoriin yleensä” jonkinlaisena sukupuolettomana massana, tai poikiin erityisesti. Lähemmässä tarkastelussa on lisäksi huomattu, että tuo sukupuoleton, nuoriin yleensä kohdistuva tutkimus, on myös käsitellyt lähinnä poikia. Syyksi on esitetty, että julkiset tilat, joissa tutkimusta on tehty, ovat olleet poikien valtaamia. Näissä julkisissa tiloissa tutkimusta on tehty esimerkiksi jengiytymiseen liittyen, mikä sekin on nähty osana nimenomaan poikien elämää ja sosiaalista kulttuuria. Nuoret tytöt sen sijaan ovat jääneet piiloon käyttäessään yksityisiä tiloja oman lapsuuden ja naiseuden välillä vuorottelevan olemisensa paikkoina.(Hey 1997, 6; Tolonen 2001, 21-31.)

Koska tyttöjen sosiaalinen toiminta poikkeaa poikien toiminnasta huomattavastikin, on selvää, että tarve tutkimuksellisen tiedon saamiseen nimenomaan tyttöjä koskien on tarpeen. Tähän tarpeeseen vastaamaan kehittyi tyttötutkimus, joka Suomessa yleistyi 1980-luvulla. Se sai alkunsa sosiologien tekemänä tutkimuksena, mutta on sittemmin levittäytynyt laajemmalle, omaksi poikkitieteelliseksi tutkimusalakseen. Tyttötutkimuksen pariin on myös alkanut muodostua verkostoja, se ei ole enää vain osa jotakin muuta, yhteiskunnallisesti merkittävämmäksi nähtyä alaa.(Ojanen 2010, 123-125; Ojanen 2011a, 9-43.)

Tyttötutkimus tieteenalana tasapainoilee naistutkimuksen, nuorisotutkimuksen ja lapsudentutkimuksen rajapinnoilla. Tutkittavat ilmiöt seuraavat paljolti naistutkimuksen kysymyksenasetteluja, tutkimuksen kohteena ovat tyttöyden määrittäminen ja tyttöyden rakentumisen ehdot yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Tarkastelun näkökulma on nimenomaan sukupuolinen, tutkimuksella tavoitellaan näkyvyyttä tyttönä olemiselle. Monet sukupuolten tasa-arvoon liittyvät asiat, sukupuolierot ja syrjintä ovat keskeisiä tutkimuskohteita. Myös nais- tai tyttöihanteita on tutkittu paljon, samoin kuin vastakkain asettelua ”hyvän” ja ”pahan” naisen tai tytön välillä. Lisäksi tyttötutkimukseen on liittynyt vahva pyrkimys parantaa

tyttöjen asemaa, puuttua sukupuolijärjestyksen asettamiin epäoikeudenmukaisiksi koettuihin rajoihin.(Liljeström 2004, 9-21; Ojanen 2011a, 9-43.)

Tämän lisäksi nimenomaan tyttötutkimukseen liittyvät läheisesti tutkimukset tyttöjen kasvatuksesta periaatteineen. Tutkimuksissa on tuotu esiin tyttöyden rajoja, sitä, mitä on sallittu tyttöys. Tähän linkittyvät myös kysymykset tyttöjen seksuaalisuudesta, tai ylipäätään tyttöjen ruumiillisuudesta.(Ojanen 2011a, 9-43; Uusikylä 2008.)

Tyttötutkimukseen liittyvät sukupuolisuuden lisäksi aina myös ikään liittyvät kysymykset. Tyttötutkimus on osa lapsuuden- ja nuorisotutkimusta, mutta tytöksi määrittäminen voidaan nähdä myös näitä tutkimussuuntia laajemmin, lukien mukaan nuoret naiset. Raja naistutkimuksen ja tyttötutkimuksen välillä ei olekaan puhtaasti kronologiseen ikään liittyvä, vaan ilmiöitä voidaan tutkia sukupuolijärjestyksen pohjalta kummallakin tutkimusalueella laajasti, huomioiden tyttöjä ja naisia myös yhteiskunnan asettamien ikärajojen yli.(Ojanen 2011a, 9-43.)

## *2.1 Tyttötutkimuksen teemoja*

Tarkasteltaessa tyttötutkimuksen kohteita, voidaan tutkimuksen huomata seuraavan tiettyjä teemoja tieteenalasta riippumatta. Karoliina Ojanen (2011a, 22) jakaa nämä teemat neljään osa-alueeseen kiinnittyviksi. Nuo osa-alueet ovat valta, toimijuus, moninaisuus ja muutos. Näitä teemoja tutkimuksessa käsitellään usein feministisellä otteella, pyrkien lisäämään heikomman sukupuolen näkyvyyttä ja sitä kautta tasa-arvoisemman elämän mahdollisuuksia. Tytöt nähdäänkin tutkimuksessa monesti ikään kuin uhreina, joiden asemaa tulee tutkimuksen kautta parantaa. Tämä asetelma tekee tytöistä jollain tapaa passiivisia muutostarpeen kohteita. Tässä näen voimakasta ristiriitaa feministisen ajatuksen kanssa. Feminismi lähtökohtaisesti pitää naissukupuolta voimakkaana vaikuttajana, ei passiivisena uhrina. Näin ollen onkin merkillistä, että juuri feministinen tutkimus vaatii tytöille oikeutta passivoimalla heidät.

Ojansen (2011a, 22) mainitsemaan valta-teemaan liittyy kuitenkin keskeisesti pyrkimys tyttöjen vallan lisäämiseen, tyttöjen emansipoimiseen. Tyttöjen ja naisten vallan voidaan ajatella lisääntyneen kuluvan vuosisadan aikana huomasti, ovet ovat auenneet yhteiskunnassamme monille aiemmin vain miehille kuuluneille alueille. Tytöt ovat nousseet esiliinan takaa kouluihin ja sieltä sivistyneeseen eliittiin. Tätä nousua on tyttötutkimuksen piirissä tutkittu huomattavan monissa tutkimuksissa.(Ojanen 2011a, 10-22; Tuomaala 2011, 45-87.) Vähemmän on kiinnitetty huomiota siihen, miten tytöt ja naiset saavat valtaa suhteessa toisiinsa. Tämä sukupuolen sisäinen toimijuus on kuitenkin mielestäni varsin keskeinen, sillä naissukupuolella on selvä pyrkimys rakentaa toimintaansa nimenomaan naisten kesken (Eichenbaum & Orbach 2002; Hey 1997, 1-21; Mattila

2012). Vallaksi yhteiskunnassa on naistutkimuksessakin perinteisesti katsottu valta suhteessa miehiin, mikä sinänsä on sekin mielenkiintoinen seikka feministisen tutkimuksen perinteessä.

Toinen Ojasen (2011a, 22) esiin nostama tyttötutkimuksen teema, toimijuus, asemoituu hyvin lähelle vallan käsitettä. Vallan lisääntyessä kasvavat myös mahdollisuudet toimia. Valta ja toimijuus yhdistyvätkin voimaantumisen käsitteessä, jonka näen merkitsevän pääasiassa mahdollisuuksien kasvua.

Tyttötutkimuksessa tämä voimaantuminen on ollut yksi merkittävimpiä käsitteitä niin tutkimuskohteena kuin tutkimuksellisenä tavoitteenakin. Tutkimuksen kautta tyttöjen toimintakenttää on pyritty laajentamaan ennen vain pojille sallituille yhteiskunnan alueille. Tästä esimerkkinä voidaan mainita tyttöjen tilojen esiin tuominen nuorisotutkimuksen kentälle, jossa aiempi tutkimus oli keskittynyt lähinnä julkisissa tiloissa tapahtuvaan (poikien) toimintaan. Tyttöjen kulttuurin todettiin usean tutkimuksen kautta muotoutuvan kotona tai kodinomaisissa tiloissa, kahden tai muutaman tytön läsnä ollessa. Tästä havainnosta sai alkunsa puhe tyttöjen ”makuukammarikulttuurista” tai ”omahuonekulttuurista”, jossa tytöt sijoitettiin omiin tiloihinsa kasvamaan naisiksi yhdessä ystäviensä kanssa. Tuo tila tarjosi tytöille turvallisen tavan käsitellä naiseksi kasvamistaan lapsellisen naurun säestyksellä. Tosin tuo turvallisuus on myös kyseenalaistettu esittämällä tämä tyttöjen intiimi yhdessäolo kontrollin näkökulmasta. Omissa tiloissaan tytöt paitsi käyvät läpi naiseksi kasvuaan myös säätelevät sitä arvioiden joka hetki itseään ja toistaan, sekä itseään suhteessa toiseen. (Ojanen 2011a, 9-43; Tolonen 2001, 21-42.)

Tyttöjen toimijuuden lisääntyminen on nähty sekä tyttöjen omien kulttuurien esille tuomisena, että tyttöjen kasvavina mahdollisuuksina liittyä maskuliiniseen (miesten) kulttuuriin. Tämän murroksen on katsottu jollain tapaa muuttaneen itse tyttöjä ja tyttöinä olemista, mikä näkyy puheena ”uusista tytöistä”. Nämä uudet tytöt saavat ja osaavat yhdistää toiminnassaan feminiinisiä ja maskuliinisia toimintatapoja saaden aikaan optimaalisen hyödyn ja näin kasvavan menestyksen yhteiskunnan eri osa-alueilla. Tähän liittyen tutkimusta on tehty paljon niin tyttöjen ja naisten menestykseen liittyen, kuin esimerkiksi tyttöihanteiden muutokseen liittyen. Voimaantumisen on katsottu esimerkiksi muuttaneen tyttöihannetta ”kiltistä tytöstä” kohti yhdessä menestyviä tyttöjä ja ”girl power” –kulttuuria. (Ojanen 2011a, 9-43; Saarikoski 2009; Tolonen 2001, 27-32.)

Ojasen (2011a, 22) kolmas ja neljäs teema, muutos ja moninaisuus, linkittyvät tiiviisti aiempiin teemoihin. Muutos kuvaa juuri edellä mainittua saavutetun vallan tuomaa voimaantumista, tyttöjen kasvua kilteistä vahvoiksi, ja heidän toimintansa siirtymistä makuukammareista julkisille areenoille. Koska tämä muutos ei kuitenkaan koske yhteiskunnassa kaikkia tyttöjä, on tarvittu mukaan moninaisuuden käsite nostamaan esiin myös valtavirrasta poikkeavia tyttöryhmiä. Tämä moninaisuuden ja erilaisten tyttöyksien tutkimus on kohdistunut

pääasiassa erilaisista taustoista tuleviin tyttöihin, ja tätä kautta iän, seksuaalisuuden, etnisyyden ja yhteiskuntaluokan vaikutuksiin tyttönä olemisessa. Tyttöjen tutkimuksen on nähty keskittyneen liialti heteroseksuaalisten, keskiluokkaisten valkoihoisten tyttöjen tutkimukseen muiden tyttöryhmien jäädessä huomiotta. Siksi suunta onkin tällä hetkellä kohti erityisryhmien tutkimusta.(Anttila, Ojanen, Saarikoski & Timonen 2011, 151; Käyhkö 2011b; Ojanen 2011a, 9-43.) Moninaisuuden käsite on siis otettu käyttöön erottelemaan jollain tapaa näkyvästi erilaisia tyttöryhmiä. Sen sijaan tyttöjen erilaiset yksilölliset asemat saman tyttöryhmän sisällä, tai tyttöjen erilaiset tarpeet saavuttaa vaikkapa valtaa ja toimijuutta ovat rajautuneet käsitteen ulkopuolelle.

Tyttötutkimusta sävyttää toistuvien teemojen ohella pyrkimys kuulla ja ymmärtää tyttöjä. Tyttöjen ääni halutaan saada esille todellisena, tyttöjä ja heidän kulttuuriaan romantisoimatta. Tyttöjä ei siten pyritä hoivaamaan tai korjaamaan, vaan kuuntelemaan ja ymmärtämään.(Oinas 2011, 307.) Juuri tästä ymmärryksen lisäämisestä tässäkin tutkimuksessa pohjimmiltaan on kysymys.

## *2.2 Tytöt ja koulu*

Tyttöjä koululaisina on tutkittu monelta taholta. Mielenkiinnon kohteena on ollut muun muassa tyttöjen koulumenestys, tyttöjen asema koulussa suhteessa poikiin, sekä koulun soveltuvuus tytöille. Yhteistä näille tutkimuksille on, että tyttöjen ja koulun välistä suhdetta on tutkittu asettaen määrääväksi tekijäksi koulu sääntöineen ja opettajineen, jättäen tytöt passiivisen objektin rooliin. Tyttöjen itsensä luomaa epävirallista normistoa koulun virallisten sääntöjen sisällä ei monessakaan tutkimuksessa ole huomioitu. Koulun epävirallisen kulttuurin tutkimus on ollut sukupuolineutraalimpaa, oppilaita yleensä koskevaa tutkimusta (esim. Hoikkala & Paju 2013 tai Laine 1997). Kuitenkin on eri asia olla koulussa tyttönä kuin poikana.

Suomalainen peruskoulu on tavoitteiltaan tasa-arvoinen. Se on kehitetty turvaamaan yhdenvertainen koulutus sosiaaliluokasta ja asuinpaikkakunnasta riippumatta. Myös sukupuolten välinen tasa-arvo on yksi peruskoulumme kulmakivistä. Koululaitostamme leimaakin vahva sukupuolineutraaliteetin oletus. Varmaankin tämän oletuksen johdosta tutkimusta on suunnattu juuri tasa-arvon toteutumiseen koulussa. Tähän liittyen on tutkittu esimerkiksi opettajien mielikuvia tytöistä ja pojista oppilaina, sekä sukupuolittain eroavia kasvatusmenetelmiä. Tutkimuksen pohjalta on todettu, että vaikka sukupuoleen liittyvät eroavuudet onkin virallisista opetussuunnitelmista poistettu, koulu käytännössä ohjaa lapsia erilaisiin asemiin sukupuolen perusteella. Sukupuolten välille tehdään eroa käytännön arjessa esimerkiksi olettamalla tytöiltä erilaista käytöstä kuin pojilta. Tytön tulee olla hiljainen ja ahkera puurtaja, sekä ymmärrykseltään

kypsempi ja huomaavaisempi kuin pojan. Lisäksi tutkimuksissa on nostettu esiin opettajien taipumus sallia pojille enemmän ääntä niin sanotulla ”pojat on poikia” -periaatteella. (Käyhkö 2011a, 89-133; Lahelma 2014; Tolonen 2001.)

Tehdessäni haastatteluja käsillä olevaan tutkimukseen liittyen, huomasin asian kuitenkin muuttuneen. Lähes kaikki haastatteleman lapset kokivat opettajan joko kohtelevan tyttöjä ja poikia tasavertaisesti, tai sallivan tytöille jopa enemmän häiritsevää käytöstä kuin pojille. Tähän tytöt katsoivat syyksi sen, että pojat häiritsevät enemmän, jolloin opettaja on heihin ärtyneempi ja komentaa herkemmin. Sen sijaan tytöille annetaan usein vaan varoitus, jonka jälkeen he ymmärtävät rauhoittua.

Sama ilmiö löytyi myös Ulla Kososen (1998, 192-193) koulumuistoista tekemästä tutkimuksesta. Hän kirjoittaa kiltiksi leimautuneen tytön mahdollisuudesta toisinaan olla huolimaton. Opettaja oli esimerkiksi nostanut tytön muistiinpanot malliksi toisille silloinkin, kun tyttö itse oli ajautunut unelmiinsa ja hutiloinut muistiinpanonsa vailla ajatusta.

Tässä on mielestäni nähtävissä myös tyttöjen tajua sosiaalisesta pelistä. Tytöt eivät ehkä olekaan kiltimpiä tai huomaavaisempia kuin pojat, vaan osaavat vaan pelata paremmin. He ymmärtävät saavansa enemmän tilaa keskinäiseen toimintaansa luokassa, kun ottavat vastaan vain varoituksia suututtamatta opettajaa sen enempää. He myös huomaavat, milloin on kulunut sopivasti aikaa edellisestä varoituksesta voidakseen jälleen jatkaa puuhasteluaan. Olisiko siis syytä kiinnittää tutkimuksellista huomiota paitsi sukupuolieroihin sallitussa äänenkäytössä, myös eroihin tavoissa valita käyttääkö ääntään, vai jättääkö käyttämättä?

Tolonen (2001, 90) on tutkimuksessaan ”Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset” saanut vangittua paperille edellä kuvatun tyyppisen tilanteen. Siinä tyttöryhmä takarivissä piti yllä omaa keskusteluaan, mutta opettaja ei siihen puuttunut. Tolonen arvioi tämän johtuvan joko siitä, että äänenkäyttö pysyi sallituissa rajoissa, tai siitä, että tytöt pystyivät tekemään myös oppituntiin liittyvää työtä oman keskustelunsa ohessa. Tolonen käyttää myös sanaa ”taktiikka” pohtiessaan tyttöjen mahdollisesti ymmärtävän, miten toimimalla mahdollisuus omaan keskusteluun voitiin säilyttää. Juuri tämä taktikointi on osoitus tyttöjen sosiaalisesta älykkyydestä, kyvystä havaita virallisten normien takana olevat piilotetut normit, joiden kautta toimintaa saatetaan laajentaa tietyissä rajoissa.

Tyttöjen ja poikien tasa-arvoisuutta koulussa on tutkittu myös oppikirjojen antaman sukupuolikuvan kautta. Oppikirjoissa naiset on tyyppillisesti liitetty kotiin ja perheeseen miesten käydessä työssä. Oppikirjojen kuvat kertovat myös tarinaansa aikakausille tyyppillisistä sukupuoli-ihanteista kuvaten henkilöt tekemään sukupuolelleen sallittuja ja siltä toivottavia asioita. Lisäksi

tytöt ja naiset ovat aseteltuina miehille alisteiseen asemaan, kirjat ovat johdatelleet arvostamaan miestä yli naisen.(Käyhkö 2011a, 89-133.)

Tässä tutkimuksessa en ole kiinnostunut sukupuolten välisistä hierarkioista tai koulun piilovaikutuksesta näihin käsityksiin. Tarkoitukseni on nostaa esiin tyttöjen sisäisiä järjestyksiä, joita koulumaailmassakin on tutkittu selvästi sukupuolieroja vähemmän. Jotakin tutkimusta aiheesta kuitenkin löytyy. Esimerkiksi brittiläinen Valerie Hey (1997) on nähnyt aiheen kiinnostavana, ja toteuttanut etnografisen tutkimuksen siihen liittyen. Tuo tutkimus onkin yksi tämän tutkimuksen merkityksellisimmistä lähteistä.

### *2.3 Tutkimuksia tyttöyhteisöistä*

Tyttöjen muodostamat yhteisöt ovat olleet tutkimuksen kohteena aiemminkin. Tutkittu on esimerkiksi tyttöjen ystävyys-suhteita (Aapola 1991; Hey 1997), fanikulttuuria (esim. Saarikoski 2009), sekä tyttöjen muodostamaa yhteisöä ratsastustalleilla (Ojanen 2011b). Näistä tutkimuksista löytyy runsaasti havaintoja tyttöjen keskinäisestä kulttuurista, heidän tavoistaan toimia sukupuolelleen ominaisella tavalla. Samoin nämä tutkimukset kertovat tarinaa siitä, miten tytöt järjestäytyvät ja jakavat valtaa keskenään, tai minkälaisia rutiineja ja rituaaleja he keskinäisessä kanssakäymisessään noudattavat.

Tytöt on monesti nähty yhtenäisenä joukkona, minkä perusteella on voitu luoda stereotyyppioita tyttöjen hyvästä koulumenestyksestä tai tyttöjen hoivavietistä. Tällaiset tutkimustulokset vaikuttavat jollain tapaa tyttöyhteisön ulkopuolisilta havainnoilta, ne kertovat siitä, miltä tilanne näyttää ulospäin. Kun tutkimuskohteena on sosiaalinen kulttuuri, tulisi kohdetta mielestäni pyrkiä tarkastelemaan sisältä päin. Vain tällä tavoin voidaan löytää ulkoisen toiminnan taustalla vaikuttava mekanismi, systeemi, joka käyttäytymistä ohjaa.

Helena Saarikosken (2009) tyttöjen Spice Girls faniutta käsittelevä tutkimus on hyvä esimerkki siitä, miten tutkimusta voidaan tehdä sisältä päin. Saarikosken keräämä aineisto perustuu tyttöjen omille kokemuksille ja heidän kertomukselleen noista kokemuksista. Näin tutkimuksen kautta on voitu nostaa esiin todellisia, elettyjä kokemuksia pinnalle näkyvän toiminnan oheen. Tutkimus ei kuitenkaan tarjoa ymmärrystä siitä, miten tytöt faneina keskenään normittivat toimintaansa. Olisiko syynä tähän ollut eettisyyden ylenpalttinen korostaminen, tutkimuksella ei ehkä haluttu ruotia tyttöjen joskus raadollistakin järjestäytymistä.

Saarikosken (2009) tutkimus on kuitenkin mielestäni oleellinen lähde-teos 2000-luvun tyttö-tutkimuksessa. Se nimittäin sanoitti ”uuden tytön” ja ”tyttövoiman” esiinmarssia nimeämällä Spice Girls -ilmiön juuri siksi, joka sai tytöt kokemaan tuota uudenlaista vapautta toteuttaa

tyttöyttä ilman kiltin tytön ideaalia. Ilmiö toi mukanaan tyttövoiman (girl power) käsitteen, joka kertoo tyttöjen keskinäisen ystävyuden mahtipontisesta asemasta. Tyttöjen välinen ystävyys nostettiin kaiken muun yläpuolelle, pojat ja miehet lakaistiin samalla maton alle uuden tytön tieltä. Nyt tytöt saivatkin toteuttaa itseään ilman aiempia iän ja sukupuolen asettamia rajoja. Tästä seurasi Saarikosken mukaan ”me tytöt”-kulttuuri, joka jäljittelee itse kandidaatin tutkimuksessani löytämäni ”Me Naiset”-kulttuuria. Tuon kulttuurin merkittävin sanoma on luvassa olla ylpeä itsestään ja sukupuolestaan.(Mattila 2012; Saarikoski 2009.)

Saarikoski (2009) katsoo faniuden liittyvän oleellisesti myös tyttöjen välisiin ystävyysuhteisiin ja tyttöyhteisöihin. Fanius toimi 90-luvun lopulla tyttöyhteisöissä hyvin keskeisellä sijalla, Spice Girlsejä paitsi kuunneltiin ja tanssittiin, myös leikittiin ja esitettiin. Tyttöyhteisöissä muotoutui käytäntö jakaa viiden ”spaissarin” roolit tyttöjen kesken. Joskus rooleihin pääsemiseksi omaa ulkonäköä muutettiin radikaalistikin, esimerkiksi pysyvillä hiusväreillä ja hiusten leikkauksilla.

Fanius toimi siis tärkeänä tekijänä tyttöjen omahuonekulttuurien tekemisessä, se ohjasi toimintaa noissa omissa huoneissa. Samoin fanius määritteli tyttöjen uudenlaiset ihanteet, sekä käyttäytymisnormit. Median läsnäolo ilmiön tekijänä toi myös tyttöjä ja heidän uutta kulttuuriaan julkisuuteen ja poliittisen keskustelun kentille. Todennäköisesti ”spaissarien” roolimallit vaikuttivat myös tyttöjen keskinäisiin suhteisiin ja uusien normien määrittelyyn, mutta tätä puolta Saarikoski (2009) ei tuo tutkimuksessaan esille.

Kerätessäni aineistoa omaa tutkimustani varten huomasin yllätyksekseni, että vastaavanlaista fanikulttuuria ei löytynyt kummaltakaan tutkimuskoulultani. Saarikosken (2009, 133-173) mukaan fanius on kuulunut tyttöyteen jo paljon ennen Spice Girlsejä ja girlpoweriakin, kohteet vaan ovat olleet pikemminkin heteroseksuaalisen ihailun sanelemia julkisuuden mieshenkilöitä, kuin toisia tyttöjä. Nyt tilanne vaikutti muuttuneen. Voisiko olla niin, että faniuden ääri-ilmiöt ovat tuoneet toiminnan tiensä päähän. Samoin kaupallinen aspekti on voinut vaikuttaa asiaan siten, että kun joka asiasta on tarjolla yllin kyllin fanituotteita, eivät tytöt enää samalla tavoin vannoudu minkään yhden asian faneiksi, vaan tuotteita kerääntyy kaikenlaisista teemoista ja tärkeämmäksi muodostuukin itse tekeminen faniuden kustannuksella. Ainakin omaa tytärtäni seuraillessani olen huomannut, että tavarat voivat kyllä kantaa jos jonkinlaisia logoja pinnoillaan, mutta tyttöjen leikit niiden ympärillä toistuvat samantapaisina tuotemerkeistä riippumatta. Oli kyseessä sitten barbi tai hirviönukke, leikin teemat pysyvät.

Hieman enemmän oman näkökulmani mukaisesti tyttöjä on tutkinut Karoliina Ojanen (2011b). Hänen tutkimuksensa kohdistui tyttöjen ratsastustalleille muodostamiin yhteisöihin. Ojanen päätteli hevostallien muodostavan tytöille kuin toisen kodin, julkisen tilan, jossa he



saattoivat viettää aikaa ja olla yhdessä. Hän tulkitsi tallien merkityksen olevan nimenomaan tuossa yhteisöllisen olemisen tilassa, hevosten jäädessä usein jopa taka-alalle.(Ojanen 2011b.)

Talleilla tytöt pääsivät Ojaseen mukaan eroon heihin muualla kohdistetuista odotuksista. He saattoivat pukeutua (ja heidän pitikin pukeutua) poikamaisesti, meikit eivät sinne kuuluneet. Samoin käyttäytyminen talleilla oli maskuliinisempaa, tarvitsihan hevosten hoitaminen fyysistä voimaa. Näin tyttöillä oli ikään kuin mahdollisuus irtautua muualla toistamistaan käyttäytymismalleista ja rakentaa itse haluamansa kulttuuri talleille.(Ojanen 2011b, 40-58.) Samaa tyttöjen mahdollisuutta toteuttaa itseään julisti myös Saarikoski (2009) Spice Girls tutkimuksessaan. Kuitenkaan ”spaissarien” tarjoama tyttövoima ei vapauttanut tyttöjä odotuksista, vaan ainoastaan muutti niitä toisenlaisiksi. Tyttöjen voimaa ja ylemmyyttä painotettiin niin paljon, että entinen ”kiltin tytön” ideaali jopa kiellettiin.

Samoin näyttää käyneen myös hevostalleilla. Myöskään siellä tyttöjen oma tila ei vapauttanut yksittäisiä tyttöjä olemaan omia itseään. Talleille muodostui tiukka hierarkia, jossa vanhemmat ja pitempään talleilla olleet tytöt määräisivät säännöt, joita nuoremmat tytöt olivat pakotettuja noudattamaan. Nuo säännöt koskivat niin tilankäyttöä, pukeutumista kuin sallittua äänenkäyttöäkin. Nuoremmilla tyttöillä ei esimerkiksi ollut lupa oleskella lämpimimmissä tiloissa, jotka olivat ”varattuja” vanhempien hoitajien käyttöön.(Ojanen 2011b, 182-235.)

Hierarkiat ja vallan käyttö tyttöjen sosiaalista kulttuuria määrittävänä tekijänä vaikuttaa olevan Ojaseen (2011b) keskeisin tutkimuslöydös. Samoin sosiaalinen valta näkyy keskeisellä sijalla Valerie Hayn (1997) tutkimuksessa tyttöjen välisistä ystävyys-suhteista. Hey rikkoi silloisia rajoja päättämällä tutkia tyttöjen omia, epävirallisia kulttuureja koulun puitteissa. Hänen tutkimuksensa ulottui varsinaisen koulutilan lisäksi tyttöjen toimintaan koulun ulkopuolella, kahviloissa ja puistoissa. Hey toteutti tutkimuksensa etnografiana, hän soluttautui osaksi tyttöyhteisöä tekemällä itsestään kuin yhden heistä.

Hey (1997) puhuu tutkimuksessaan mukaan ottamisen ja poissulkemisen käsitteistä merkittävimpana osana tyttöjen sosiaalista kulttuuria. Hän näkee suurimman osan tyttöjen tekemisestä ja olemisesta määräytyvän juuri mukaan pääsemisen tavoittelun vuoksi. Mukaan ottamisen rinnalle tytöt ovat kehittäneet poissulkemisen mekanismin, joka toimii paitsi uhkana ja rangaistuksena vääränlaisesta olemisesta, myös mukaan otettujen yhteisöllisen olemisen vahvistuksena. Hey palaa toistuvasti toteamaan, että tyttöyhteisöt tarvitsevat vastakohtakseen ”ne toiset”, joiden olemista he voivat arvostella, ja joihin he voivat verrata omaa yhteisöään löytääkseen ratkaisevia eroavaisuuksia.

Tämä mukaan ottamisen ja poissulkemisen tarkoin säännelty peli muodostaa keskeisen pohjan tyttöjen keskinäiselle vallan käytölle ja hierarkioiden muotoutumiselle. Hey tuokin esiin

myös omaa tutkimustani siivittävää ajatusta siitä, miten tytöt itse hallitsevat omaa kulttuuriaan, miten teot ja oleminen lopulta määräytyvät tyttöjen itsensä, ei niinkään maskuliinisen vaatimuksen perusteella. (Hey 1997, 1-21.)

Kuitenkin myös Hey jättää tilaa tulevalle tutkimukselle. Hänen näkemyksensä tyttöjen kulttuurista ainoastaan yhteisöön kuulumisen ja kuulumattomuuden eetoksena on nähdäkseni todellisuutta kaventava, liian yksipuolinen. Hän ei myöskään ota kantaa syihin, jotka ajavat tytöt haluamaan kiihkeästi tuota osallisuutta, mekanismiin, joka ohjaa tyttöjä ottamaan mukaan ja sulkemaan ulkopuolelle.

Oma kiinnostukseni ulottuu näitä teemoja laajemmalle, koko sosiaaliseen normistoon ja sen taustalta löytyviin mekanismeihin. Mukaan kuuluminen ja poissulkeminen ovat varmasti tärkeä osa tuota sosiaalisen kulttuurin mekanismia, samoin valta ja hierarkiat. Tyttöjen sosiaalinen normisto koostuu kuitenkin monesta muustakin tekijästä, joiden yhteistuloksena kulttuuri syntyy. Ja tästä normistosta haluan tehdä näkyväksi mahdollisimman paljon, laajentaen näin olemassa olevaa näkökulmaa tyttöjen yhteisöllisestä käyttäytymisestä.

Aiempi tutkimus tyttöyhteisöistä on seurannut pitkälti jakoa yksityisiin ja julkisiin tiloihin. Tyttöjen on katsottu muodostavan kulttuuriaan nimenomaan omissa huoneissa, intiimisti kahden kesken. ”Uuden tytön” esiin marssin myötä tytöt ovat astuneet esiin, vallanneet myös julkista tilaa. Tämän hetken tytöillä on nähdäkseni tarjolla vielä uudentyyppinen mahdollisuus kompromissiin, he voivat muodostaa yhteisöjä julkisesti, mutta kuitenkin intiimisti. Se tapahtuu sosiaalisessa mediassa. Ilmiö on suhteellisen tuore, ja siksi tutkimustietoa mediasta tyttöjen tilana on vielä vähän (jotakin kuitenkin löytyy, esimerkiksi Laukkasen ja Mularin (2011) artikkeli teoksessa ”Entäs tytöt”). Kuitenkin ilmiö on nähdäkseni varsin keskeisellä sijalla tämän päivän tyttöjen elämässä.

Media tilana sijoittuu mielestäni julkisten ja yksityisten tilojen välille. Median välityksellä toimiessaan tytöt voivat olla omissa huoneissaan kahden kesken, kuten tutkimukset ovat heille tyypilliseksi nähneet. Nyt noista makuukammareista voidaan kuitenkin tehdä osa julkista tilaa yhdellä napin painalluksella.

Oma median tuntemukseni on suhteellisen mitätön, olen kasvanut tyttöinä ohi ennen sosiaalisen median arkipäiväistymistä. Siten koen olevani tutkimiani tyttöjä jäljessä heihin liittyvien mediayhteisöjen hallinnassa. Näin ollen en teekään mediasta omaa osiotaan tähän tutkimukseen, vaan rajoitan alueen tutkimisen mahdollisiin yksittäisiin esiin tulleisiin toteamuksiin. Näen tyttöjen asettamien sosiaalisten sääntöjen kuitenkin ulottuvan myös sosiaalisen median alueelle. Siksi uskon tutkimuksellani löytäväni ilmiöitä, jotka ohjaavat tyttöjen toimintaa myös sosiaalisessa mediassa. Ilmiöt ovat toisin sanottuna olemassa tyttöissä itsessään, olivatpa he

koolla kasvotusten tai Internetissä. Toiminta, johon nämä ilmiöt kanavoituvat tosin poikkeaa mediassa todellisuudesta vahvastikin. Tarjoaahan media aivan toisenlaisia mahdollisuuksia piilotetun näkyväksi tekemiseen ilman sen henkilöitymistä itseän. Tietty anonymiteetti mediassa mahdollistaa tytöille piilotetun tuomisen julkiseksi, ilman joutumista itse julkisuuteen, tai vastuuseen.

## 2.4 *Tämän tutkimuksen asemointia*

Tässä tutkimuksessa poikkean jonkin verran edellä kuvatuilta tyttötutkimukselle tyypillisiltä linjoilta. Epäilemättä teemat valta, toimijuus, muutos ja moninaisuus kuvaavat myös käsillä olevaa tutkimusta. Näkökulma on kuitenkin toinen. Tarkastellessani tyttöjen valtaa ja voimaantumista, en pyri feministisen tutkimuksen malliin tuomaan esiin aukkoja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisessa. Sen sijaan keskityn Heyn (1997) tapaan tyttöjen toimintaan suhteessa toisiinsa. Näen tämän seikan varsin merkityksellisenä puheessa tyttöjen toimijuudesta. Tyttöjen keskinäinen vallan käyttö nimittäin ohjaa tyttöjen toimintaa rajaten sen mahdollisuuksia päivittäisessä elämässä, eletyn elämän tasolla. Teoreettiset mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään eivät saa todellista merkitystä, mikäli arkielämän käytänteitä ei huomioida voimaantumispuheessa. Muutos yhteiskunnallisella tasolla saattaa monin kohdin olla nopeampaa kuin muutos arkikulttuurin tasolla. Ja tässä muutoksessa sukupuoli-järjestykset suhteessa toisiinsa ovat vain yksi puoli, sukupuolen sisäisten järjestysten muodostaessa toisen.

Totesin aiemmin tyttötutkimuksen olevan poikkeuksellista tutkimusta, sitä tehdään esimerkiksi sosiologian ja kasvatustieteen parissa. Tässä tutkimuksessa yhdistän kuitenkin mukaan myös evoluutioteoreettisia näkökulmia, mikä ei ole kovinkaan tyypillistä tutkimusalueelle. Itse näen tuon puolen kuitenkin merkityksellisenä, ja sen tutkimuksellinen tarkastelu onkin mielestäni tarpeen.

Yhteiskuntatieteiden piirissä tyttötutkimusta on lähestytty tekemällä tytöistä näkyvämpiä, kuvaamalla heidän elämäänsä ja kulttuuriaan. Näin on myös ajateltu saatavan tyttöjen ääni kuuluviin. Kerronnan taustalla on nähtävissä ajatus tehdä tyttöjen asemaa yhdenvertaisemmaksi suhteessa poikiin, mikä tapahtuu siis yhteiskunnallisen tiedostamisen kautta. Näin tytöt voimaantuvat, ja saavuttavat paremman elämän.

Tutkimusta ikään kuin ohjaa ajatus tyttöjen pyrkimyksestä tulla huomioiduksi samoin kuin pojat, yhdenvertaisena ja yhtä arvokkaana sukupuolena. Kuitenkin tekemieni havaintojen pohjalta itselläni on taipumus nähdä asiassa toinenkin puoli. Tytöt ovat jollain tapaa luonnostaan erilaisia kuin pojat, eivätkä siksi edes pyri yhdenvertaistumaan heidän kanssaan. Tyttöjen määränpää

eroavat poikien vastaavista, samoin luontaiset arvostuksen kohteet ja toimintatavat. Näin ollen onkin turhaa tutkimuksellista rajoittamista nähdä tyttöjen toiminta yksinomaan yhteiskunnallisen kulttuurin ja kasvatuksen tuloksena. Vaikka kasvatusta olisi täysin sukupuolineutraalia, ja yhteiskunnassa vallitsisi tasa-arvon ideaali sellaisenaan, saattaisi tyttöjen toiminta silti erota poikien toiminnasta.

Tässä tutkimuksessa tavoitteenani on tuoda esiin tyttöjen sosiaalista kulttuuria heidän itsensä luomana, ilman puhetta kasvatuksesta ja yhteiskunnan määräävästä asemasta yksilön kehityksessä. Pysin löytämään ja tekemään näkyväksi sitä jotakin, jonka kaikki tietävät olevan olemassa, mutta josta ei puhuta. Tämän taustalla vaikuttavan systeemin tavoittaminen vaatii myös sukupuolten välisen luontaisen eroavuuden huomioimista. Ja tämä huomioiminen tarvitsee tutkimuksessa tuekseen teoreettista tietoa, jota evoluutiopsykologia tieteenalana pystyy tarjoamaan.

Kuten sanottu, tyttötutkimus on tutkimusalana poikkitieteinen, montaa tieteenalaa sivuava. Näin ollen katson myös oman tutkimukseni soveltuvan varsin hyvin tyttötutkimuksen kentälle. Mahdollisesti se tulee tuomaan mukanaan jotakin täysin uutta, eri tieteenaloja yhdistävää tietoa. Vaikka näin ei kävisikään, toteuttaa se varmasti tyttötutkimukselle asetettua yleistä tavoitetta, tyttöjä koskevan ymmärryksen lisäämistä.

### 3 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Tämä tutkimus lähtee liikkeelle pyrkimyksestä ymmärtää tyttöjen elämää. Historiallisesti tytöt ovat jääneet tutkimuksessa pimentoon, heihin ei juuri ole kohdistettu huomiota. Sittenkin tyttötutkimus on saavuttanut huomattavaakin jalansijaa. Tyttöjen elämismaailmasta on nykyisin tarjolla suhteellisen paljon tuoretta tutkimustietoa. Kuitenkin osa tyttöjen todellisuudesta jää toistuvasti hämärän peittoon, ikään kuin tiettyä rajaa ei tutkimuksissa haluttaisi ylittää. Tuon rajan taakse jäävät esimerkiksi selitykset sille, miksi tytöt toimivat niin kuin he toimivat. Tyttöille tavoitellaan emansipoivan tutkimuksen kautta mahdollisuuksia tasa-arvoisempaan elämään, ovia on avattu esimerkiksi perinteisten poikien harrastusten pariin. Kuitenkin tytöt hakeutuvat jalkapallokentillä nimenomaan tyttöjoukkueisiin, ja suuri osa tytöistä ei kaipaa koko kentille. Sen sijaan tytöt hakeutuvat edelleen läheisiin suhteisiin toistensa kanssa, vaikka heitä aktiivisesti pyritäänkin ”makuukammarikulttuurista” vapauttamaan.

Onko siis vapauttamisen suunta kokonaan väärä? Tässä tutkimuksessa haen selitystä sille, mikä tyttöjen toimintaa ohjaa. Tutkimukseni kautta tavoittelen ymmärrystä sille, mitä tytöt todella arkielämässään tavoittelevat. On varmasti totta, että tytöt tahtovat olla tasavertaisia poikien kanssa. Mutta se, mitä tämä tasavertaisuus heille merkitsee voi poiketa suurestikin yleisistä olettamuksista.

Lähestyn aihetta tässä yhteisöllisyyden näkökulmasta. Oletan, että naisten tapaan tytöille yhdessä olo on perustavanlainen arvo arkielämässä. Näin ollen tarkastelenkin tyttöjen elämää määrittelevien sosiaalisten normistojen määräytymistä juuri yhteisöllisyyden kautta. Tutkin siis sitä, miten tytöt keskuudessaan rakentavat ja uusintavat normistojaan. Näiden tyttöjen omien sosiaalisten normistojen huomiotta jättäminen vie mielestäni pohjan koko tasa-arvo puheelta. Eihän poliittisin toimin voida avata ovia sellaiseen, johon tytöt itse ne toisiltaan sulkevat, tai päinvastoin. Siten tutkimukseni keskiössä ovatkin juuri tytöt itse, heidän tarpeensa, tahtonsa ja toimintansa.

Muistan lukeneeni tutkimusmenetelmäkirjallisuudesta ajatuksen, jonka mukaan hyvän tutkimuskysymyksen tunnistaa siitä, että se voidaan kertoa muutamassa minuutissa ymmärrettävästi täysin tuntemattomalle henkilölle. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa tutkija matkustaa taksilla. Taksin kuljettajan alkaessa jutella, kertoo tutkija käsillä olevasta työstään.

Mikäli hän onnistuu kertomaan taksinkuljettajalle lyhyen matkan aikana tutkimuksensa kohteen ja vielä herättämään tämän mielenkiinnon aiheeseen, on tutkimuskysymys määritelty hyvin. Tällaisen ”taksikuskimääritelmän” mukaan tämän tutkimuksen tutkimuskysymys voisi olla seuraava: **tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella tyttöjen keskinäisiä ystävyysuhteita tyttöjen elämää ohjaavina tekijöinä.** Tutkin tyttöjen keskuuteensa rakentamia **sosiaalisia normistoja,** sääntöjä, joista ei puhuta ääneen, mutta joiden jokainen tyttö tietää olevan olemassa. **Tutkin myös näiden normistojen alkuperää, syitä tyttöjen toiminnalle.** Näitä syitä etsin paitsi kulttuurista, myös tytöistä itsestään. Toisin sanottuna pyrin selvittämään, toimivatko tytöt jollain tapaa luonnostaan, myötäsyntyisesti.

Koska tutkimuskysymykseni on varsin laaja, on sitä rajattava jollain tapaa. Selkeitä rajaviivoja en kuitenkaan halua vetää, sillä aiheen ymmärrys edellyttää mielestäni avoimuutta kokonaisuudelle, ei vain sen osiin tuijottamista. Rajaan kuitenkin tutkimukseni koskemaan suomalaista tyttökulttuuria. Etnisen tarkastelun jätän siten tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Toisen rajauksen teen tutkimusaineistoni suhteen. Se on kerätty alakouluikäisiltä tytöiltä. Teoreettinen tarkastelu tutkimuksessani soveltuu monilta osin myös nuoriin (ja vanhempiinkin) naisiin, mutta empiria rajautuu siis alakouluikään.

Tutkimuksellani näen olevan huomattavaa merkitystä niin tieteellisesti kuin poliittisestikin. Ymmärryksen kautta avautuu lukemattomia ovia jatkotutkimukselle, tässä tutkimuksessa suppeasti sivuttavia aiheita voidaan laajentaa ja viedä eteenpäin. Lisäksi tutkimukseni kautta saavutettua ymmärrystä voidaan hyödyntää myös poliittisessä keskustelussa ja tasa-arvopuheessa.

### *3.1 Tutkimuksen lähtökohtia*

Kulttuurin ja henkilöiden välisten vuorovaikutussuhteiden tutkimus on luonteeltaan antropologista. Antropologia suuntautuu paitsi esillä olevaan kulttuuriin, myös pinnan alla vaikuttaviin tekijöihin. Siten antropologia tutkii myös mentaalisia malleja, jotka ohjaavat yhteisöön kuuluvien henkilöiden toimintaa, monesti myös heidän tiedostamattaan. (Karjalainen 2008, s. 24.)

Antropologiaa lähellä on myös psykodynaamisuuden käsite. Psykodynaaminen tutkimusote tarkoittaa ulospäin näkyvän käyttäytymisen tutkimista nimenomaan noiden pinnan alla vaikuttavien, tiedostamattomien normien kautta. Siinä missä antropologia tutkii yhteisön luomia malleja ja käytänteitä, psykodynaaminen suuntautuminen pyrkii löytämään tuosta yhdessäolosta aiheutuvia ristiriitoja, ja niihin liittyviä suojautumiskeinoja. Psykodynaamiseen tutkimustapaan liittyy siten jatkuva epäily, pyrkimys selvittää toimintaa ohjaavia piilotettuja merkityksiä. (Karjalainen 2008, 31-32, 40.)

Koska tutkimukseni käsittelee tyttöjen keskinäistä kulttuuria, on se lähtökohdiltaan antropologinen. Lisäksi tutkimukseni tarkoituksena on nimenomaan etsiä tyttöjen näkyvän toiminnan taustalla vaikuttavia piilotettuja merkityksiä, joita tytöt joko tietoisesti tai tiedostamattaan pyrkivät toiminnassaan peittämään. Näin ollen haen kulttuurille merkityksiä tutkimalla näkyvää näkymättömän kautta. Siten tutkimusotteeni on myös psykodynaaminen. Lisäksi suuntaan katseeni vielä johonkin syvemmälle, biologisiin vaikuttimiin tytöille luonteenomaisen käyttäytymisen selittäjänä. Tällaisen tutkimuksen kautta saavutettu tieto on omiaan lisäämään niin yksilöllistä kuin yhteisöllistäkin ymmärrystä. (Karjalainen & Totro 2008, 11-13.)

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni taustalla vaikuttavaa tieteenfilosofiaa, sekä siihen liittyviä tutkimusmenetelmiä. Kerron myös lyhyesti tämän tutkimuksen aineistosta, sekä sen keräämiseen liittyvistä yksityiskohdista.

### *3.2 Feministinen tutkimus*

Tutkimukseni kohteena ovat tytöt, minkä vuoksi olenkin edellä esittänyt tutkimukseni sijoittumista tyttö tutkimuksen kentälle. Koska tyttöjen ja naisten tutkimus on monesti luonteeltaan feminististä, lienee tarpeen avata lukijalle oman tutkimukseni suhdetta feministiseen tutkimusperinteeseen.

Feministinen tutkimus ei sinänsä linkity mihinkään yksittäiseen tieteenalaan tai tutkimusmetodiin, vaan feminismi on pikemminkin näkökulma, tutkimusta ohjaava yllyke. Sen pyrkimyksenä on paljastaa olemassa olevia patriarkaalisia ja fallosentrisiä käytänteitä, jotka ohjaavat valtaa yhteiskunnassa sukupuolijakoa ylläpitäen. Näitä käytänteitä löytyy kaikilta tieteenaloilta, minkä vuoksi myöskään feministinen tutkimus ei rajoitu yksittäisiin tieteenaloihin, vaan on lähtökohdiltaan poikkitieteellistä. Tutkimuksen tavoittelema sukupuolierojen purkaminen ohjaa etenemistä, eri tieteenalojen tarjoamaa teoriaa yhdistellään tämän päämäärän nimissä tarkoituksenmukaiseksi katsotulla tavalla. (Liljeström 2004, 9-21.)

Yhteistä kaikelle feministiselle tutkimukselle on sen päämäärä, tasa-arvon toteuttaminen. Feministinen tutkimus pyrkii purkamaan miehisiä vinoutumia, kyseenalaistamaan luonnollistettuja ”totuuksia”, sekä tuomaan esiin tiedon ja vallan yhteyksiä. Pelkkä yhteyksien esiin tuominen ei kuitenkaan riitä, vaan feminismiin liittyy voimakas pyrkimys parantaa alistettujen asemaa, lisätä valtaa niin sukupuolen, rodun, iän, seksuaalisuuden kuin esimerkiksi yhteiskuntaluokan vuoksi heikompaan asemaan joutuneille. Feministinen tutkimus on siten kriittistä tutkimusta, se pyrkii aktiivisesti muuttamaan olemassa olevaa asiantilaa. Lisäksi tämän muutoksen tulee olla emansipoivaa. (Liljeström 2004, 9-21.)

Feminismi ei siis käsitteenä tarkoita yksiselitteisesti naissukupuolen etujen ajamista, vaikka se mielikuvissa usein näin ymmärretäänkin. Käsite ulottuu muihinkin ”sorrettuihin” ihmisryhmiin, vallan jakamiseen uudelleen oikeudenmukaisemmin. Saarikosken (2009, 87) mukaan feminismi onkin ihmisoikeusliikettä. Tällöin tarkoituksena ei ole väkivalloin runnoa tyttövoimalla yli poikien ja miesten, saati halventaa miessukupuolta nostamalla naiset korkealle jalustalle. Vallan jakaminen tasa-arvoisesti ei tarkoita naisten siirtämistä ennen miehille kuuluneeseen johtoasemaan, vaan näiden asetelmien ja erojen poistamista.

Tämä tutkimus on asetelmaltaan jossain määrin feministinen, se kohdistuu tyttöihin ja heidän asemaansa (koulu)maailmassa. Tutkimus itsessään ei kuitenkaan täytä feministisen tutkimuksen tunnusmerkkejä. Tutkin kyllä maailmaa tyttöjen näkökulmasta, mutta pyrkimykseni on tulkita ja ymmärtää, ei muuttaa ja vaikuttaa. Näin ollen tutkimusotteeni on hermeneuttinen. En tavoittele tutkimukseni kautta tytöille enempää valtaa, vaan pyrin tuomaan esiin tyttöjen kulttuuria heihin kohdistuvien odotusten ja oletusten valossa, mutta myös heidän itsensä jatkuvasti luomanaan ja määrittelemään. Siten en näe tyttöjä lähtökohtaisesti vallankäytön kohteina, vaan sekä valtaa käyttävinä, että sen käytön kohteiksi joutuvina subjekteina. En myöskään pyri syyttämään tai syyllistämään, saati nimeämään ehdotuksia siitä, miten asioiden pitäisi olla. Tulkintani luettuaan lukijalla on täysi vapaus päättää, onko hän tyytyväinen vallitsevaan asiantilaan, vai toivooko siihen muutosta. Hänen on kuitenkin otettava huomioon tutkimukseni myötä auennut näkökulma, tiedon uudenlainen jäsentyminen.

### *3.3 Hermeneuttinen tutkimusote*

Kulttuuri on käsitteenä ihmisten luoma, ilmiönä se kiinnittyy ihmisyhteisöihin ja niiden toimintaan. Näin ollen sitä ei voidakaan tutkia positivistisen tutkimusperinteen mukaan selkeästi mittaamalla, vaan käsitteen merkityksen etsintä perustuu väistämättä tulkintaan.(Tuomi & Sarajärvi 2002, 31-33.)

Hermeneutiikka on rakentunut juuri tuon tulkinnan ja ymmärtämisen perinteeksi. Se ei sisällä vaatimuksia absoluuttisten totuuksien löytämisestä, vaan tähtää ymmärryksen avaamiseen. Lisäksi hermeneutiikkaan kytkeytyy tieteenfilosofinen oletus ymmärryksen keskeneräisyydestä. Uusi tulkinta tarjoaa uutta ymmärrystä, mutta jättää aina tilaa tulkinnan jatkamiselle, ja sitä kautta jälleen uuden ymmärryksen saavuttamiselle. Siten tieto on kuin pallo, jonka pinnalle luodaan toistuvasti uusi kerros uutta ymmärrystä. Näin pallon koko jatkuvasti kasvaa alkuperäisen tiedon säilyessä keskellä lähtökohtana uudelle. Ymmärryksen määrä kasvaa siis kehämäisesti. Ilmiötä



kutsutaankin hermeneuttiseksi kehäksi, joka on avoinna oleva jatkumo tutkittavan ilmiön tulkinnasta.(Kusch 1986, 90-91; Tuomi & Sarajärvi 2002, 33-36.)

Koska hermeneuttinen tieteenfilosofia perustuu tulkintaan, ei sen kautta löydy uusia, mullistavia totuuksia. Asiat ja yhteydethän eivät sinänsä edes ole uusia, tulkinta vaan tekee ne näkyviksi. Toisin sanoen tulkinta sisältyi jo alun perin merkitysten kokonaisuuteen, tutkija vain oivaltaa sen olevan siellä, ymmärtää yhteyden, ja auttaa näin itseään ja lukijoitaan eteenpäin hermeneuttisella kehällä.(Kusch 1986, 90.)

Tieteen avulla haetaan paitsi totuuksia ja uutta tietoa, myös olemassa olevia syy-seuraussuhteita, kausaalimalleja. Itse näen tuon kausaalisuuden tärkeäksi osaksi tutkimuksen tekoa. Olen erittäin kiinnostunut siitä, miten ilmiöt etenevät ja kehittyvät, miten kulttuuri säätelee yksilön toimintaa. Sosiaaliset normit tulevat esiin juuri kausaalisuudessa, niiden sitovuus perustuu tiedostetuille seurauksille niin normin noudattamisesta kuin noudattamatta jättämisestäkin. Tällaiset kulttuuriset kausaliteetit eivät kuitenkaan ole tutkijalle tarjolla samalla tapaa kuin vaikkapa fysiikan säännöt. Ne ovat monitahoisia, osin kätkeytyä, osin näkyviä.(ks. Kusch 1986, 171-195.) Koska ne eivät näy yksiselitteisinä tytöille itselleenkaan, on heidän toimintansa perusteella mahdotonta löytää aina ja kaikkialla voimassa olevia kausaliteetteja.

Lisäksi kausaalisuuden havaitsemiseen tuo haastetta niiden psyykinen ulottuvuus. Tässä kohtaa on hyvä esitellä psyykkisen realiteetin ja transformaation käsitteet. Psyykkisellä realiteetilla tarkoitetaan sisäisesti koettua, tiedostamatonta asiantilaa. Psyykinen realiteetti saattaa olla jossain määrin tiedostettukin, mutta kuitenkin tietoisuudesta pois työnnetty. Tällainen psyykinen olotila kätkeytään helposti transformoimalla se joksikin muuksi. Toisin sanottuna olotila peitetään sijaistoiminnalla. Henkilö saattaa esimerkiksi peittää pitkästymisensä menemällä jääkaapille ja tekemällä itselleen voileivän. Tällöin syöminen ei seuraakaan loogisesti nälän tunnetta, vaan aivan toista, pitkästymisen tunnetta. Henkilö ei kuitenkaan halua tuota tunnetta käsitellä, vaan siirtyy ”puuhastelemaan” jotakin muuta.(Kurkela 2008, 78-99.) Näin ollen tyttökulttuurin syy-seuraussuhteita tutkiessani minun onkin oltava avoin huomaamaan myös noita transformaatioita, jotka saattavat piilottaa kausaalisuhteen. Syy ja seuraushan eivät vaikuta loogisilta, mikäli näkyvillä oleva ”seuraus” onkin muunnettu joksikin muuksi.

### *3.4 Evoluutiopsykologinen lähestymistapa*

Evoluutiopsykologinen lähestymistapa on yhteiskunnassamme jollain tapaa kiellettyjen näkökulmien listalla. En itse ole törmännyt siihen yhdessäkään kasvatustieteellisessä teoksessa, jonka olen lukenut. Pystyinkin helposti ymmärtämään Kivivuoren (2007) artikkelissaan kuvaamaa

yhteisön hyljeksintää tätä tieteenalaa soveltavia tutkijoita kohtaan. Kivivuori kirjoittaa esimerkiksi evolutionistin ylle langetetusta ”hulluuden leimasta”, sekä siitä, miten aihepiiriä sivuavien asioiden käsittelyä tiedeyhteisössä vältellään kyseisen henkilön läsnä ollessa. Aivan kuten homoseksuaalisuus oli kielletty puheenaihe suomalaisessa agraarikulttuurissa, on evoluutiopsykologia sellainen tämän hetken tiedeyhteisössä. Kun aihe on liian arkaluonteinen tai epämukava, siitä vaietaan tai se kuitataan jollain tapaa ohitetuksi. (Löfström 1999, 35-41.) Koska asiat eivät todellisuudessa kuitenkaan katoa välttelemällä, on homoseksuaalisuus teemana nousnut myöhemmin julkisenkin keskustelun keskiöön. Aiemmin vaietusta aiheesta tuleekin monesti niin sanottu kielletty hedelmä, se alkaa houkuttaa. Ehkäpä sama puheeksi ottaminen tapahtuu myös evoluutiopsykologialle ajan ollessa ”kypsä”.

Perusteita näkökulman huomioimiseen on olemassa. Tätä tutkimusta tehdessäni olen usein törmännyt asioihin, joiden oletetaan olevan erilaisia tyttöjen ja poikien osalta sen kummemmin perustelematta. Ilmiöt kuitataan tyypillisesti kulttuurin ja yhteiskunnan aikaansaannoksiksi, mutta tämä määrittely ei aina kestä tarkempaa analyysiä. On olemassa asioita, jotka ilmenevät sukupuolesta riippuen eri tavoin, vaikka kulttuuri ja yhteiskuntamalli olisivat muuttuneet päinvastaiseen suuntaan, eikä selitys siten ole riittävä. Kuten käenpoika osaa vieraan linnun pesästä kuoriutuessaan vaistomaisesti laulaa omaa lauluaan, käyttäytyvät myös ihmiset sukupuolelleen ominaisella tavalla silloinkin, kun ovat saaneet mallikseen jotain aivan muuta. Rantalan ja Tammisaloon (2003, 47) sanoin, ”usein kulttuuri heijastaa ihmisluontoa pikemmin kuin vaikuttaa siihen”.

Tästä lähtökohdasta katsottuna kulttuurista liikkeelle lähtevä tutkimus kulkee ikään kuin väärään suuntaan, selittäen syytä seurauksella. Mikäli asia tosiaan on näin, ovat tutkimustulokset sikäli vääristyneitä, että ne eivät auta muuttamaan vallitsevaa asiantilaa, tai edes lisäämään ymmärrystä siitä. Vaikka asia ei olisikaan näin mustavalkoinen (epäilemättä kulttuurilla on vaikutuksensa toiminnan muotoutumiseen), on mielestäni silti vähintäänkin perusteltua huomioida tutkimuksessa myös tämä näkökulma. Jotta evoluutiopsykologiset havainnot saataisiin tarkemman analyysin kohteeksi, on niitä ensin tutkimuksen kautta tuotettava.

### *3.5 Laadullinen ja laadukas tutkimus*

Valittujen tieteenfilosofisten tutkimussuuntausten ohella tutkimus määritellään tavallisesti joko laadulliseksi (kvalitatiivinen) tai määrälliseksi (kvantitatiivinen). Tämä kahtiajako on sikäli perustavanlainen, että asenteet valittua tutkimustapaa kohtaan ovat monesti hyvinkin kärjistyneitä. Perusasetelmana on pidetty sitä, että kvantitatiivinen tutkimus pyrkii selittämään ilmiöitä

pohjautuen objektiiviseen, numeerisesti mitattavaan tietoon, ”koviin faktoihin”. Kvalitatiivinen tutkimus sen sijaan kuvataan monesti ”pehmeänä” tutkimuksena, joka vapaamuotoisempien aineistonkeruumenetelmien ja tulkintaan perustuvan analyysin kautta tuo esiin tiedon inhimillisen luonteen, ja soveltuukin siten erityisesti ihmistieteelliseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 27-50.)

Tuota kvalitatiivisen tutkimuksen ”pehmeyttä” on kritisoitu tieteelliseltä arvoltaan heikoksi suhteessa loogista faktatietoa tuottavaan kvanttitutkimukseen. Toisaalta vallalle on noussut myös käsitys, että siinä missä määrällinen tutkimus tuottaa pinnallista tietoa, päästään laadullisen tutkimuksen kautta käsiksi syvällisempään tietoon. Tuo syvällinen tieto on alettu nähdä pinnallista tärkeämpänä, mikä on nostanut laadullisen tutkimuksen mainetta ja suosiota. (Töttö 2004, 9-20.)

Esiin on nostettu myös ajatus siitä, että koko kahtiajako on keinotekoinen, eikä mitään erottelua määrälliseen ja laadulliseen tutkimukseen voida tehdä. Esimerkiksi Töttö (2004, 9-20) kiinnittää huomion näiden tutkimusmenetelmien erotteluun. Jos laadullinen tutkimus määritellään tekstiksi ilman numeroita, ja määrällinen tutkimus numeroiksi ilman tulkintaa, ei luultavasti voida löytää yhtäkään puhdasta kumpaisenkaan suuntauksen edustajaa. Lisäksi oivallusten pukeminen verbaaliseen tai numeeriseen muotoon on lähinnä tutkijan tyylillinen ratkaisu, useimmat tutkimustulokset voidaan kuvata kummalla tavalla tahansa.

Ottamatta tämän suuremmin kantaa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen eroihin ja yhtäläisyyksiin, olen taipuvainen nimeämään tämän tutkimuksen laadulliseksi. Osittain tämä johtuu aineistonkeruustani, joka tapahtui monella eri tapaa, eikä ole yleistettävissä koko populaatioon. Suurempana syynä pidän kuitenkin tutkimusasennettani. Aloitin nimittäin tutkimukseni ilman tarkkaa tietoa päämäärästä. Tällä tavoin koin voivani löytää tutkimuksellani jotakin ennalta määrittelemätöntä ja uutta. Toteuttamalla tutkimukseni laadullisena saatoinkin ikään kuin heittäytyä ajalehtimaan tutkimukseni mukana, ottaen vastaan sen, mitä se tuo tullessaan.

### **3.6 Aineistonkeruu**

Aineistonkeruumenetelmän valinta tuotti minulle tässä tutkimuksessa suurta päänvaivaa. Aiemmissä tutkimuksissani olen kerännyt aineistoa niin haastatteluiden kuin kyselylomakkeenkin avulla. Tässä tutkimuksessa kyselylomake oli mielestäni poissuljettu vaihtoehto, koin tärkeäksi mahdollisuuden muokata teemoja tutkimuksen edetessä. Olihan aikomukseni alun perinkin ”ajelehtia” tutkimuksen mukana ilman tarkkaan määriteltyä päämäärää.

Parhaiten tarkoitukseeni soveltuvana aineistonkeruumenetelmänä koin teemahaastattelut. Toteuttaessani koemielessä kaksi esihaastattelua 9-vuotiaiden tyttöjen kanssa huomasin kuitenkin,

että haastattelu yksinään on riittämätön menetelmä aineistonkeruuseen. Kohtasin monia lasten tutkimiseen liittyviä ongelmia, joista kerron tarkemmin omassa alaluvussaan. Tulinkin siihen tulokseen, että haastattelujen rinnalle tarvitsisin myös aineistoa, joka ei olisi riippuvainen tyttöjen omista pyrkimyksistä muokata kertomaansa sosiaalisesti hyväksytympään suuntaan. Tällä tarkoitan luontaista, osin tiedostamatonta taipumusta muokata omaa vastausta siten, että siitä välittyisi kuva oman toiminnan kuulumisesta yleisesti hyväksytylle alueelle (vrt. sairastumisen syyn kuvailu lääkärille, Ruusuvuori 2003). Niinpä päädyinkin lähtemään itse kentälle havainnoimaan tyttöjen olemista koulussa. Näin saisin tyttöjen omien ajatusten ohella myös ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta kerättyä materiaalia.

Myös ajatukseni informanttien valinnasta muuttui matkan varrella. Alun perin suunnittelin kerääväni aineistoa eri-ikäisistä tytöistä, niin maalta kuin kaupungistakin. Tälle tutkielmalle määriteltä laajuus ja havainnointi aineistonkeruumenetelmä määrittivät kuitenkin reunaehdot aineistonkeruulle, ja päädyin keskittämään tutkimukseni kahdelle koululle, kahteen luokkaan. Ensimmäinen tutkimuskouluni sijaitsi maalla. Siellä kohteekseni valikoitui viidesluokka. Koska kyseessä oli suhteellisen pieni kunta, olivat lähes kaikki oppilaat olleet samalla luokalla esikoulusta lähtien. Rinnakkaisluokkia ei koulussa edes ollut. Toiseksi kohteekseni olin alun perin suunnitellut suurta kaupunkikoulua. Tulin kuitenkin siihen tulokseen, etten yhden maalaiskoulun ja yhden kaupunkikoulun perusteella voi tehdä johtopäätöksiä siitä, mitä eroa on olla tyttönä maalla tai kaupungissa. Siten sijaintia merkityksellisemmäksi nousi koulun koko, rinnakkaisluokat. Valitsin toiseksi koulukseni koulun, jossa jokaista luokka-astetta edusti kaksi rinnakkaisluokkaa. Näin tytöillä oli ikään kuin valinnanvaraa ystäviensä suhteen. Luokkaan muodostuva yhteisö ei välttämättä olisi tytön ainoa yhteisö koulussa, saati vapaa-ajalla. Sana tutkimuksestani oli kiirinyt soveltuvalle koululle, joten yhteistyöhaluisen opettajan ilmaantuessa toiseksi kohteekseni valikoitui kolmasluokka. Se sopi minulle hyvin, sillä 10 vuotta täyttävät tytöt alkavat tutkimusten mukaan lähestyä ikää, jossa sosiaalinen tilannetaju kehittyy tarkaksi (Lagerspetz 1998, 57-78). Tämä tarjosi mielestäni hyvää pohjaa tutkimukselleni.

Seuraavaksi kerron vielä lyhyesti aineistonkeruustani tarkemmin. Lisäksi nostan esiin huomioita, jotka liittyvät lasten ja nuorten tutkimukseen.

### 3.6.1 Etnografinen havainnointi

Kuten edellä on todettu, tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esiin tyttöjen keskinäiseen kulttuuriin sisältyviä käytänteitä. Siten tutkimukseni on antropologinen, kulttuuria ja vuorovaikutussuhteita tutkiva. Antropologiset tutkimukset toteutetaan tyypillisesti etnografioina, tutkija lähtee kentälle,

soluttautuu sisään tutkimaansa kulttuuriin. Näin hän pyrkii saamaan ”sisäpiirin tietoa” tutkittavasta kulttuurista. Onnistuakseen tässä hänen on päästävä mahdollisimman lähelle tutkittaviaan sekä saavutettava heidän luottamuksensa, jolloin kulttuuri avautuu hänelle kuin yhteisön jäsenelle. (Karjalainen 2008, s. 24-26.)

Tämä tutkimus sisältää etnografian piirteitä siinä mielessä, että se on toteutettu osin havainnoimalla tyttöjä heidän joukossaan. En kuitenkaan koe päässeeni sisään tyttöjen yhteisöön. Tähän syynä on ensinnäkin havainnointiin käytetty aika, viivyin kummallakin tutkimallani koululla viisi päivää, jotka sijoittuivat kahden viikon ajanjaksolle. Tämä aika ei ole riittävä yhteisöön mukaan pääsemiseksi. Pro Gradu tutkimuksen laajuus ei kuitenkaan ohjaa hakeutumaan pitkille havainnointijaksoille tutkimuskohteessa.

Toinen, ehkä jopa oleellisempi, este yhteisöön soluttautumiselle oli ikäni ja asemani aikuisena. Koulu instituutiona erottelee lapset ja aikuiset hyvin vahvasti toisistaan. Vaikka alun alkaen olin tietoisesti mieltänyt itseni opettajista erilliseksi tutkijaksi, kohtasi minua kouluilla kuitenkin oletus opettajien ryhmään kuulumisesta. Tämä oletus oli voimassa niin tyttöjen kuin koulujen henkilökunnankin suhteen. Koulun rakenteet eivät anna mahdollisuutta puolueettomaan olemiseen, vaan henkilön on kuuluttava joko aikuisten tai lasten ryhmään. Vaikka alkuun pyrinkin kulkemaan tyttöjen mukana myös välitunneilla tai ruokalassa, huomasin pian, että minun tuli esimerkiksi käyttää opettajien sosiaalisia tiloja. Samoin ruokalassa minun oletettiin ottavan paikan opettajien pöydästä, eikä tuo raja ollut helposti rikottavissa. Välitunneilla kulkiessani minulle tuli myös tunne kuin vakoilisin tyttöjä. He eivät ottaneet minua joukkoonsa, joten saadakseni käsitystä heidän arkielämästään tyydyin kulkemaan heidän läheisyydessään. Tyttöjen keskinäisten puheiden kuunteleminen tuntui kuitenkin niin moraalittomalta, että siirryin hiljalleen minulle ennalta oletettuun rooliin aikuisena koulussa.

Koska en nähnyt mahdolliseksi ”liittoutua” tyttöjen joukkoon, päädyin tavoittelemaan mahdollisimman huomaamatonta roolia luokassa. Pidin itsestäni mahdollisimman vähän ääntä, enkä puuttunut lasten tekemisiin edes opettajan poistuessa luokasta. Vedin ikään kuin näkymättömyysverhon ylitseni. Tämä onnistuikin aika hyvin, päätellen haastattelussa saamastani kommentista:

*”Meidän luokka on ainakin aika normaali ollu nytte, vaikka sä ootki ollu siellä takana. Että ei oo käyttäytyny mitenkään erikoisesti.” ”Oon samaa mieltä. Kun sä oot siellä niin hiljaa, ja kun tunti on alkanu ni mä en enää muistakkaan et sä oot siellä.” tytöt 5.lk*

Siten keräämäni aineisto vastaa uskoakseni hyvin ulkopuolisen tarkkailijan objektiivisia havaintoja tyttöjen olemisesta koulussa.

### 3.6.2 Haastattelut

Etnografiaan metodologiana liittyvät usein kentällä toteutettavat haastattelut. Näille etnografisille haastatteluille on ominaista, että ne toteutetaan kentällä, havainnoinnin lomassa. Näin ollen haastatteluja leimaa haastattelijan ja haastateltavien tuttuus. Etnografi on ollut läsnä informanttiansa arjessa, tutustunut heihin ja heidän kulttuuriinsa, tullut osaksi sitä. Tämä asetelma näkyy myös haastatteluja toteutettaessa. (Tolonen & Palmu 2007, 91-104.)

Tässäkin kohtaa oma tutkimukseni poikkeaa etnografian määritelmästä. Edellä kuvaamani positio ryhmän ulkopuolisena tarkkailijana ei anna haastatteluilleni etnografisia piirteitä. Siten miellän haastatteluni havainnoinnista erilliseksi aineistonkeruumenetelmäksi.

Teemahaastattelussa haastattelut eivät kulje täsmällistä kaavaa noudattaen, mutta tietyt aihealueet otetaan kuitenkin esiin jokaisessa haastattelussa. Näin haastatteluissa saadaan tietoa tutkimuksen kohteena olevista teemoista säilyttäen kuitenkin mahdollisuus avoimeen keskusteluun ja keskustelun painottamiseen kulloisestakin haastateltavasta tärkeiltä tuntuviin osaluoksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 86-89.)

Tässä tutkimuksessa teemojani olivat tyttöjen yhteisöjen muodostuminen ja ulkopuolelle jääminen, yhteisön merkitys tytöille, sekä tyttöjen väliseen vuorovaikutukseen kytkeytyvät käytänteet. Lisäksi pyrin saamaan esiin tyttöjen kohtaamia odotuksia ja vaatimuksia, ihanteita, joita tytöt keskuudessaan luovat. Tarkoitukseni olikin muodostaa kokonaisvaltainen kuva tyttöjen toimintaa säätelevistä kirjoittamattomista säännöistä sekä siitä, miten tytöt yhdessä toimiessaan kollektiivisesti ylläpitävät tai purkavat näitä rakenteita. Pyrin myös löytämään tyttöjen näkemiä mahdollisuuksia puuttua kulttuuriin, vaikuttaa omaan asemaansa ja rajoihinsa siinä.

Haastattelukohteikseni valikoitui suhteellisen suuri joukko informantteja. He eivät kuitenkaan ole mikään yhteiskuntaa edustava otos, saati satunnaisotanta. Kuten laadulliselle tutkimukselle onkin tyypillistä, valitsin heidät tarkoituksenmukaisena joukkona harkintani perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87-89.) Joukko muodostui yhden viidennen luokan oppilaista (12 tyttöä, joista haastattelin 11 ja 6 poikaa, joista haastattelin 3), yhden kolmannen luokan oppilaista (11 tyttöä ja 8 poikaa, joita kaikkia haastattelin), sekä molempien luokkien luokanopettajista ja liikunnanopettajista. Näin ollen haastattelin tutkimukseeni yhteensä 37 informanttia.

Haastatteluja toteutin sekä yksilöhaastatteluina, että ryhmissä. Opettajien haastattelu oli antoisaa yksi kerrallaan. Tytöt sen sijaan tunsivat selvästi olonsa kotoisammiksi kaksi tai kolme kerrallaan. Niinpä haastattelinkin suurimman osan tytöistä pareittain tai kolmen tytön ryhmissä. Muutama yksilöhaastattelukin mukaan tuli, lähinnä aikataulullisista syistä. Lisäksi haastattelin myös luokkiin kuuluvia poikia. Tällä tavoin ajattelin saavuttavani jotakin kulttuurin siitä osasta,

jonka siihen kuuluvat jättävät kertomatta. Lisäksi pojista sain oivaa vertailupohjaa sille, koskevatko havaintoni juuri tyttöjä vai ikäluokkaa yleensä. Koska varsinainen tutkimuskohteeni olivat kuitenkin tytöt, koin tehokkaimmaksi vaihtoehdoksi haastatella poikia hieman isommissa ryhmissä, kolme tai neljä poikaa kerrallaan.

### 3.6.3 Tutkimuskohteena lapset ja nuoret

Saarikosken (2009, 26) mukaan tutkittaessa lasten kulttuuria on ensisijaisen tärkeää keskittyä lasten tapaan käyttää ympäristön tarjoamia aineksia oman elämänsä ja tekemisensä toteuttamisessa, lasten tapaan elää ja toimia. Tämä ajatus on samalla linjalla kuin vallalla oleva käsitys siitä, että lapset ja nuoret ovat olemassa tässä ja nyt, eivät vain matkalla aikuisuuteen. Viime aikoina onkin puhuttu paljon lasten ja nuorten ohjaamisesta hyvään elämään jo lapsuudessa, ei vain kasvattamaan heistä menestyviä aikuisia.(ks. esim. Lagerström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010, 14-17.)

Tässä tutkimuksessa tuon esiin tyttöjen kulttuuria heidän senhetkisen elämänsä säätelijänä. Tutkimukseni näkökulma ei kuitenkaan rajoitu vain lapsuuteen, vaan näen tyttöjen omaksuman kulttuurin jatkuvan kiinteänä jatkumona kohti aikuisuutta. En näe mahdollisuutta irrottaa alakouluikäisiä tyttöjä erilliseksi ryhmäkseen, sillä kasvu työstä naiseksi tapahtuu yksilöllistä vauhtia, eikä selviä rajapisteitä etenäkään psyykkisten mallien suhteen (ehkä puberteettia lukuun ottamatta) ole löydettävissä.

Koska tutkimukseni kuitenkin suuntautuu lapsiin, nousevat eettiset kysymykset keskeiseen osaan. Ensinnäkin on muistettava, että tutkimuksen ei ole tarkoitus tuottaa kohderyhmänsä asemaa heikentävää tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122-130). Siten tyttöjä ei tule tutkia esimerkiksi aikuisten tarpeista käsin. Tutkimuksen kautta ei olisi eettistä hankkia tietoa siitä, miten opettajat tai vanhemmat voisivat alistaa tytöt tahtoonsa, tai ohjata heitä takaisin menneisyyden sukupuolirooleihin. Tutkimuksen ei kuitenkaan ole oltava myöskään emansipatorista, kuten jo aiemmin tutkimusotetta kuvaillessani totesin. Tutkimus voi olla puhtaasti ymmärryksen pyrkivää, mutta se on toteutettava tutkittavien etu huomioiden.

Lisäksi on huomioitava lasten puutteellinen kyky tehdä itseään koskevia päätöksiä. Tähän liittyen on olemassa myös sääntöjä, jotka ohjaavat tutkijaa toimimaan eettisesti oikein. Tutkittaessa alaikäisiä lapsia koulussa, on syytä kiinnittää huomiota esimerkiksi tutkimuslupaun. Lupa havainnointiin tulee saada rehtorilta, se ei sinänsä vaadi lasten tai vanhempien suostumusta. Haastattelut ovat asia erikseen, niiden tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Selkeää säännöstä huoltajien suostumuksesta ei tässäkään kohta ole.(Nieminen 2010; Strandell 2010.) Koin

kuitenkin varmimmaksi edellyttää haastatteluun osallistuvalla huoltajan antamaa kirjallista lupaa. Oppilaiden koteihin lähettämäni tutkimuslupapyyntö on liitteenä 1.

Haastatteluiden alussa muistutin myös kohteitani siitä, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista, ja haastattelu voidaan myös keskeyttää. Lapset osallistuivat kuitenkin tutkimukseeni pääasiassa mielellään. Sen sijaan haastatteluaineiston luotettavuuteen lapset tutkimuskohteena tuntuivat vaikuttavan. Esimerkiksi lapsen pyrkimys vastata ”oikein” näkyi heidän kertomuksissaan yhteisöjensä toiminnasta. Sama sosiaalisen hyväksynnän tavoittelu näkyy ihmisiä tutkittaessa laajemminkin, mutta luulen, että lapsilla tämä luontainen pyrkimys on vielä suurempi, etenkin, kun haastattelijana on aikuinen. Lapsi on tottunut olettamukseen, että ei-toivotunlaisesta käyttäytymisestä seuraa rangaistus. Tytöt eivät välttämättä pääse irti tästä rangaistuksen pelosta, ja pyrkivät siksi tuomaan esiin ainakin omaa toimintaansa vain hyväksytyissä rajoissa. (ks. lisää Karlsson 2010, 121-141).

Edellä mainitut olettamukseni osoittautuivat paikkansa pitäviksi ainakin ensimmäisen haastattelukokemukseni myötä. 9-vuotias haastateltavani nosti jalan toisen päälle, puhui kirjakieltä, ja kielsi systemaattisesti kaikkien mahdollisesti negatiivisilta kuulostavien asioiden esiintymisen omilla yhteisöissään. Esimerkiksi kerrottuaan, että yksi tyttö jatkuvasti pilaa välituntileikit, kysyin: *”Jutteletteks te muut koskaan kun se ei oo paikalla, et mitähän me tehtäis sen kanssa?”* Haastateltavani vastasi epäröimättä: *”Ei. Meille ei tule koskaan mieleen puhua sellaista.”* Samoin kysyessäni koulumatkakaluttuurista hän kertoi, kuinka kaikki otetaan aina mukaan, vaikka tytön äiti oli minulle aiemmin kertonut monen viikon epätoivoksi kärjistyneestä tilanteesta, kun kyseinen tyttö jätettiin koulumatkaporukan ulkopuolelle. Tässä havaitsin kuitenkin huomattavaa eroa tyttöjen välillä. Viidesluokkalaiset uskalsivat puhua luontevammin, ja kun tytöt lisäksi tulivat haastatteluun pareina tai ryhmissä, häipyi aikuinen-lapsi-asetelma taka-alalle.

Lapsia haastateltaessa on myös havaittu aikuisen olevan äänessä jopa 70-90 % ajasta (Karlsson 2010, 131). Tästä tietoisena koetin keskittyä antamaan tytöille mahdollisimman paljon tilaa vastata ja kuljettaa keskustelua haluamaansa suuntaan.

### 3.7 Tutkimuksen luotettavuus

Jotta tutkimuksella olisi arvoa, on sen tähdättävä luotettavaan tulokseen. Tämän luotettavuuden arviointiin on kehitetty monenlaisia menetelmiä, jotka monesti poikkeavat määrällisen ja laadullisen tutkimuksen suhteen toisistaan. Määrälliselle tutkimukselle on esimerkiksi asetettu vaatimus objektiivisuudesta. Tutkijan oma persoona tai ennakkoluulot eivät saisi olla läsnä tutkimusta tehdessä. Laadullisessa tutkimuksessa tästä vaatimuksesta on osin luovuttu, sillä syvälle ihmisiin



menevän tutkimuksen ei ole nähty olevan mahdollista täysin objektiivisesti toteutettuna. Tutkija on aina läsnä omana persoonanaan.(Eskola & Suoranta 2008, 210-212.)

Mielestäni on suhteellisen näköalaton vaatia täyttä objektiivisuutta edes määrälliseltä tutkimukselta. Vaikka mittarit ja matemaattiset kaavat mahdollistavat tiettyä objektiivisuutta, tekee tutkija kuitenkin aina tutkimussuunnitelmansa, analyysinsä ja johtopäätöksensä subjektiivisesti oman ajattelunsa ja päämääriensä perusteella. Lisäksi kun tutkimuskohteena ovat ihmiset, ei heiltä saatu aineisto ole objektiivista, vaikka se olisikin kerätty huomattavalla määrällä lomakekyselyitä, jotka sitten syötetään erilaisten laskukaavojen läpi koneellisiin ohjelmiin. Tuolloin aineiston käsittely on kyllä inhimillisyydestä vapaata, mutta sen pohjana oleva informaatio, ja näin ollen myös tulokset, ovat subjektiivisia näkemyksiä.

Yhdyn myös Kuschin (1986) teoksessaan esittelemään ajatukseen siitä, että ennakkoluulojen pitäminen virheinä on itsessään ennakkoluulo. Eihän ennakkoluuloa voida etukäteen julistaa vääräksi, vaan vasta tutkimuksen kautta selviää, oliko oletus totta vai tarua.(Kusch 1986, 110-112.) Näin ollen saadakseni aikaan mahdollisimman luotettavia tutkimustuloksia, olen pyrkinyt huomioimaan itseni tyttönä ja naisena, oman kokemusmaailmani liittymisen tutkimuskohteeseeni. En väitä olevani vapaa ennakkoluuloista, mutta en myöskään anna aavistusteni johdatella tutkimukseni kulkua. Lisäksi pyrin esittelemään havaintojani tutkimustekstissä kertoen, milloin puhun omista huomioistani, milloin peilaan aineistoani aiempaan (toisten kirjoittamaan) teoriaan.

Objektiivisuuden ohella määrälliseen tutkimukseen liitetään vaatimus tutkimuksen validiteetista ja reliabiliteetista. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulee olla yleistettävissä, se tulee voida toteuttaa samantuloksena toisessa ajassa ja paikassa. Lisäksi tutkimukseen käytettyjen mittareiden tulee soveltua mittaamaan juuri sitä, mitä tutkimuksessa tutkitaan.(Tuomi & Sarajärvi 2002, 131-135.)

Laadulliseen tutkimukseen nämä määreet eivät niinkään sovellu. Kuitenkin myös laadullisessa tutkimuksessa tulee varmistaa, että aineistoa kerätään juuri tutkimuskysymykseen soveltuen, että aineisto voisi vastata sille esitettyihin kysymyksiin.(Tuomi & Sarajärvi 2002, 131-138.) Mahdollisuuksia on kuitenkin monia, ja loppukädessä tutkimuskysymykseen vastaaminen jää pitkälti riippuvaiseksi tutkijan kyvystä hyödyntää aineistoaan, nähdä siinä yhteyksiä taustalla vaikuttaviin ilmiöihin. Niinpä näenkin oleelliseksi tutkijan taidon käsitteellistää tutkimuksella löytämiään havaintoja. Kun tutkija saa nämä oivalluksensa puettua käsitteelliseen muotoon, voi lukija helposti siirtää ilmiön myös toisaalle, varsinaisen tutkimuskohteen ulkopuolelle. Näin tutkimustulokset tulevat yleistettäviksi, vaikka aineistoa ei olisikaan kerätty kattavasti populaatioon nähden. Käsitteellistäminen tekee myös havainnoista helpommin jatkotutkimukselle altistettavia. Ja mahdollisuus jatkaa tutkimusta lisää sen luotettavuutta jos mikä.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt huomioimaan edellä esitetyn mahdollisimman pitkälti. Olen kerännyt aineiston harkintaani perustuen mahdollisimman kattavasti. Olen myös tutustunut aihepiiriä käsittelevään teoriaan jo muutaman vuoden ajan kriittisesti lukien, yrittäen löytää teorioista feministisistä pyrkimyksistä vapaita ilmiöitä. Lisäksi olen koettanut pitää silmäni auki tutkimusta tehdessäni, välttäen ”hukkumasta” yksittäisten päätelmien antamiin selityksiin. Tutkimustekstini olen kirjoittanut mahdollisimman pitkälle siten, että lukija voi siitä erottaa päätelmäni sekä niiden tueksi esitetyt argumentit toisistaan, saaden näin vapauden miettiä itse argumentin soveltuvuutta päätelmän perusteeksi.

## 4 TYTTÖIHIN KOHDISTUVAT ODOTUKSET

Tyttöihin on kautta historian kohdistunut monenlaisia odotuksia ja vaatimuksia. Tyttöjen on odotettu huolehtivan toisista, auttavan perhettään ja läheisiään. Tytöt ovat huolehtineet kotitöistä ja nuorempien sisarustensa hoitamisesta, he ovat olleet luotettavia ystäviä ja myöhemmin uskollisia aviopuolisoita. He ovat jo lapsena tottuneet ajatukseen siitä, että tulevat aikanaan kantamaan päävastuun omien lastensa hoidosta. Näin ollen he ovatkin kiinnittäneet huomiota äiteihinsä ja pyrkineet omaksumaan näiden hyvänä pitämiään ominaisuuksia. Tyttöjen oma tavoite on ollut ylittää äitinsä, onnistua tässä kaikessa vielä heitäkin paremmin.(Aapola ym. 2005, 79-107; Eichenbaum & Orbach 2002.)

Lisäksi tällä vuosituhannella tyttöihin kohdistuu suuria odotuksia yhteiskunnan taholta. Informaatioyhteiskunnassa naisten valtaamat alat, kuten palvelu- ja hoiva-alat ovat nousseet keskiöön tehdastyön menettäessä koko ajan merkitystään. Samoin muillakin aloilla feminiinisinä pidetyt ominaisuudet ovat tulleet menestystekijöiksi fyysisen voiman tarpeen vähetessä. Työmarkkinoilla arvostetaan neuvottelutaitoja, joustavuutta ja sosiaalista älykkyyttä, joita tytöiltä usein löytyy. Siten tytöiltä odotetaan nykyisin myös osallistumista työmarkkinoille yhteiskunnan vastuunkantajina.( Aapola, Gonic & Harris 2005, 56-78.) Koska feministinen liike on lisäksi lyönyt rumpua naisten oikeuksista työelämän johtoasemiin, ei pelkkä osallistuminen enää yksin riitä, vaan tytöiltä odotetaan myös kunnianhimoista eteenpäin pyrkimistä työelämässä. Tyttöjen tulee ikään kuin lunastaa feministisen liikkeen lupaukset naisten lahjakkuudesta ja voimasta.

Perheen ja yhteiskunnan ohella myös tytöt itse odottavat paljon itseltään ja toisiltaan. Tytöt tahtovat onnistua, he tahtovat näyttää pystyvänsä siihen, mitä heiltä odotetaan. Toisiltaan he odottavat monenlaisten sääntöjen, niin kirjoitettujen kuin kirjoittamattomienkin, noudattamista. Esimerkiksi koulun sääntöjen suhteen tytöt tarkkailevat toisiaan jatkuvasti.

*”Tytöt sanoo toisilleen siitä enemmän, että kun toi nyt kiukutteli välkällä. Mut ei ne sitten pojista sano. Et pojille tytöt sallii enemmän, että pojat nyt on aina ollu tommosia, ei niitä mihinkään siitä muuteta” opettaja*

Odotusten pohjalta ajattelin muodostuvan jonkinlaisen ideaalin, ”ihannetytön”. Kysyessäni tuollaista tyttöihannetta haastatteluissani, tytöt eivät kuitenkaan osanneet sitä kuvata:

*”Määritelläänks me sitä?” ”Ei sitä oikeestaan määritellä”*

Joko tytöt eivät halunneet paljastaa vallalla olevaa tyttöihannetta, tai sitten kysymys oli vastaajien ikä huomioiden liian epämääräinen. Voi myös olla, että tämän päivän yhteiskunta tarjoaa tytöille monia erilaisia ideaaleja, joista he voivat valita mieluisensa, sekä yhdistellä eri mallien ominaisuuksia keskenään. Tällöin mitään yhtä ihannetta ei enää ole olemassa, vaan ihailtuja asioita voi sulauttaa omaan identiteettiinsä sieltä täältä. Tytöt voivat lisäksi kokeilla monia eri rooleja, vaihtaa sujuvasti hevostytöstä punkkariksi ja siitä jälleen huipulle tähtääväksi menestyjäksi.

On myös esitetty ajatus siitä, että ihmisillä on taipumus kääntää ihanteet sukupolvittain päinvastaisiksi pitäen ne siten pitkällä tähtäimellä samanlaisina. Tämä tarkoittaa eräänlaista voiman ja vastavoiman välistä kamppailua. Ensin tytöltä esimerkiksi odotetaan siveellistä käyttäytymistä ja pukeutumista, sitten kapinoidaan pukeutumalla räväkämmin, jonka jälkeen taas esille tuotua seksuaalisuutta aletaan halveksia ja palataan kohti säädyllisempää muotia. Valtavirta herättää halun vastustaa, ja näin vallalla olevasta siirrytään uuteen, ja taas takaisin. (Saarikoski 2009, 316-323.) Kierros kierrokselta kehitys kuitenkin nopeutuu, ja vastakkaisuudet alkavat myös lähentyä toisiaan. Siten tämän päivän tytöille tuleekin mahdolliseksi olla osallisena useammasta syklistä, jotka alkavat myös kietoutua yhteen.

Tässä luvussa tarkastelen lähemmin tyttöihin kohdistuvia, usein ristiriitaisia, odotuksia. Tarkastelu on sikäli oleellinen osa tutkimustani, että tytöt aistivat itseensä kohdistuvat odotukset herkästi. Näin ollen odotukset vaikuttavat epäilemättä siihen, miten tytöt kulttuuriaan rakentavat.

#### *4.1 Kiltin tytön myytti*

Tytöt sukupuolena asetetaan monesti kiltin ja rauhallisen käytöksen ilmentymiksi poikien ollessa vilkkaita ja vallattomia. Esimerkiksi koululuokan kuormittavuus saatetaan mitata laskemalla tyttöjen ja poikien lukumäärät. Perinteisesti tyttöihin onkin kohdistettu odotuksia kiltistä ja epäitsekästä käyttäytymisestä. Vallalla on ollut niin sanottu kiltin tytön ihanne, joka sitten vuosituhannen vaihtuessa on joutunut ”girl powerin” yliajamaksi, auttamatta vanhanaikaiseksi näkemykseksi.

Tutkimusten perusteella sanoisin kuitenkin, että kiltin tytön ihanne ei ehkä sittenkään ollut koskaan olemassakaan, ainakaan tyttöjen itsensä keskuudessa. Jo Kososen (1998) keräämät koulumuistot menneiltä ajoilta toistavat kuvaa tytöistä yhtä aikaa kapinallisina ja nöyrää kuvaa itsestään antavina. Tytöt saattoivat esimerkiksi sopia keskenään viittaamislakoista, joiden tarkoituksena oli kiusata opettajaa. Myös muita keinoja tähän kiusaamiseen käytettiin. Yhteistä kaikelle kiusaamiselle oli, että se pysyi piilossa, tyttöjä ei voitu syyttää siitä. He olivat olevinaan

kilttejä ja tottelevaisia, mutta purkivat kapinamieltään noihin hännäämisen tapoihin. Kosonen kertoo yhden tyttöjoukon antaneen opettajalleen lukuvuoden päätteeksi lahjaksi yhtä monta enkelinkuvaa, kuin luokassa oli tyttöjä. Näin tytöt olivat ikään kuin itse noita ”enkeleitä”. Ele oli tytöistä itsestään ironinen, he olivat kiusanneet opettajaa kollektiivisesti pitkin vuotta. He kokivat jopa syyllisyyttä antamastaan lahjasta, sillä he tiedostivat hyvin sen kaksitahoisen merkityksen. (Kosonen 1998, 144-154.) Näin tytöt joutuvat oman sosiaalisen älykkyytensä vangeiksi, he kärsivät tekojensa seurauksista, vaikka kohde ei ehkä edes huomannut tulleensa loukatuksi. Vastaavan ilmiön tunnisti myös haastattelemani opettaja:

*”Pidetään toi ny opelta piilossa, ettei open tarvi siihen puuttua.. et tavallaan sitä kuvaa halutaan niin ku vähän kirkastaa ... et on tullu tämmönen rooli, et pojat on ne, joita ope joutuu komentaan ja me tytöt vähän paistatellaan siinä ... he osaa piilottaa sitä sääntöjen rikkomusta vähän enemmän ja tehdä sitä sellasissa asioissa, joista ei jää niin helposti kiinni” opettaja*

Kiltin tytön ihanne onkin mahdollisesti vain ulkokuorta, yhteiskunnan asettama oletus. Tyttöjen itsensä keskuudessa sen sijaan kapinointi on aina ollut jossain määrin arvostettua, samoin kuin ylipäättään rohkeus ja voimakkuus. Esimerkiksi Lagerspezt (1998, 47) nimeää naisia suututtavaksi piirteeksi toisissa naisissa nimenomaan alistuvuuden. Naiset ärsyyntyvät kohdatessaan alistuvia ja nöyriä naisia.

Myös aikuiset naiset odottavat tytöiltä paitsi nöyryyttä, myös uhmaa ja tahdonvoimaa. Tästä kertoo hyvin esimerkiksi Ojasen (2011b, 196-197) kertoma kohtaaminen hevostalleilla, jossa opettaja kieltää tutkijaa auttamasta itkevää tyttöä vaikeassa ja voimaa vaativassa ponin siirtämisessä. Aikansa itkettyään tyttö ryhdistäytyy ja onnistuu toimessaan. Tähän opettaja toteaa hymyssä suin, että ”taisi tulla tytölle vihdoinkin kiukku”. Samoin haastattelemani opettaja nimesi reippauden tytön keskeiseksi hyveeksi:

*”Mä en sillä lailla suosi niitä täysin pelkästään kilttejä, koska mä jotenkin tykkään niin ku semmosesta reippaammasta meiningistä. Että mun ihanne olis niin ku semmonen reippampi” opettaja*

Siten oletus kiltin tytön ihanteesta onkin kätkenyt alleen myös piilotetun, mutta silti tiedostetun vaatimuksen lujuudesta tuon kiltteyden alla. Tytöt ovat lukemani kirjallisuuden perusteella osoittaneet myös hämmästyttävää sosiaalista tajua tietämällä milloin ja miten tuo lujuus tulee tuoda esiin.

Haastatteluissani tavoittelin tietoa tämän hetken suhtautumisesta kiltin tytön ihanteeseen. Onhan tutkimuskirjallisuudessakin nostettu ”girl power”-kulttuuri nykyisyyden tyttöihanteeksi, talloen entisajan hiljainen kuuliainen tyttö maahan (esim. Saarikoski 2009). Kysyinkin tytöiltä,

onko kaveriporukoissa hiljaisuus vai äänekkyyys parempi ominaisuus. Tähän kysymykseen sain alkuun selvän vastauksen: äänekkäs tyttö on pidetty kaveri. Kuitenkin kysyessäni asiaa toisella tapaa, korjattiin hiljaisenkin tytön olevan hyvä kaveri. Tytöt pyrkivät siten kertomaan kaikkien olevan tervetulleita joukkoon.

Opettaja kuvaili tilannetta siten, että äänekkäs tyttö ei jää yksin. Opettaja asetti kuitenkin kyseenalaiseksi sen, kuinka syviä ystävyysuhteita tällainen äänekkäs tyttö saa. Tytön äänekkyyys nähtiin myös keinona peittää epävarmuutta. Itse kiinnitin huomiota samaan asiaan, suuresti odottamani haastattelu luokan äänekkäimmän tytön kanssa osoitti, että tyttö olikin varsin epävarma itsestään ja tukeutui vastauksissaan monesti ystävän mielipiteeseen, tai jäi tavoistaan poiketen hiljaiseksi.

Aiemmin olen ajatellut kiltin tytön ihanteen koulussa johtuvan siitä, että hiljainen oppilas ei aiheuta opettajalle vaivaa, vaan opettaja saa rauhassa edetä suunnittelemallaan tavalla. Haastattelujeni myötä opin kuitenkin, etteivät opettajatkaan ihannoit hiljaista tyttöä. Opettajilla vaikuttaa pikemminkin olevan taipumusta luontaisesti hakea oppilaista kaltaisuuksiaan. Haastattelemani opettajat osasivat jopa tunnistaa tämän itsessään:

*”Kun mä oon ite ollu semmonen kiltti ja rauhallinen tyttö aikoinaan, niin mä luulen, että sen tyyppiset tytöt viihtyy mun opetuksessa, ja kokee semmosta hengenheimolaisuutta tavallaan.. Et sen mä koen, että oma persoona vaikuttaa siihen ... et miten ne persoonat kohtaa.” opettaja*

Opettajan tyttöihanne riippuu siis pitkälti siitä, millainen luonne opettaja itse on. Ja kokemuksen mukaan opettajaksi on taipuvaista suuntautua suhteellisen puheliaalla, joskin kuuliaisella naisluonteella.

## 4.2 Tyttövoimaa ja tasa-arvoa

Kuten yllä totesin, tytöiltä odotettu kiltteys ei ehkä koskaan ollut täysin todellista. Sen sijaan tyttöjen ja naisten toisarvoinen asema yhteiskunnassa on ollut täyttä totta. Tyttöillä ja pojilla on historiassa ollut toisistaan poikkeavat roolit, heidän tehtävänsä yhteiskuntajärjestyksessä ovat olleet erilaisia. Ja tässä järjestyksessä naissukupuoli on ollut heikommalla sijalla, vähemmän arvostettu.

Viime vuosikymmenien aikana noussut tasa-arvon ihanne on kuitenkin muuttanut tätä asetelmaa. Vallalla olevan oikeudenmukaisuuskäsityksen mukaan kaikkien ihmisten tulisi olla yhdenvertaisia, riippumatta henkilökohtaisista ominaisuuksista, kuten sukupuolesta. Ihmisille tulisi

järjestää yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan haluamallaan tavalla, elää valitsemaansa elämää.

Tyttöjen osalta nousua on lähdetty tavoittelemaan tyttövoiman käsitteen kautta. Alun perin tuo käsite muodostui punk-henkisessä Riot Grrrls –liikkeessä. Se perustui ajatukselle, jonka mukaan tytöt voivat tehdä mitä tahansa, ja heille tulee antaa siihen mahdollisuus. Ilmiö käynnistyi musiikin merkeissä, nyt tytötkin saivat perustaa oman punk-yhtyeen. Sanomaa levitettiin kuitenkin laajemmalle, tyttöihin haluttiin luoda uskoa itseensä ja mahdollisuuksiinsa kaikilla yhteiskunnan alueilla. Mottona oli, että tytön ei tarvitse kysyä lupaa ja miellyttää, vaan hän on vapaa tekemään itse omat päätöksensä, olivat ne sitten mitä tahansa. Tässä kohtaa liikkeen tarkoituksena ei ollut vähätellä poikia, tyttövoiman käsite oli alkuaan täysin miessukupuolesta irrallinen, vain tyttöihin kohdistuva asia.(Aapola ym. 2005, 18-39.)

Riot Grrrls –ilmiö ei kuitenkaan saanut tyttövoiman käsitettä nostettua maailmanlaajuiseksi. Sen teki Spice Girls. Esimerkiksi Saarikoski (2009) nostaa Spice Girls –ilmiön koko tyttövoiman käsitteen alkuun panijaksi. Hänen tutkimuksensa kertoo fanityttöjen tarinaa siitä, miten ”spaissarien” malli antoi tytöille vapauden olla ylpeitä itsestään, toimia omapäisesti ja rohkeasti, rajoja ylittäen. Entinen kiltin tytön ihanne jouti roskakoriin, kun tyttöjen huomattiinkin olevan vapaita ja voimakkaita. Nyt tytöt saivat tuoda itsensä esiin, ja jopa esitellä itseään myös ruumiillisesti, seksuaalisesti.(Saarikoski 2009, 183-184.)

Spice Girls –ilmiö eroaa kuitenkin alkuperäisestä tyttövoiman käsitteestä monessa suhteessa. Ensinnäkin, se kehittyi halventamaan miehiä, nostamaan esiin asioita, joissa tyttöjen paremmuus suhteessa poikiin näkyy. Tytöille haettiin hohtoa poikien kustannuksella. Toiseksi, ilmiöstä tuli varsin kaupallinen. Tyttövoima sai yhdeksi ilmenemismuodokseen tyttöjen ostovoiman. Nyt myös tytöt alettiin huomioda kuluttajina, ja heihin alettiin kohdistaa markkinointikampanjoita. Näin myös tyttövoima pyrittiin alistamaan suuremman voiman, markkinavoiman, palvelijaksi tekemällä tyttöjen voimakkuus riippuvaksi näkyvistä tuntomerkeistä, kuten oman tahtonsa viestittämisestä vaatteiden kautta. Siinä missä Riot Grrrls maalasi iskulauseita iholleen, siirtyi Spice Girlsin tyttövoima painattamaan nämä lauseet paitoihin, joita tytöt saattoivat sitten kaupan hyllyltä valita.(Aapola ym. 2005, 18-39.)

Huolimatta kääntöpuolistaan, ilmiön eduksi on nimettävä tyttöjen kasvaneet mahdollisuudet ottaa oma elämänsä haltuun. Vaikka kriittisesti tarkasteltuna voidaan sanoa, että tytöt ohjataan nyt kiltin tytön muotista voimakkaan tytön muottiin, on tämä muotti kuitenkin joustavampi. Tyttöihin kohdistuu edelleen voimakkaita odotuksia, mutta ne ovat monitahoisempia, jättäen tytöille itselleen enemmän valinnanvaraa. Tosin tämä valinnan mahdollisuus ei aina paranna elämänlaatua.

### 4.3 Valintojen ristipaineessa

Tasa-arvon myötä tytöille on siis auennut kokonaan uusi maailma, sukupuolesta riippumaton mahdollisuus kiinnittyä yhteiskunnassa valitsemalleen paikalle. Koulutuksen osalta kaikille yhteinen peruskoulu on luonut rakenteet, joiden puitteissa Suomessa tytöt ja pojat lähtevät liikkeelle samalta viivalta. Tyttöjen koulumenestys onkin lähtenyt nousukiitoon, ja myös korkeakoulujen opiskelijamäärissä tyttöjen osuus on kasvanut vuosi vuodelta. Tytöt ovat myös suunnanneet ennen miehille aloille, kuten oikeustieteelliseen ja lääketieteelliseen tiedekuntaan. Tytöt myös jatkavat opintojaan ja väittelevät tohtoreiksi, sekä työllistyvät yhteiskunnassa merkittäviin asemiin, jopa presidentiksi asti. (Tilastokeskus 2014.)

Työelämässä naisille on pyritty avaamaan ovia lainsäädännön keinoin. Sukupuoleen perustuva syrjintä on kaikkienensa kielletty. Käytännössä tämä ideaali ei kuitenkaan täysin toimi, naiset kohtaavat monesti niin sanotun ”lasikaton” johtotehtäviin pyrkiessään (esim. Lipponen 2006). Asenteiden tasolla tasa-arvon ideaali ei olekaan täysin toteutunut.

Mahdollisuuksien määrä on puutteista huolimatta merkittävästi kasvanut. Tytöt ovat vapaita valitsemaan asioita, jotka ennen valittiin heidän puolestaan. Tytöt voivat valita koulutuksensa määrän ja laadun, he voivat perustaa perheen tai jättää perustamatta ja he voivat suunnitella lastensa lukumäärän. Tämä valinnanmahdollisuus ei ole näyttäytynyt pelkästään positiivisena. Valintaa seuraa valtava paine oikeiden valintojen tekemisestä. Erityisesti tyttöjen kohdalla tämä tarve on suuri. Päätös perheen ja uran välillä on tytöillä biologisesti sitovampi, lasten saaminen uraputkeen päästyä ei enää välttämättä onnistu. (Aapola ym. 2005, 40-107.) Kuitenkin yhteiskuntamme pyrkii osaltaan aktiivisesti vielä kasvattamaan näitä paineita. Päätökset tuoreiden ylioppilaiden etusijasta korkeakouluvalinnoissa, sekä tukien rajaaminen yhteen tutkintoon painostavat tyttöjä tekemään uravalinnat ennen perheen perustamista. Koska opintojen jälkeen myös työmarkkinoilla ovet aukeavat nuorelle naiselle ikääntyneempää helpommin, on perheen perustaminen tässäkin kohtaa hankalaa. Lisäksi työnantajat tiedostavat hyvin, miten paljon kuluja perhevapaat heille aiheuttavat. Näin ollen tyttöjen valinnanvapaus rajoittuukin päätösten oikeaan ajoittamiseen koulutuksen, työn teon ja perheen perustamisen suhteen. Ja kaikessa on onnistuttava kerralla, toista mahdollisuutta ei niin helposti saakaan.

Lisäksi tyttöjen valintoja seuraa väistämättä syyllisyyden tunne. Mikäli tyttö valitsee koulutuksen ja uran, tuntee hän syyllisyyttä perheen ja lasten ”hylkäämisestä”. Jos taas nuori nainen omistautuu perheelleen, vainoaa häntä syyllisyys työnantajaa kohtaan. Toisin sanottuna tyttöjen valinnat koskettavat aina montaa osapuolta, joita kaikkia tytöt haluaisivat miellyttää. Tästä seuraa väistämättä syyllisyyden tunne siitä valinnasta, jota ei tehnyt. Tunnetta lisää naisten



taipumus syyllistää toisiaan. Uranainen on jo sanana halveksuntaa herättävä. Työhön palaava äiti eristetään helposti hiekkalaatikon reunalla kokoontuvasta äitiyhteisöstä, mikäli hän palaa työhön toisia aikaisemmin. Toisin on, jos mies tekee pitkää päivää. Sehän on ihan luonnollista. Samoin lasten kanssa kotiin jäävä nainen koetaan työpaikan riippakivenä. Jälleen miesten suhteen ajatellaan toisin, isyysvapaansa käyttävä mies on sankari-isä.(ks. esim. Aapola ym. 2005.)

Tyttövoiman antama valinnanvapaus onkin siten osin näennäinen. Siitä muodostuu valinnan pakko. Eikä tämä valinnan pakko nykyisin rajoitu edes avoimna olevista asioista päättämiseen. Vaikka edellä totesinkin tytöille olevan tarpeen valita kerralla oikein, ei muutoksen mahdollisuus ole täysin poissuljettu. Huolimatta yhteiskuntamme poliittisista päätöksistä tai biologisista rajoitteistamme, on tällä hetkellä vallassa myös jatkuvan muutoksen ja mukautumisen eetos. Tästä kertovat esimerkiksi käsitteet ”elinikäinen oppiminen” tai ”uusperhe”. molemmat viittaavat tehtyjen valintojen jatkuvaan puntaroimiseen, ja mahdollisuuteen muuttaa niitä, ottaa elämälle uusi suunta. Tytön onkin jatkuvasti kysyttävä itseltään ”valitsinko oikein?”. Tästä seuraa alituinen epäily omista valinnoista, siitä, ovatko ne nyt juuri oikeita. Tytöt tekee mitä tahtoo –motto vaikuttaakin tuoneen paitsi mahdollisuuden, myös velvollisuuden tehdä mitä tahtoo. Tästä seuraa pakko määritellä jatkuvasti, mitä milläkin hetkellä tahtoo. Epävarmuus omasta tahdosta ja sen toteuttamisesta luo tytöille suuria paineita.

Kun tyttöjen on nyt mahdollista saavuttaa haluamansa niin perheen kuin urankin muodossa, tuntevat tässä epäonnistuneet tytöt itsensä herkästi hyvin masentuneiksi. Kun tytöillä on vielä taipumusta verrata itseään jatkuvasti lähimpiin ystäviinsä, kasvattaa toisten menestyminen hitaammin etenevän tytön taakkaa entisestään. Aapolan ym. (2005, 61) kuvaama tilanne 20-vuotiaasta tytöstä, joka jo nyt kokee epäonnistuneensa elämässä, ei lienekään harvinaisen. Onnistuakseen elämässään olisi 20-vuotiaan tytön pitänyt jo vähintäänkin ”opiskella, matkustella ja löytää suunta tulevaisuudelleen”. Kun tämä kaikki oli vielä kesken, tunsii tyttö itsensä auttamatta riittämättömäksi. Tilannetta pahensi vielä se, että hänen sisarensa oli jo 22-vuotiaana onnistunut hankkimaan työn ja lapsia.

#### **4.4 Tarve miellyttää**

Vaikka tytöillä on tällä vuosituhanella mahdollisuus tehdä itse omat valintansa, eivät he tee niitä toisista riippumattomina. Tytöt ottavat herkästi toiset huomioon, heillä on taipumusta ymmärtää, mitä muut toivoisivat heidän tekevän. Tämä kyky ymmärtää toisen ajatuksia ja odotuksia on tieteessä nimetty ”jaetun mielen” käsitteeksi. Se on luontainen koko ihmislaajille, ja sen on katsottu olevan keskeinen eroavuus ihmisen ja eläimen välillä. Ilmiö näkyy konkreettisesti esimerkiksi

lentokoneessa matkustettaessa, kun pieni lapsi alkaa itkeä. Vaistomaisesti peitämme oman närkästymisemme, ja luomme sen sijaan lapsen äidille myötätuntoisia katseita. Siten tähän toisen ajatusten ymmärtämiseen yhdistyy ihmisellä myös luonnostaan pyrkimys tehdä toisen olo paremmaksi, miellyttää toista. (Hrdy S. 2009, 1-32.) Tämä taipumus vaikuttaa olevan tytöillä ja naisilla miehiä suurempi. Tyttöjen vahvemman taipumuksen empatiaan ja toisten näkökulmien huomioimiseen on katsottu olevan varhaisen kasvatuksen tulosta (Eichenbaum & Orbach 2002). Tähänastinen tutkimus selittää siis ihmisellä olevan lajiominainen taipumus ymmärtää toisen ajatuksia ja odotuksia, joiden täyttämiseen sitten tytöille on kulttuurin myötä kehittynyt pyrkimys.

Tytöt eivät kuitenkaan toimi toisia miellyttäen ilman palkkiota. Palkkioksi riittää useimmiten tekemisen huomioiminen, esimerkiksi opettajalta saatu kehu. Tytöt ovat myös tarkkoja siitä, että kehu on oikeassa suhteessa tehtyyn työhön, että sitä jaetaan tasapuolisesti. Tämä käy ilmi esimerkiksi opettajan toteamuksesta:

*”Vois sanoa, et kaikki tytöt hakee nimenomaan sitä hyväksyntää ja imee sitä, jos se ope antaa sitä kehua, jos se tulee niin ku oikeesta asiasta -- tarkempia siitä, et perusteeton kehu ei riitä heille. He on niin ku fiksumpia, et jos ope sanoo kaikille samalla lailla, niin sit se ei niin ku riitä” opettaja*

Tyttöjen pyrkimys miellyttää johtuneeksi osaksi myös asemasta lapsena suhteessa aikuiseen. Kun oma elämä ei vielä ole omassa hallinnassa, on miellyttämisen merkitys suurempi, sen avulla voidaan saavuttaa enemmän. Näin ollen uskonkin tyttöjen toimivan tällä tavoin paitsi luontaisesti, myös tietoisesti laskelmoiden.

Haastatellessani yhtä opettajista hän nosti toistuvasti esiin erään tytön mahdollisen pyrkimyksen miellyttää häntä. Ensin tyttö oli huomionnut luokassa yksin jääneen tytön, minkä opettaja arveli olevan muuta kuin ”aitoa” ystävyyttä:

*”En tiedä haluaako ne minua miellyttääkseen ottaa sen mukaan ... onko se sitä, että hän halusi miellyttää minua” opettaja*

Lisäksi opettaja kertoi tytön vastaavasta toiminnasta toisessa tilanteessa. Tällöin tyttö oli tullut kertomaan opettajalle osallistuneensa jonkun tytön kiusaamiseen Internetissä. Sitten hän oli huomannut, kuinka kurjaa sellainen on, ja olikin ruvennut kiusatun tytön kaveriksi. Tästä toiset tytöt olivat suuttuneet. Opettaja pohti, miksi tyttö kertoi hänelle tästä kaikesta, vaikka se ei liittynyt tämän koulun tyttöihin:

*”Mä niin kun sitäkin jäin miettimään, et kun hänen ei olis ollu mikään pakko tulla siitä sanomaan.. et se selvästi häntä vähän niin kun vaivas.. ja jotenkin taas.. et halusko hän taas niin kun miellyttää minua..”*

Mielestäni miellyttämisen tarve oli tässä kohtaa erilainen. Tässä tilanteessa tyttöä uhkasi yhteisön paine, hän rikkoi tyttöjen asettamaa keskinäistä sääntöä. Tytöt ovat toisistaan riippuvaisia, he ovat taipuvaisia näkemään itsensä nimenomaan suhteessa toisiin. Siten yksittäisen tytön olikin vaikea suhtautua omaan toimintaansa, jonka hän tiesi olevan moraalisesti oikein, mutta jota hänen yhteisönsä ei kuitenkaan hyväksynyt. Tällöin hänelle muodostui tarve hakea hyväksyntä toiminnalleen toisaalta, opettajalta. Koska opettaja kuuluu jonkinlaisena auktoritatiivisena taustahahmona tyttöjen ihmissuhdeverkkoon, on hän luonnollinen valinta moraalisesti hyväksyjäksi. Tosin kuvatonlaisessa toiminnassa on olemassa riski, että yhteisö leimaa tytön opettajan ”suosikiksi”. Tällainen suosikiksi nimetty tyttö joutuu usein varsin heikkoon asemaan yhteisössä (ks. esim. Kosonen 1998, 127-128). Niinpä opettaja soveltuukin hyväksyjäksi yksittäisessä tapauksessa, mutta toistuvaa käytäntöä tytön ei kannata tästä toiminnasta tehdä. Onnistuessaan salaamaan opettajan kanssa käydyt keskustelut muilta tytöiltä, voidaan toimintaa kuitenkin jatkaa. Tämä jos mikä on tasapainoilua pettäväällä nuoralla.

#### *4.5 Saako koulussa menestyä?*

Ennako-oletukseni tutkimusta aloittaessani oli, että tytöt ovat taipuvaisia piilottelemaan menestystään, väheksymään itseään. Tämän ajatuksen perustin Uusikylän (2008) teoksesta löytämäni ”menestyksen pelkoon”, joka ajaa tyttöjä ja naisia selittämään omat onnistumisensa pikemminkin hyvällä onnella kuin lahjakkuudella. Vastaavasti toisen huonompi menestys selitetään erilaisin verukkein, kuten ”sullahan oli silloin se flunssa” tai ”ope oli valinnut just ne kysymykset, jotka mä satuin illalla opettelemaan”. Näin tytöt pyrkivät tekemään itsestään mahdollisimman samankaltaisia toisten kanssa voidakseen kuulua tasavertaisina yhteisöönsä.(Uusikylä 2008.) Kosonen (1998, 194) on lisäksi liittänyt tyttöjen menestyksen pelkoon ajatuksen valinnasta älykkyyden ja naisellisuuden välillä. Vaikka älykkyys sinänsä on nykyisin sallittua myös naisille, on esimerkiksi televisiosarjoissa edelleen esillä jaottelu vaaleakiharaisiin, naisellisiin naisiin, ja monesti harmaaseen pukeutuviin, tukkansa nutturalle kiristäviin älykkäisiin naisiin.

Haastatteluni paljastivat tämän oletuksen osin vääräksi. Koulussa olikin lupa menestyä, ja sitä jopa ihannoitiin. Opettajat kertoivat tyttöjen tähtäävän mahdollisimman korkealle, joskus liiankin täydellisyshakuisesti. Samoin tytöt itse kertoivat, että koulumenestys oli avain kaveriporukoihin, ei olossulkemisen peruste. Sen sijaan huonosti menestyvä kohtasi vaikeuksia päästä mukaan:

*”...jotka saa niin ku huonoja numeroita ni sit niitten kans ei olla missään tekemisissä” tyttö 5.lk*

*”...tyttöpari, jotka molemmat on todella hyviä koulussa ja mä luulen, et he kilpailee keskenään siitä, et kumpi saa sen paremman numeron. Et he ei todellakaan piilottele... paitsi sit jos on saanu sen huonomman numeron ni ei todellakaan paljasta sitä” opettaja*

*”ne ei ainakaan näytä sitä omaa numeroo, jos se on vaikka huonompi.” tyttö 3.lk*

Vaikka ennen hyvä koulumenestys täytyi piilottaa tylsän tytön maineen pelossa, ei se siis enää ole ongelma. Tässä tytöt taitavat kulkea jopa hiukan aikuisia naisia edellä. Kandidaatin tutkielmani nimittäin paljasti naisten olevan taipuvaisia mitätöimään itseään, etteivät he erottuisi joukostaan, tai aiheuttaisi kateutta ystävissään.(Mattila 2012.) Tämä tosin saattaa myös johtua naisten pidemmälle ehtineestä sosiaalisesta älykkyydestä. Koulutyöt eivät ehkä vielä osaa nähdä kateuden mahdollisia seurauksia, ja ovat siksi avoimemmin menestyjiä. Tai sitten menestyksen tavoittelu on vaan muodostunut niin tavalliseksi, ettei se enää leimaa tyttöjä. Ovathan ovet työelämässä olleet tytöille (ainakin jossain määrin) avoimia jo jonkin aikaa, tämä tyttö sukupolvi kasvaa jo kotonaan kulttuuriin, jossa äidin palkka saattaa olla parempi kuin isän palkka.

## **4.6 Ulkonäkö**

Tytön ulkonäkö on asia, johon on aina kohdistunut paljon odotuksia. Edelleen feminismin aikakaudella, kun yleisesti tunnustetaan tytön tai naisen kehon kuuluvan hänelle itselleen, ei se ole vapautunut näistä odotuksista. Periaatteessa tyttö saa kyllä hallita kehoaan. Hän saa valita tyyliinsä, johon yleensä sisältyy päätöksiä vaatteiden, korujen, hiusten ja meikkaamisen suhteen. Hänen on kuitenkin tehtävä näitä ratkaisujaan tiettyjen rajoitusten sisällä.

Tytön ulkonäön hallinta on jatkuvaa tasapainoilua hyvin ristiriitaisten odotusten välillä. Tytön on esimerkiksi pidettävä huolta itsestään, näytettävä kauniilta ja herätettävä poikien huomiota. Sopivassa määrin. Tyttö ei nimittäin saa olla liian kaunis, hän ei saa kerätä poikien huomiota liikaa. Erityisesti seksuaalisuuden suhteen on oltava tarkka, jotta välttyy niin ”puhtaan ja tylsän” kuin ”lutkan ja halvan” leimoilta. Tässä rajanvartijoina toimivat tyypillisesti saman sukupuolen edustajat, tyttöjen äidit ja ystävät.(esim. Aapola ym. 2005, 132-165; Hey 1997.)

Samaa tasapainoilua tytöltä odotetaan esimerkiksi kehonsa koon suhteen. Yhteiskuntamme naisihanne on hoikka, lähes laiha, mutta ei liian laiha. Tytön onkin pidettävä huolta painostaan, jotta pysyisi sopivan hoikkana. Liian laihaa katsotaan pahalla, mutta lihavuus ei ole vähimmässäkään määrin sallittua. Tytön on oltava laihahko, mutta silti kurvikas.(Aapola ym.

2005, 158.) Lihavakin tyttö voi kuitenkin kääntää tilanteen edukseen, ryhtymällä hyvin kurinalaiselle dieetille. Ovathan tositv-sarjat nostaneet jalustalle lihaviiden ihmisten tavoitteellisen laihduttamisen ihailtavana elämänhallinnan muotona. Ulkonäöstä onkin tullut tytöille ensisijaisesti oman itsen hallintaa. Kun monessa muussa asiassa aikuiset vielä tekevät päätökset tyttöjen puolesta, voivat he itse kontrolloida sitä, mitä suuhunsa laittavat. Näin oma keho tarjoaa tytöille elämänhallinnan tunteen. (Kosonen 1998, 49-116.) Puuronen (2004, 107-112) on myös nostanut esille laihduttamisen tytön keinona paeta tyttöyttä, tehdä itsestään maskuliinisempi. Tällöin tyttö ei koe itseään naisena, eikä halua ulkonäöllään viestittää sukupuolisuudestaan. Tämä onkin mahdollisesti hyvä tapa välttää sukupuolifunktioita, onhan biologisesti tutkittu, että miehiä vetää sukupuolisesti puoleensa juuri ”rehevä” nainen. Vaikka rasva onkin yhteiskunnallisesti julistettu paheeksi, on se lisääntymisen kannalta pikemminkin hyve. (Viitala 2004, 216-224.)

Koulussa ulkonäkö ja kehollisuus tulevat korostetusti esiin liikuntatunneilla. Kiinnitinkin asiaan huomiota liikunnan opettajia haastatellessani, samoin liikuntatunteja havainnoidessani. Varsinaista kiusaamista ulkonäön suhteen en liikuntatunneilla havainnut. Joko se tehtiin minulta piilossa, tai sitten sitä ei ollut. Sen sijaan tytöt kyllä kiinnittivät huomiota ulkonäköönsä liikuntatunneilla. Liikunnanopettaja kertoi etenkin yläkouluikäisten tyttöjen kuluttavan huomattavasti aikaa pukuhuoneessa hiustensa laittamiseen ennen liikuntatuntia, vaikka tunnilla on nimenomaan tarkoitus hikoilla ja liikkua. Tämä ei sinänsä minua yllättänyt, onhan sama ilmiö havaittavissa myös kuntosalilla. Kuntosalit ovat paikka, jonne naiset menevät liikkumaan, mutta johon silti liittyy ulkonäköön panostaminen niin edustavien fitness-vaatteiden kuin kampauksen ja meikkaamisenkin suhteen. Tämä johtunee siitä, että kuntosalit ovat paikkoja, joissa naiset asettavat itsensä toisten näkyville. Liikunnanopettaja oli myös huomionnut laittautumiseen käytettävän ajan lisääntyvän silloin, kun tunti on tytöille ja pojille edes osittain yhteinen. Vaikka tytöt arvioivatkin jatkuvasti toinen toisiaan, korostuu ulkonäön merkitys nähtävästi silti juuri poikien läsnä ollessa. Kuitenkin ulkonäköön liittyvä häpeän tunne ilmenee myös tyttöjen omassa keskuudessa:

*”ne on ihan kertonu, että heitä kaikista eniten huolettaa se oma ulkonäkö, ja se aiheuttaa stressiä. Kun pitäis olla niin ku tietynlainen ... tuntuu kauheelta mennä suihkuun toisten tyttöjen kanssa jos on epävarma siitä omasta kehostaan”  
liikunnan opettaja*

#### **4.7 Tavoitteena täydellisyys. Ja vähempi ei riitä.**

Tytöt ja naiset ovat taipuvaisia näkemään ihailemiaan toisia tyttöjä tai naisia täydellisinä. Esimerkiksi työssään menestystä tavoittelevat naiset saattavat ottaa esikuvakseen johtajan paikalla olevan naisen alkaen ihailua tätä. Ihailun myötä johtajanaisesta muuttuu epätodellinen, hän alkaa

näyttää itsevarmalta, kaikki hänen tekemänsä ratkaisut ovat oikeita, hän tuntuu aina osaavan pukeutua oikein, sanoa oikein, käyttäytyä oikein. Ihaileva nainen tahtoisu tulla kaikessa hänen kaltaisekseen saavuttaakseen haluamansa aseman yhtä lailla menestyvänä naisena.(Eichenbaum & Orbach 2002, 51-54.)

Sama täydellisyuden myytti tuli vastaan haastatellessani omia opiskelijakollegojani tätä tutkimusta edeltävässä seminaarissa. Keskustelu koulumuistoista tyttönä olemisessa eteni pisteeseen, jossa nuoret naiset muistelivat ihannoineensa luokan täydellistä tyttöä, sitä joka osasi ottaa kaikki huomioon, oli kaikkien kaveri, mutta menestyi silti itsekin. Sitä joka oli kaunis, osasi kaiken, mutta ei silti ollut liian hyvä koulussa. Josta kaikki, niin tytöt kuin pojatkin, tykkäsivät. Lopputulemana seminaariryhmäläiseni kuitenkin totesivat, että kun tällaiselta tytöltä itseltään kysyttäisiin, ei hän varmasti kokisi itseään täydelliseksi, vaan luultavasti kadehtisi samalla tavoin jotakuta toista. Siten täydellinen tyttö tai nainen onkin vain mielikuvissa rakennettu myytti.

Itse kohtasin tämän myytin raadollisuuden omana koulutyttöajanani. Olin tuolloin jo lukiolainen, ja menestyin suhteellisen hyvin niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Silloinen hyvä ystäväni oli ilmeisesti alkanut kokea menestymiseni vihastuttavana. Tilannetta pahensi vielä se, että hän oli alkanut seurustella pojan kanssa, joka oli jo pitkään ollut minun kaverini (ei kuitenkaan seurustelumielessä). Ystäväni oli tullut kateelliseksi, kun tapasin poikaa edelleen, kun he olivat alkaneet seurustella. Koska tapaamisiimme ei kuitenkaan liittynyt mitään hyvien tapojen vastaista, hän ei voinut syyttää minua mistään. Näin hän ei voinutkaan kertoa heränneestä kateudentunteestaan. Tilanne kärjistyi pahasti, ja lopulta se purkautui räjähdysmäisenä raivona, jonka sain päälleni kuullen samalla vihan johtuvan siitä, että olin liian täydellinen. Olisi ollut parempi, jos olisin tehnyt jotakin väärin, niin että minua olisi ollut luvallista syyttää. Olin kuitenkin toiminut moraalisesti oikein, mikä teki minusta raivostuttavan täydellisen. Itse en kokenut itseäni millään tapaa täydellisenä. Olinhan alakoulussa ollut luokan sisäpiirin ulkopuolelle suljettu, ja myöhemminkin kokenut itseni hyvin epävarmaksi tyttöjen keskuudessa.

Vaikka edellä on käynyt ilmi, että täydellisyys tai toisten käsitys itsestä täydellisenä aiheuttaa useimmiten ongelmia ja yhteisöstä poissulkemista, on se silti yhä useamman tytön tavoitteena. Mielestäni tämä johtunee ainakin osittain tarpeestamme erottua yhteisöstä yksilönä, saada henkilökohtaista huomiota osaksemme. Kun menestyminen ja kauneus ovat levinneet yhä useamman osaksi, täytyy joukosta erottuakseen olla vielä enemmän, täydellinen. Puuronen (2004) löysi saman ilmiön tutkiessaan tyttöjen anorektista käyttäytymistä. Pelkkä painonhallinta on tullut niin tavanomaiseksi, että näkyäkseen yksilönä on päästävä pitemmälle, hallittava kehoaan vielä muita paremmin. Neuroottisuudeksi luokiteltu käyttäytyminen saattaa siis johtua inhimillisestä tarpeesta yksilöllisyyteen.

Lisäksi täydellisyys sanana on noussut muotiin. Muistan jo vuosien takaa Mascaran hitiksi nousseen kappaleen ”Erittäin hyvä (ellei täydellinen)”. Tuo lausahdus nousi itsevarmojen tyttöjen motoksi. Samoin esimerkiksi televisiosarja ”Täydelliset naiset” kätkee nimeensä odotuksia aikaansa seuraavien naisten identiteetille.

#### **4.8 Sosiaalinen älykkyys**

Olen edellä kuvannut ihmiselle lajiominaista taitoa ymmärtää toisen ajatuksia ja odotuksia, jakaa mielensä toisten kanssa. Tämän lisäksi ihmiset voivat myös tunnistaa toistensa tunteita, ja siirtää niitä toisilleen. Esimerkiksi pelontunne toisen ihmisen kasvoilla voidaan tunnistaa kahdessa sekunnin sadasosassa, ja hetkessä tuo tunne siirtyy myös sen havaitsijaan, saaden tämän reagoimaan mahdolliseen uhkaan jännittämällä kehonsa. Toisin sanottuna, geenit ohjaavat ihmistä tunteen mukaiseen toimintaan jo ennen kuin hän edes tietää, miksi pelätä.(Viertola 2008, 104-105.)

Kyky empatiaan on siten ihmiselle luontainen. Se ei kuitenkaan automaattisesti tee meistä sosiaalisesti älykkäitä. On eri asia tulkita toista, kuin toimia harkitusti tuon tulkinnan pohjalta. Sosiaalisesti älykäs henkilö osaakin paitsi tulkita toisten tunteita myös lukea sosiaalisia tilanteita, ja suunnata toimintansa näistä lähtökohdista tarkoituksenmukaisella tavalla. Tämä mahdollistaa paitsi oman aseman parantamisen ja vaikutusvallan lisäämisen, myös toisista huolehtimisen. Näin ollen sosiaalisesti kyvykäs henkilö voi halutessaan olla hyödyksi sekä itselleen että muille.(Viertola 2008, 105.)

Tällainen sosiaalinen tilannetaju on monesti yhdistetty nimenomaan naissukupuoleen. Tämä vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta myös biologisista lähtökohdista. Naisethan ovat perinteisesti jääneet yhteisönsä asuinsijoille huolehtimaan lapsistaan miesten kulkiessa maailmalla metsästävässä. Näin naisille on muodostunut tarve huolehtia lapsistaan ja toisistaan. Tämä käytäntö on antanut naisten ja lasten elossa pysymiselle parhaat mahdollisuudet. Tästä johtuen naiset ovat tarvinneet intuitiivista herkkyyttä vaistota toisten tarpeita, sekä lukea tilanteita toimiakseen niiden mukaan itseään ja muita suojellen.(Taylor S. & Gonzaga G. 2006.)

Myös naisille tyypilliset epäviralliset yhteisöllisyyden muodot ovat johtaneet sosiaalisen älykkyyden tarpeeseen. Miesten luontainen tapa muodostaa suuria yhteisöjä, joissa toimitaan toisten näkyvillä, ohjaa suoraan puheeseen. Ovathan yhteisön jäsenet suurilukuisesti läsnä, joten puhe suunnataan kerralla koko joukolle. Naisten pienet yhteenliittymät sen sijaan mahdollistavat asioiden puhumisen aina siten, kuin kussakin seurassa tarkoituksenmukaisimmalta tuntuu.(Taylor S. & Gonzaga G. 2006.)

Sosiaalinen älykkyys mahdollistaa onnistumisia erilaisissa tilanteissa, mutta se ei ole pelkästään hyvä ominaisuus. Se myös kuormittaa tyttöjä ja naisia, ja saa heidät tuntemaan syyllisyyttä. Mahdollisuus vaikuttaa tilanteiden kehittymiseen johtaa syyllisyyden tunteeseen omien etujen tavoittelusta. Pahimmillaan tytön itsetunto heikkenee, ja hän alkaa kokea itsensä paitsi syyllisenä, myös ”huijarina”. Tämä ”huijarityttöilmiö” juontaa Käyhkön (2011a, 102) mukaan juurensa siitä, että tyttö kokee pystyvänsä johdattelemaan muut uskomaan vaikkapa omaan lahjakkuuteensa. Koska hän ei kuitenkaan koe olevansa täydellinen, ajattelee hän huijaavansa muita, ja pelkää paljastuvansa. Vaikka hän ei koskaan muiden silmissä paljastuisikaan (monesti mitään paljastettavaa ei edes ole), pitää hän itse itseään huijarina, eikä enää usko omaan lahjakkuuteensa. Hän uskoo vain olevansa lahjakas johdattelemaan toisia. Tässä on mahdollisesti yksi selitys sille, miksi tytöt ja naiset eivät etene yhteiskunnassa yhtä korkealle kuin miehet. He eivät ehkä usko lahjakkuutensa olevan todellista, eivätkä siksi halua asettaa sitä tarkastelun kohteeksi. (Eichenbaum & Orbach 2002, 59-60; Käyhkö 2011a, 102.)

Lisäksi sosiaalisesta älykkyudesta seuraa mahdollisuus virhetulkintoihin. Kun henkilö kokee osaavansa tulkita toisia, hän myös reagoi tilanteisiin tuon tulkintansa pohjalta. Jos esimerkiksi keskustelukumppanimme haukottelee tai osoittaa muita kyllästymiseksi tulkitsemiamme merkkejä, koemme itsemme epäonnistuneeksi. Tulkitsemme kumppanimme käytöksen olevan seurausta itsestämme, vaikka todellinen syy saattaa olla jokin aivan toinen, esimerkiksi flunssainen olo. (Kopakkala 2005, 21-22.)

#### 4.8.1 Sosiaaliset normit

Olen edellä kuvannut tyttöjen taipumusta sosiaaliseen älykkyuteen. Tästä taipumuksesta seuraa tarve säädellä tuon älyn käyttöä, määrittellä sille sallitut rajat, joiden puitteissa toimitaan. Nämä rajat eivät kuulu esimerkiksi koulun virallisiin sääntöihin, vaan ne muodostuvat tyttöjen keskinäisessä toiminnassa ikään kuin itsestään, epävirallisesti ja julki lausumatta. Tällaisia epävirallisia, mutta yleisesti tiedostettuja sääntöjä kutsutaan sosiaalisiksi normeiksi.

Sosiaalisen normin käsite voidaan ymmärtää monella tapaa. Durkheim (1950) käsittelee sitä sosiaalisen faktan käsitteen kautta. Näiden sosiaalisten faktojen muotoutumisen hän näkee lähtevän liikkeelle nimenomaan kollektiivisuudesta, yhteisön yhteisestä pyrkimyksestä. Siten yksilöiden tarpeet eivät yhdessä muodosta kollektiivista tarvetta, kokonaisuus ei ole osiensa summa. Päinvastoin, kollektiivisesti tunnustettu sosiaalinen fakta siirtyy yksilöihin muokaten heitä. Tässä kohtaa sosiaalinen tulkinta eroaa psykologisesta. Siinä missä psykologia ottaa alkupisteekseen yksilön, kuvaa sosiaalinen fakta siirtymistä vastakkaiseen suuntaan, kollektiivisesta yksilöä kohti.



Tämän tulkinnan mukaan syitä tyttöjen käyttäytymiselle ei aina voida hakea tytöistä itsestään. Liittyessään osaksi sosiaalista yhteisöään tyttö tulee myös osalliseksi yhteisössä vallitsevista sosiaalisista normeista. Sosiaalisille normeille on myös tyypillistä, että yksilöä ei tarvitse pakottaa niitä noudattamaan. Ne tulevat yksilöä sitoviksi ilman pakkoa, yksilö kokee sisäistä tarvetta noudattaa niitä.(Durkheim 1950.) Tosin yhteisö myös valvoo sääntöjen noudattamista, ja rankaisee niiden rikkojaa. Pahimmillaan yhteisö eristää keskuudestaan sosiaalisen normin rikkojan (ks esim. Kivivuori 2007).

#### 4.8.2 Koulutyttöjen sosiaalisia normeja

Koulu instituutiona on oikea sääntöjen mekka. Tämä johtunee pitkälti siitä, että koulua käyvät lapset. Ohjatessaan lasten toimintaa tarkoituksenmukaiseen suuntaan ovat aikuiset perinteisesti luoneet lukuisia sääntöjä lasten olemista ohjaamaan ja rajoittamaan. Tässä näkyy mielestäni paitsi pyrkimys hallita toimintaa tilanteen herrana, myös lasten tarve aikuisen asettamille rajoille. Lapsen kyky ottaa vastuuta ei vielä ole kovin kehittynyt, ja sen vuoksi vastuu lapsesta on aikuisella. Tämä järjestely edellyttää aikuiselta auktoritatiivista otetta, ja siten sääntöjen luomista.

Nämä koulun viralliset säännöt muodostavat perustan myös sosiaaliselle normistolle. Lapset ovat taipuvaisia kokemaan säännöt sitä kirjaimellisemmin, mitä pienemmistä lapsista on kyse. Esimerkiksi liikuntatunneilla opettajan oma tavoite ohjata lapset aktiiviseen liikkumiseen ja siitä nauttimiseen saattaa jopa kaatua lasten tarkkaan sääntöjen valvomiseen.

Virallisten sääntöjen oheen tytöt muodostavat kuitenkin vielä omat, kirjoittamattomat sääntönsä. Toisinaan nämä säännöt voivat olla vastakkaisia virallisten sääntöjen kanssa. Tällöin tytöt joutuvat hyvin ristiriitaisten vaatimusten eteen: toisaalta he haluavat miellyttää opettajaa tekemällä virallisten sääntöjen mukaan, toisaalta he haluavat myös miellyttää tyttöyhteisöään toimimalla sen odotusten osoittamalla tavalla. Näiden ristiriitaisten paineiden alla tytön on tehtävä jatkuvasti valintoja, tai yritettävä piilotella toimintansa osia tehden näkyväksi sen, mitä kulloinkin odotetaan. Esimerkiksi opettajan ollessa läsnä tyttöjen toiminta saattaa muuttua huomattavastikin siitä, mitä se oli ennen opettajan saapumista tilaan. Tytöt myös oppivat piilottamaan todellisia pyrkimyksiään sekä salailemaan ajatuksiaan.

Mielenkiintoinen ero virallisten ja sosiaalisten sääntöjen välillä on, että viralliset säännöt muuttuvat yhteiskunnan mukana, kun taas sosiaaliset normit vaikuttavat olevan pysyvämpiä (Durkheim 1950). Yksi esimerkki tällaisesta pysyvästä normista tyttöjen keskuudessa on salaisuuksien jakaminen ja pitäminen. Maailman muuttuessa salaisuudet ovat säilyttäneet funktionsa tyttöjen välisen ystävyyden todisteina. Tärkeimmät salaisuudet tulee kertoa parhaalle

ystävälle. Salaisuuksiin liittyy myös ehdoton säilyttämisen vaatimus, edes ystäväysten riitaantuessa niitä ei saa kertoa muille.

*”Mä en ainakaan menis kertomaan salaisuutta vaikka olisin kuinka vihanen” tyttö 5.lk*

*”Jos sä kerrot salaisuuden vaikka vahingossa eteenpäin, ni sit voi tulla pelko, et jos se kertoo sen sit vaikka jollekin toiselle ihmiselle” tyttö 5.lk*

Jälkimmäinen lausahdus kertoo normin säilyttämiseen liittyvän myös pelon siitä, että jos itse sortuu sitä rikkomaan, saattaa joku toinenkin olla yhtä heikko. Tuolloin myös omat salaisuudet ovat vaarassa. Näin rike kääntyy tekijäänsä vastaan. Syy sosiaalisen normin noudattamiseen ei siten olekaan vain kuuliaisuudessa tai halussa totella, vaan myös seurausten pelossa. Yhteisön olemassaolo edellyttää normiston pysymistä.

Toinen esimerkki tällaisesta sosiaalisesta normista koulutyttöjen keskuudessa on itseä mitätöivä puhe. Tytöt vaikuttavat olevan kuin pakotettuja ylistämään toisiaan, mutta mitätöimään itseään. Esimerkiksi kuvaamataidon tunnilla havaitsin, että toisten töitä kierrettiin kilpaa kehumassa, kun taas omaa työtä tuli haukkua kaikin keinoin. Tosissaan tytöt eivät kuitenkaan olleet tätä mieltä. He kyllä tunnistivat omat hyvät työnsä. En myöskään ole taipuvainen pitämään heitä vaatimattomina. Omissa töissä nimittäin haukuttiin usein juuri elementtiä, josta tosiasiassa oltiin ylpeitä. Haukun kautta toisten huomio voitiin kiinnittää tuohon kohtaan ilman ylpeilijän leimaa. Sama ilmiö toistui myös muuten tytön halutessa toisten huomiota. Esimerkiksi kenttäpäiväkirjaan kirjaamani lausahdus: *”nyt on talvi ja mulla hullulla on aurinkolasit”* naamioi aurinkolasien esittelyn itsensä haukkumisen taakse. Sosiaaliset normit ohjaavatkin tyttöjä paitsi toimimaan odotusten mukaan, myös kiertämään nämä odotukset hyväksytyllä tapaa.

# 5 SUKUPUOLISIA ERONTEKOJA KOULUSSA

Oppilaita koulussa (kuten ihmisiä yleensäkin) voidaan jaotella monenlaisin perustein. Sukupuolen mukaan jakaminen on perinteisesti ollut hallitseva tapa, ainakin juuri koulussa. Tästä löytyy tutkimuskirjallisuudesta lukuisia esimerkkejä, joista yhtenä voidaan mainita Kososen (1998) toteuttama tutkimus naisten koulumuistoista. Nuo muistot sijoittuvat muutaman vuosikymmenen taakse, jolloin eronteot tyttöjen ja poikien välillä olivat konkreettisempia ja näkyvämpiä kuin nykyisin. Osa tutkimukseen osallistuneista naisista oli jopa käynyt tyttökoulua, mutta myös muilla oli muistoja esimerkiksi tilan jakamisesta tyttöjen ja poikien kesken. Eräässä muistossa koulun pihaan oli piirretty opettajan toimesta viiva, joka erotti tytöt omalle puolelleen, pojat omalleen. Tytöt ja pojat haluttiin tuon ajan koulussa pitää fyysisesti mahdollisimman kaukana toisistaan, olihan se jo siveellisyyden vuoksi perusteltua. (Kosonen 1998, 61-69.)

Nykyisin vastaavaa viivan piirtämistä ei enää hyväksyttäisi. Tasa-arvon periaate kaikille yhteisessä peruskoulussamme on kieltänyt muun ohessa sukupuoleen perustuvan syrjinnän. Tilat ovat kaikkien käytössä, lukuun ottamatta pukuhuoneita tai wc-tiloja. Tyttöjen ja poikien erottelua tapahtuu koulussa kuitenkin muilla tavoin, esimerkiksi oppiaineittain. Tällaisia sukupuolittain jakautuneita oppiaineita ovat käsityöt ja liikunta. Käsityön suhteen asiantilaa pyritään tällä hetkellä aktiivisesti muuttamaan, sulauttamalla poikien ”puukäsityö” ja tyttöjen tekstiilityö yhteen. (Opetushallitus 2014, Kokko 2007.) Aika näyttää, miten tämä uudistus vaikuttaa sukupuolieroihin yhteiskunnassamme.

Liikunta sen sijaan on hankalammin neutraloitavissa. Oppiaineen sukupuolisdonnaisuus näkyy esimerkiksi Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijavalinnoissa. Vuonna 2015 liikuntapedagogiikkaa opiskelemaan valitaan 26 suomenkielistä naista ja 26 suomenkielistä miestä. (Jyväskylän yliopiston opiskelijavalinnat 2015.) Tämä viittaa vahvasti liikunnan säilymiseen sukupuolittain jakautuneena oppiaineena jatkossakin.

Tähän näen olevan useampiakin syitä. Ensinnäkin, erot tyttöjen ja poikien fyysisessä voimassa ovat olemassa, vaikka pyrkisimmekin tasa-arvon nimissä niitä mitätöimään. Myös

haastattelemani opettajat ottivat tämän esiin keskustellessamme tyttöjen ja poikien liikunnan opetuksen järjestämisestä:

*”... et kun ne fyysiset erot on kuitenkin valtavat”*

Itse näen voimakkuutta tärkeämpänä syynä liikuntatuntien erotteluun murrosikään liittyvän fysiologisen kehityksen. Erityisesti tyttöjen kasvu naisiksi näkyy päälle, ja aiheuttaa sukupolvi toisensa jälkeen tytöille hämmennystä ja pelkoa juuri liikuntatunneilla. Vastakkaisen sukupuolen läsnäolo lisää tuota hämmennystä entisestään. Esimerkkinä voidaan mainita tyttöjen kuukautisten alkaminen. Kososen (1998, 48-116) tutkimuksen naiset kuuluivat ikäluokkiin, jotka olivat liikuntatunneilla istuneet sivussa kuukautisten aikaan. Tämä käytäntö oli tehnyt kaikille näkyväksi sen, milloin kukin tuohon murrosiän vaiheeseen kasvoi. Yhtä lailla tämän näkymisen kokivat nöyryyttäväksi ensimmäiset sen saavuttaneet, kuin viimeisenä penkille ehtineet. Nykyisin tätä erontekoa ei enää ole, kaikki tytöt osallistuvat liikuntatunneille. Kuten monessa muussakin kohtaa, on eronteosta luopuminen tässä mielestäni lähinnä näennäistä. Todellisuudessa kuukautisten aikaan liikuntatunnille osallistuminen on monelle tytölle hämmentävää. Tytöt esimerkiksi pelkäävät siteen näkyvän tai pettävän, jolloin asia yhtä kaikki tulee toisten tietoon, ja lisäksi entistä nöyryyttävämmiin.

### *5.1 Sukupuoleen suhtautuminen – arkaluontoinen kysymys?*

Sukupuoleen perustuvaa erottelua tapahtuu myös jatkuvasti koulun arjessa. Töttö (2004, 136-137) kertoo artikkelissaan omakohtaisia muistojaan oppilaiden jakamisesta tyttöihin ja poikiin heti ensimmäisen luokan alussa. Opettaja oli päivän alkaessa ”katsonut luokan oppilaat” kirjoittamalla heidän nimensä taululle sarakkeisiin ”tytöt” ja ”pojat”. Vastaavasti sijaisuuksia tehdessäni olen monesti saanut alkajaisiksi käteeni listan, jossa luokan oppilaat on jaoteltu tyttöihin ja poikiin. Tuo jako liitetään myös mielikuviin luokan olemuksesta, tyttövoittoiset luokat nähdään helposti rauhallisempina.

Tässäkin kohtaa näen asiaan puuttumiseksi tehdyt ratkaisut näennäisiksi. Esimerkiksi oppilaiden saadessa vapaasti valita paikkansa luokkahuoneessa tai ruokalassa, ryhmittäytyvät he jälleen sukupuolittain. Tähän puuttumiseksi opettajat ovatkin keksineet aktiivisesti sekoittaa tyttöjä ja poikia. Olen kuitenkin itse sijaisena toimiessani huomannut, miten vastahakoisesti tytöt ja pojat vaikkapa liikuntatunnilla osallistuvat samaan joukkueeseen. Tahto olla omiensa vieressä jonoissa ja joukkueissa on suuri. Uskoakseni tämä kertoo kaipuusta turvallisuudentunteeseen, jota tyttö-poikajärjestys uhkaa. Niinpä en näekään minkäänlaista yhteyttä tasa-arvon toteutumisella ja näillä

opettajien pyrkimyksillä järjestellä tytöt ja pojat tilassa sekaisin. Pikemminkin kyse voi olla hallittavuuden lisäämisestä oppitunnilla. Esimerkiksi Kosonen (1998, 60) nosti teoksessaan esiin opettajien pyrkimyksen asettaa kiltti tyttö istumaan vilkkaan pojan viereen rauhoittaakseen ja ohjatakseen tätä. Ajatus vastakkaisen sukupuolen rauhoittavasta vaikutuksesta nousi esiin myös naisyhteisöjä tutkiessani, tosin tuolloin asetelma oli päinvastainen. Naiset pohtivat miehen työyhteisössä rauhoittavan naisten keskinäistä puhetta, juoruilua ja kieroilua. Yksittäinen mies ikään kuin palauttaisi naiset tarkoituksellisen toiminnan pariin. Käytännössä tälle oletukselle ei kuitenkaan löytynyt tukea, mies työyhteisössä muutti kyllä toimintaa, mutta ei välttämättä parempaan (tai huonompaan) suuntaan.(Mattila 2012.) Samoin kiltin tytön sijoittaminen vilkkaan pojan viereen saattaa johtaa johonkin ihan muuhun, kuin mitä tarkoituksena oli.

Sukupuolisia erontekoja pyritään nykyisin kuitenkin tietoisesti välttämään. Vallassa tuntuu olevan jopa sukupuolen mitätöintiin pyrkivä eetos. Tästä kertoo esimerkiksi äskettäin tehty ratkaisu sukupuolijaon poistamisesta Ruotsissa erisnimien ryhmittelyssä. Samaa sukupuolineutraliteettia suunnitellaan myös Suomeen. Tämän jälkeen laki ei enää estäisi nimen antamista lapselle sukupuolen perusteella. Etunimet olisivat jatkossa vain nimiä, ilman kannanottoa saajansa sukupuolesta.(Pajari 2015.)

Samoin sukupuolineutraali kasvatus on saanut sijaa aikaansa seuraavien vanhempien keskuudessa. Tällä tarkoitetaan kasvatustapaa, jossa lasta ohjataan pukeutumaan ja leikkimään ilman sukupuoleen viittaavia leluja tai värejä. Myös kasvatuspuhe pidetään sellaisena, että lapsi ei sitäkään kautta saa vihjeitä omasta sukupuolestaan. Mielestäni kasvatusmalli äärimmilleen vietynä pettää lasta, jättää hänet ymmärtämättömäksi sukupuolijaon olemassaolosta. Ehkä nykyaikaiseksi ja tasa-arvoa edistäväksi tarkoitettu malli kiertääkin ajan mittaan ympyrää kiinni, palauttamalla voimaan joitakin historiallisia käytänteitä sukupuoliasioista vaietessaan. Sen sijaan, että lapsi saisi vapauden ratkaista itse oman sukupuolisuutensa määrää ja näkyvyyttä, pidetään hänet pimennossa koko asialta. Suunnilleen samoihin johtopäätöksiin tuli myös Ronkainen (2009) Savon Sanomissa julkaistussa kirjoituksessaan.

Vaikka sukupuolineutraliteettia ei vietäisikään äärimmäisyyksiin, ovat yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kuitenkin lähtökohtia, jotka koulussa on huomioitava. Tasa-arvopuheella alkaa jo olla sikäli pitkä perinne, että myös opettajat ovat omaksuneet pyrkimyksen minimoida sukupuoleen liittyvät käytänteet toiminnassaan. Olin myös kentällä havaitsevinani tarvetta peitellä pienetkin sukupuoleen sidotut menetelmät koululuokassa. Ikään kuin sukupuolijaosta olisi tullut niin arka aihe, että siitä puhuminenkin saa kasvatusalan ammattilaiset potemaan syyllisyyttä.

Toisaalta tasa-arvopuhe on myös saanut opettajat tiedostamaan sukupuoleen liittyvät eronteot. Tämä tiedostamisen lisääntyminen auttaa varmasti mahdollistamaan todellisen

yhdenvertaisuuden toteutumista käytännön tasolla. Kun opettaja itse arvioi ja tulkitsee omia menetelmiään, tulee hän ottaneeksi huomioon asioita, jotka muuten pysyisivät kyseenalaistamattomina voimassa vuosikymmenestä toiseen. Opettajat ovatkin alkaneet pohtia vaikuttimia oman toimintansa taustalla:

*”Pyrin siihen, et mä en ajattelis niin kun tytöt ja pojat.. sillä jaolla..mutta käytännössä mulla ainakin tällä hetkellä on sellanen luokka, jossa se ero kyllä on aikamoinen” opettaja*

Vaikka sukupuolisuus pyrittäisiinkin koulussa syystä tai toisesta mitätöimään, on se kuitenkin asia, jota ei voida täysin sivuuttaa. Opettajien on esimerkiksi ratkaistava toimintansa tilanteissa, joissa oppilaat itse näitä erotteluja toteuttavat. Opettajan on valittava, antaako hän oppilaitten hakeutua ryhmittymään vapaasti, vai pyrkiikö hän omalla toiminnallaan aktiivisesti näitä jakoja sekoittamaan.

## **5.2 Sama jatkuu välitunnilla**

Välitunnit tutkimuskouluilla tarjosivat minulle hyvän tilaisuuden tarkastella oppilaitten itsensä muodostamia erontekoja. Tämä havainnointi paljasti sukupuolisuuden olevan pitkälti ikään sidottua. Vaikka tyttöjen toiminta muuten poikkesi poikien toiminnasta jo pientenkin koululaisten keskuudessa, leikkivät alaluokkalaiset monesti välitunneilla ilman tyttö-poikaerottelua. Tämä tapahtui silloin, kun pihassa leikittiin yhteisleikkejä. Tällöin koko luokan oppilaat haluttiin mukaan, ja ulkopuolelle sulkemiset perustuivat muihin ominaisuuksiin kuin sukupuoleen.

5-luokkalaisten keskuudessa tätä yhteistoimintaa ei enää välitunneilla ollut. Pojat jatkoivat vapaa-ajan viettämistä pelaten, mutta tytöt eivät enää siihen osallistuneet. Nyt tytöille oli tullut tärkeäksi ”kuljeskelu ja jutteleminen”.

*”Jos halutaan olla kahestaan, niin mä ja AA ainakin vaan kierretään koulun pihaa” tyttö 5.lk*

*”No ei me sillain leikitä mitään.. vaan ollaan.” tyttö 5.lk*

Tytöt siis käyttivät välituntinsa kulkemalla pihassa ympäriinsä omien ystäviensä kanssa. Nämä ryhmittymät olivat tyypillisesti pienehköjä, monesti vain kahden tytön muodostamia. He nimesivät myös joitakin paikkoja, joissa aikaansa kuluttivat. Yhdessä paikassa saattoi olla vain yksi porukka tai pari kerrallaan, mutta paikat sinänsä olivat kaikkien käytössä. Jollain tapaa tytöt siis suuntasivat kulkunsa kiertelyn ja paikassa olemisen välillä siten, että yhteen osumisia ei tullut. Koko

välitunnin viettoa väritti ”puhuminen”, joka oli noussut tyttöjen ajanvietossa keskeisimmälle sijalle. Kuitenkaan tytöt eivät osanneet juurikaan nimetä keskustelun aiheitaan.

Tässä kulkemisessa näen yhteyden Kososen (1998, 66-69) tutkimuksessa esiteltyyn toistuvaan tilanteeseen, kun tytöt kulkivat poikalypseon ohi matkallaan munkkikahvilaan. Pojat näyttivät numerolapuilla tytöille antamia pisteitä koulunsa ikkunoista. Tytöt ikään kuin harmittelivat tätä käytäntöä, mutta odottivat kuitenkin jännityksellä näitä matkoja. Jokainen halusi nähdä pisteensä. Luullakseni tyttöjen kulkeminen välituntipihoilla on myös osaksi näkyvyyden tavoittelua. Tytöt ovat näin esillä myös pojille, vaikka eivät heidän toimintaansa osallistukaan.

Näkyväksi tulemisen käänköpuolena on aina mahdollisuus häpeään. Haastatteluissani moni tyttö nosti esiin pelkonsa noloon tilanteeseen, esimerkiksi kompastumiseen toisten nähden.

*”jos mä vaikka vahingossa tuolla ulkona horjahdan kun on liukasta, niin sit muut (tytöt)alkaa heti supiseen”*

Huomion arvoisaa tässä lainauksessa mielestäni on, että vaikka tytöt kulkiessaan tiedostaisivat olevansa näkyvillä poikien katseille, epäonnistumisen tuomaa häpeää pelättiin nimenomaan suhteessa toisiin tyttöihin. Tytöt tarkkailevat toisiaan aktiivisesti, ja myös tietävät toisten tarkkailevan itseään. Niinpä epäonnistumiset eivät jää tytöiltä huomaamatta. Ja näillä epäonnistumisilla on tyttöyhteisössä seurauksia. Toistuvasti epäonnistuvaa aletaan jopa tarkkailla odottaen, milloin epäonnistuminen tapahtuu jälleen. Tapahtuman konkretisoituessa siihen reagoidaan esimerkiksi ottamalla katsekontakti toisiin tyttöihin ja pyörittelemällä halveksuntaa osoittaen silmiään, tai supisemalla.

*”Ne kiertelee siinä lähellä jotain porukkaa, ja sit heti kun tapahtuu jotain ni sit heti supistaan” tyttö 5.lk*

Kosonen (1998, 41) viittaa koulumuistotutkimuksessaan taparuumiiseen, jota silmien pyörittelykin mielestäni toteuttaa. Taparuumiin hän sanoo toistavan esimerkiksi naiseuteen kuuluvia asentoja ja eleitä, joita ei ehkä edes tiedosteta, mutta jotka ruumis automaattisesti muistaa. Poikia haastatellessani huomasin, että pojilta tällainen silmien pyörittelytapa puuttui. He eivät myöskään ymmärtäneet, mistä puhuin, kun kysyin pelkäävätkö he kompastuvansa pihalla.

*”Ei oo ainakaan mun mielestä (tutun kuuloinen ajatus)” poika 5.lk*

*”Jos mää kaatuisin niin varmaan mulle sanottais et toi niin kun kaatu.. oot sääki varmaan joskus kaatunu.. kaatuminen on hauskaa!” poika 5.lk*

## 6 YHTEYTTÄ ETSIMÄSSÄ

Ihminen on laumaeläin. Tämän päivän globaali yhteiskuntamme osoittaa sen selvästi. Olemme laajentaneet yhteisöllisyyttämme pienistä ryhmittymistä kohti yhteisöjä ja yhteiskuntia, ylittäen viime vuosikymmenien aikana viimeisetkin rajamme. Meistä on tullut maailmankansalaisia, mikä liittyy koko ihmiskunnan yhteen.

Syitä yhteisölliselle käyttäytymisellemme on monia. Benoit Dubreuil (2010, 67-90) on teoksessaan ”Human evolution and the origins of hierarchies” kirjoittanut ihmisyyhteisöjen syntyneen alun perin siksi, että yhteistyö on mahdollistanut parempien asuinpaikkojen valtauksen sekä laadukkaamman ruokavalion. Lisäksi ihminen kehittyy hitaasti, minkä vuoksi hän tarvitsee alkuun enemmän (esim. ravintoa) kuin mitä pystyy itse tuottamaan. Ihmisillä on myös taipumus huolehtia sairaista ja vammaisista lajitovereistaan, minkä vuoksi yhteisöllisyys on lajillemme elinehto.

Aku Kopakkala (2005, 28-32, 55) on myös todennut yhteisöllisyyden ihmiselle luontaiseksi lajiominaisuudeksi. Hän kuvaa tätä tarvetta kuitenkin toisista lähtökohdista, pitäytyen enemmän psykologisissa motiiveissa. Hän nimittäin kirjoittaa tarpeen yhteisöjen muodostamiseen johtuvan siitä, että ihminen kokee itsensä nimenomaan suhteessa toisiin. Näin oma elämä saa merkityksensä vasta osana yhteisöä. Tämän tarpeen peilata itseään toisista on nähty tytöillä olevan vielä poikia suurempi. Tyttöjen onkin ajateltu olevan sen johdosta epäitsenäisempiä, enemmän toisistaan riippuvaisia (Hey 1997, 5).

Tämä tyttöjen riippuvuus juontaa Eichenbaumin ja Orbachin (2002) mukaan juurensa jo syntymästä ja varhaislapsuudesta. He uskovat äidin mieltävän juuri tyttären osana itseään, näkevän tyttäressään itsensä. Siten äidit kasvattavat tyttäriään samanlaisiksi kuin itseään. Näin äidit paitsi sulauttavat yhteen omat ja tyttäriensä tarpeet, myös liittävät tytöt osaksi sukupolvien ketjua. Ja tässä ketjussa naisen tehtäväksi on määritelty toisista huolehtiminen, toisten tarpeiden täyttäminen. Tyttöjä onkin perinteisesti kasvatettu paheksumaan omia halujaan ja ottamaan huomioon toiset. Ajatukselle on nähtävissä perusteluita myös esimerkiksi työelämän tutkimuksessa. Tutkiessaan suomalaisen työn kulttuuria Kortteinen (1992, 34-72) totesi naisten antavan työn puolesta itsensä, omat tarpeensa ja halunsa, siinä missä miehet uhraavat työn eteen fyysisen terveytensä.



Näin ollen naisten tarve yhteenliittymiselle on paitsi lajin kehitykseen liittyvä fyysinen elinehto, myös psyykkisen olemassaolon edellytys. Tässä luvussa tarkastelen tuota yhteen liittymisen tarvetta koulutyttöjen näkökulmasta.

## 6.1 Yhteisöjen muodostuminen ja koululuokka

Ihmisellä on tarve liittyä yhteisöön. Koska lapset viettävät suuren osan ajastaan koulussa, aktualisoituu tuo tarve heillä myös siellä. Näin ollen koulussa lasten keskuuteen alkaakin muodostua erilaisia ryhmittymiä, muitakin kuin ennalta määrätyt ryhmäjaot luokassa, tai opettajan erilaisia tehtäviä varten muodostamat työskentelyryhmät. Luokkaan muodostuvat oppilaiden itsensä aikaan saamat, epäviralliset ryhmittymät.

Toisin kuin viralliset luokkajaot, nuo epäviralliset ryhmittymät eivät muodostu ohjatusti. Ne kuitenkin muodostuvat, ja niiden muodostumisessa on nähtävissä paljonkin toistuvia käytänteitä. Ryhmien muodostuminen kuin noudattaa olemassa olevaa ikäaikaista kaavaa, vaikka kouluun aloittava ekaluokkalainen ei ole sellaisesta voinutkaan koskaan kuulla.

*”Näin nää tämmöset järjestäytymiset niin kun menee. Ja jokainen tietää tavallaan sen oman paikkansa ilman että siihen puututaan” opettaja*

Tuo kaava vaikuttaisi ohjaavan tyttöjä pienehköihin, muutaman tytön ryhmiin, poikien hakeutuessa suuremmiksi joukoiksi. (ks. biologinen perusta tälle Taylor & Gonzaga 2006, 223-228.)

Tutkimusta tehdessäni koetin selvittää, millä tavoin yhteisöt koulussa muodostuvat. Koetin selvittää, yhdistääkö ryhmän jäseniä esimerkiksi kiinnostus johonkin toimintaan tai asiaan. Tällaisia ryhmän jäseniä yhdistäviä tekijöitä löytyikin, mutta useinkaan ne eivät alun perin olleet toimineet ryhmää kokoavana tekijänä, ainakaan tytöillä. Saman huomasi Saarikoski (2009) tyttöjen fanikulttuuria tutkiessaan. Hän näki Spice Girls faniuden merkittävänä tekijänä tyttöjen välisissä ystävyysuhteissa. Fanituotteiden keräily ja vaihto, ihailun kohteesta puhuminen ja uusien juorujen kertominen, sekä leikit ja esitykset aiheen ympärillä muodostivat keskeisen osan tyttöjen keskinäisestä toiminnasta. Kuitenkaan fanius ei määrittänyt ryhmien muodostusta, yhteinen ihailu ei kerännyt tyttöjä yhteen. Se tapahtui päinvastoin, tytöt joko päättivät yhdessä faneiksi ryhtymisestä, tai ryhmän yksittäiset jäsenet seurasivat toistensa esimerkkiä mukautuakseen yhteisöönsä. Ryhmät siis muodostuvat tytöillä ensin, yhteiset kiinnostuksen kohteet löytyvät vasta sen jälkeen.

Pojilla yhteisöllisyyttä vaikuttaa päinvastoin ohjaavan nimenomaan toiminta. Koska poikien tekemiset ovat sekä haastattelujeni että havaintojeni perusteella useimmiten joukolla pelattavia pelejä ja leikkejä, muodostivat luokan pojat molemmilla kouluilla yhden yhtenäisen ryhmän. Mitä enemmän pelaajia saatiin kokoon, sen parempi. Vastaavan havainnon esittelee myös Lagerspetz (1998, 95) toteamalla ylimalkaisesti joidenkin tutkimusten osoittaneen, että ”poikien ystävyys-suhteissa on enemmän kysymys yhteisistä harrastuksista, kun taas tytöille henkilökohtainen suhde toisen tytön kanssa on tärkeämpi”.

Kuten ryhmään liittymistä, myös sieltä poissulkemista ohjaavat tytöillä eri asiat kuin pojilla. Totesin edellä poikien yhteisön muodostuvan tekemisen, esimerkiksi jalkapallon pelaamisen ympärille. Mukaan tarvitaan mahdollisimman monta, ja kaikki luokan pojat ovatkin tervetulleita. Mikäli joku kuitenkin rikkoo pelin sääntöjä, suljetaan hänet pelistä pois. Näin ollen myös ulkopuolelle jättämiset ohjautuvat pojilla käynnissä olevan toiminnan perusteella. Vaihtaessaan leikin toiseen, pääsevät poissuljetut pojat jälleen mukaan, mikäli lupaavat nyt toimia yhteisten sääntöjen mukaan.

Toisin on tyttöjen keskuudessa. Tyttöillä ryhmät muodostuvat ensin, toiminta seuraa vasta sitten. Siten ryhmiin valinnat ovat paljon henkilökohtaisempia, tyttöihin itseensä perustuvia. Kyse ei niinkään ole siitä, osaako tyttö pelata tai leikkiä, vaan siitä, millainen hän on luonteeltaan, tai millaisen käsityksen hän antaa itsestään. Siten myös ulkopuolelle jättämiset ovat tytöillä henkilökohtaisempia, ja sitä kautta myös loukkaavampia kuin pojilla. Tämä ehkä osaltaan aiheuttaa sen, että tyttöjen elämässä yhteisöön kuuluminen nousee niin keskeiselle sijalle. Oman arvontunto liittyy läheisesti hyväksytyksi tulemiseen, ja niinpä tytöt käyvätkin jatkuvaa kamppailua mukaan pääsemiseksi ja mukana pysymiseksi (Hey 1997; Ollikainen 2011).

Haastatteluja tehdessäni kävi ilmi, että molemmilla tutkimuskouluilla tyttöjen ryhmittymät olivat muodostuneet varhaisessa vaiheessa, ja pysyneet sitten suhteellisen muuttumattomina. Muodostelma kuitenkin uusiutui, kun luokkaan tuli uusi oppilas. Tällöin suhtautumista oli kahdensuuntaista. Osa tytöistä koki vallitsevan järjestyksen uhatuksi, ja suhtautui tilanteeseen hyvin epäluuloisesti:

*”Muistan pari tyttöä, jotka selvästi katteli niin kun pitkin nokkaansa, että kukas toi nyt oikein on ja ei kai se tuu uhkaamaan meidän paikkaa ja asemaa” opettaja*

Suurin osa kuitenkin otti uuden tytön vastaan kutsuen häntä mukaan. Kopakkala (2005, 106) kirjoittaa roolin ja vastaroolin nimellä luontaisesta taipumuksestamme reagoida hoivaamalla, kun näemme hoivan tarpeessa olevan yksilön. Samoin luokkaan tuleva, eksyneen oloinen yksinäinen

oppilas herättääkin varmasti halun ottaa mukaan. Uusi tyttö antaa myös vallitsevassa sosiaalisessa järjestyksessä heikossa asemassa oleville tytöille mahdollisuuden muutokseen:

*”ehkä se, et siihen ei oo niin ku tutustunu ... ja saa alottaa puhtaalta pöydältä”  
tyttö 5.lk*

Kyse voi kuitenkin olla myös tarpeesta asettaa uusi oppilas tälle kuuluvalla paikalla. Haastattelussa mainittiin sosiaalisten sääntöjen opettamisesta:

*”Tietyt kaksi oppilasta otti heti sen uuden silleen, että me näytetään sulle missä on vessat ja tuu mejän kanssa välkälle ja he kerto ne monet niin ku kirjottamattomat säännöt, että miten koulussa toimitaan ja tehdään” opettaja*

Tytöjen kanssa jutellessani kävi myös ilmi, että uuden oppilaan ”perehdyttäjä” on monesti eri, kuin hänen tulevat ystävänsä. Kun uusi tulokas pääsee mukaan luokan systeemiin, määräytyy hänen paikkansa uudelleen.

*”ensimmäisenä päivänä se ei ollu kenenkään muun kanssa kun mun, mut sit seuraavana päivänä mä en saanukkaan enää olla sen kaa” tyttö 5.lk*

Toisella tutkimallani luokalla uutta tyttöä oli aluksi pyydetty aktiivisesti mukaan yhteisöön. Hän oli kuitenkin jossain määrin erilainen kuin toiset, eikä ehkä sopeutunut ryhmään riittävän nopeasti. Vaikka tytöt haastatteluissa kertoivat edelleen huomioivansa häntä, oli puhe ”mukaan pyytämisestä” muuttunut ”mukaan ottamiseksi”, jonka tulkitsen tarkoittavan odotusta uuden tytön siirtymisestä aktiivisempaan rooliin mukaan päästäkseen. Tyttö oli kuitenkin syrjään vetäytyvä ja hiljainen, jolloin hänen kohtalokseen useimmiten muodostui jäädä ulkopuolelle.

## **6.2 Tiivis läheisyys**

Kuten yllä on todettu, tytöt ja naiset kokevat olemassaolonsa ehtona suhteen toiseen ihmiseen. Tämä yhteenliittymisen tarve on niin voimakas, että siitä seuraa monesti myös pyrkimys yhteensulautumiseen. Sulautumisella tarkoitan sitä, että tytöt samaistuvat ystäviinsä. Toisin sanottuna he eivät pelkästään osaa ajatella asioita ja tilanteita toisen kannalta, empaattisesti toista ymmärtäen, vaan he todella asettuvat toisen asemaan, ja liittävät omat tunteensa toisen kokemukseen. Näin he paitsi tulkitsevat toistensa mielialoja ja ajatuksia hyvinkin tarkasti, tekevät myös virhetulkintoja mieltäessään toisen kokeman tilanteen täysin samaksi ja samoja tunteita herättäväksi kuin jonkin oman kokemuksensa. Tytötkin ovat kuitenkin eri ihmisiä, joten saman

kokemuksen saaminen vastaavassa tilanteessa ei aina ole totuus.(Eichenbaum & Orbach 2002, 66-87.)

Samaistumisen tarve tai pakko on nähtävissä myös tyttöjen tavassa käyttäytyä toistensa tavoin, tehdä itsestään mahdollisimman pitkälti toistensa kaltaisia. Muistan omilta kouluajoiltani valtavan pyrkimykseni olla kuten paras ystäväni. Hän oli meistä rohkeampi, ja luotti itseensä ja ajatuksiinsa. Niinpä hän esimerkiksi päätti eräänä talvena vaihtaa tyttöjen kaunoluistimet poikien jääkiekkoluistimiin. Pysyäkseen hänen kanssaan symbioottisessa suhteessa, tuli minunkin luonnollisesti hankkia jääkiekkoluistimet. Varauksetta siirryin myös kertomaan muille, kuinka nämä luistimet ovat paremmat. Imin itseeni ystäväni puheen toimintamme syistä, ja esitin sen omanani. Samana talvena myös tyttömäiset vaaleanpunaiset vaatteet vaihdettiin yksissä tuumin siniseen ja vihreään. Ystäväni uusi lempiväri oli vihreä, ja koska hän tahtoi olla itsenäinen eikä pitänyt matkimisesta, oli minun valittava värikseni sininen. Se oli sopivasti erilainen, mutta kuitenkin suunnaltaan sama, mikä piti yhteyttämme voimassa. Tämän tyttöjen toiminnan olivat tutkimuskouluillani huomanneet myös pojat:

*”Joskus tytöt on semmotteita oikein kunnan parhaita kavereita, kun ne matkii toisiansa... joskus ne vaihtelee vaatteitakin” poika 3.lk*

Samaistuminen voi helposti johtaa myös ärsyttäväksi koettuun matkimiseen, jos toinen osapuoli ei tunnista rajaa vaaditun ja yli menevän yhtenevyyden tavoittelussa. Usein tyttöjen suhteissa itsevarmempi tyttö määrää suunnan, jota odottaa kumppaninsa seuraavan. Samalla hän kuitenkin vaatii tiettyä etäisyyttä pysyäkseen itse omassa edelläkävijän asemassaan. Perässä seuraavan tytön voi olla vaikea nähdä tuo näkymätön raja, jota hänen ei tule ylittää. Hänen on oltava samanlainen, mutta kuitenkin sen verran erilainen, että johtaja erottautuu edukseen. Toisinaan tytöt erehtyvätkin jäljittelemään toisiaan täysin, jolloin herää puhe matkimisesta. Matkiminen koetaan rasittavana, ja siitä puhutaan halveksuen. Kuitenkaan perässä seuraava tyttö ei saa keksiä mitään täysin omaakaan, sillä silloin uhkana voisi olla erottuminen, yhteyden katkeaminen. Mikäli heikomman itseluottamuksen omaava tyttö tunnistaa huolensa ulkopuolelle joutumisesta, saattaa hän pyrkiä hakemaan lupaa omille ajatuksilleen ja ideoilleen toisilta. Tällöin hän ennen mielipiteensä esittämistä koettaa selvittää toisten mielipiteen. Näin hän ei vahingossa tule ehdottaneeksi mitään, mikä ei ole sopusoinnussa yhteisen mielipiteen kanssa. Tuolloin tyttö turvautuu varmuuden vuoksi myös helposti ”ihan sama”, tai ”päättä sä” –vastauksiin. Vahvemmat tytöt tosin ärsyyntyvät näistä vastauksista:

*”niin sekin vaan aina että ”päättä sä”.. niin AA ei ikinä sillain, et jos mä vaikka sanon jotain että minne mennään, niin se sanoo et en mä tiä, päättä sä..” tyttö 5.lk*

Tytöt näyttävät arvostavan läheisiä ja tiiviitä ystävyysuhteita isoon yhteisöön kuulumista korkeammalle. Tälle onkin olemassa vahva biologinen perusta, naisten läheisillä ystävyysuhteilla on löydetty olevan yhteys jopa pitempään elinikään. Naiset pysyvät myös terveimpinä ja stressittömämpinä, kun heillä näitä läheisiä ystävyysuhteita on. (Taylor & Gonzaga 2006.)

Kouluilla ollessani näin lukuisia rituaaleja, joilla tytöt pyrkivät läheisyyteen parhaan ystävänsä kanssa. Nämä rituaalit vaikuttivat olevan sekä fyysisiä että henkisiä. Henkisellä tasolla tytöt kertoivat parhaan ystävän erottuvan toisista siinä, että tälle voi kertoa mitä vain, myös salaisuuksia.

*”Hyvän kaverin kanssa voi kertoa kaikkia salaisuuksia ja sit kun sen tuntee niin ku läpikotasin niin voi puhuu ihan kaikesta, mut taas sit uuden kaverin kans ei niin kun heti voi”*

Salaisuudet ja niiden kertominen ovatkin yksi keskeinen tyttöjen välisen ystävyuden tunnuspiirre. Hey (1997) tuli tutkimuksessaan jopa siihen tulokseen, että tunneilla ystäville lähetetyt lappuset ovat tärkeintä sisältöä tyttöjen ystävydessä. Lappujen kautta ystävyysuhteita solmittiin, arvioitiin ja myös purettiin. Lappuissa asioita sanottiin tavoilla, joita ei olisi suorassa puheessa käytetty. Lappujen liikkuminen tunneilla teki myös näkyväksi, ketkä keskusteluja kävivät (ja ketkä eivät). Tytöillä oli myös taipumus säilyttää saamansa laput hamaan tulevaisuuteen asti. Omissa haastatteluissani kävi ilmi, että lappujen lähettely ei enää ole keskeisellä sijalla tyttökulttuurissa. Arvelin sen korvautuneen sosiaalisen median antamalla mahdollisuuksilla lähettää henkilökohtaisia viestejä sähköisesti. Tytöt itse kertoivat kuitenkin käyttävänsä mediaa tähän tarkoitukseen varsin vähäisesti. Molemmissa luokissa oli kyllä olemassa ”What’s up?”-ryhmä yhteisölliseen kanssakäymiseen, mutta sitä ei pidetty kovinkaan tärkeänä.

Sen sijaan läheisyys ja syvä ystävyys ovat säilyttäneet asemaansa tyttöjen elämässä. Toisinaan pohdin tyttöjen ystävyuden saavan jopa avioparille ominaisia ilmenemismuotoja. Tytöt esimerkiksi hakeutuivat parhaan ystävänsä läheisyyteen aina, kun vaan mahdollista, ja asettuivat tuolloin mahdollisimman lähelle ystävänsä. Myös fyysinen kontakti oli merkittävää, tytöt koskettelivat toisiaan paljon. Ystävää halattiin, silitettiin, taputettiin, tai istuttiin vaan kylki kyljessä. Toisaalta ystävää myös tönittiin, potkittiin ja läpsittiin, kuitenkin tietty hyvántahtoisuuden raja säilyttäen.

*CC ja DD jälleen toistensa kimpussa, läpsii toisiaan ja päätyy kinaamaan "jos sun korvalla on tunteet niin mun korvalla on tunteet". (ote kenttäpäiväkirjasta 9.2.2015)*

Tosin tuo raja ei ollut kaikille sama, kuten käy ilmi ensimmäisten päivien kenttäpäiväkirjaan tekemästani merkinnästä:

*AA turhautuu, alkaa potkia BB:n jumppapalloa (jolla BB istuu). BB pyytää lopettamaan, ei vaikutusta. Lopulta BB ottaa sakset ja kohottaa ne uhkaamaan AA:ta. Käsi ei kuitenkaan ylitä näkymätöntä rajaa. Sen sijaan AA tökkää rajan yli huoleti. AA myös istuu taakse nojailleen, vailla huolta, tietoisena siitä, ettei BB tule ylittämään näkymätöntä rajaa. (ote kenttäpäiväkirjasta 6.2.2015)*

Tyttöjen läheisyys toi siis monessa kohtaa mieleeni seurustelusuhteen ja avioliiton. Myös tyttöjen omassa puheessa oli havaittavissa seurustelulle tyypillistä kielenkäyttöä, esimerkiksi tilanteessa, jossa parhaat ystävät olivat riitaantuneet:

*”Toivottavasti ne palaa vielä yhteen” tyttö 5.lk*

Samoin parhaan ystävän ”syrjähyppy” pyrittiin selittämään oma ylpeys säilyttäen:

*”Sillon kun EE oli niitten kanssa, niin sillonkin se niin kun halus olla mun kanssa, mut se ei vaan uskaltanu sanoo niille” tyttö 5.lk*

Huomaamattaan myös opettaja liitti tyttöjen olemiseen seurustelun käsitteitä. Esimerkiksi puhuessaan uudesta ystävyysuhteesta ja sen riidattomuudesta:

*”Mä en tiedä onko tää nyt jotain kuherruskuukautta” opettaja*

Yhtäläisyyttä seurustelun ja naisten keskinäisen ystävyuden välillä ovat pohtineet myös Eichenbaum ja Orbach (2002, 88-93). He ovat tulleet siihen tulokseen, että naiset kokevat ystävyysuhteissaan paitsi iloa ja huolenpitoa, myös petetyksi tulemista ja syyllisyyttä. Naiset kiinnittävät itsensä ystävään aivan kuin aviopuolisoonsa, jakavat yhdessä niin myötä- kuin vastoinkäymisetkin. Tällöin toisen ystävän alkaessa itsenäistyä, kohtaa suhde kriisiin. Samoin käy, kun toinen ystävyksistä löytää esimerkiksi poikaystävän. Seurustelusuhteen aloittanut tyttö tuntee monesti pelkoa ja syyllisyyttä kertoessaan asiasta ystävälleen. Hän tuntee jollain tapaa pettäneensä ystävänsä. Tämä puolestaan yrittää olla ystävänsä puolesta iloinen, mutta kokee suurta levottomuutta ystävyysuhteesta uhkaavan muutoksen johdosta. Hän kokee tullessaan petetyksi ja on ystävästään mustasukkainen. Nämä tunteet ovat kuitenkin kiellettyjä, ne sallitaan vain seurustelusuhteessa. Petetyksi tai jätetyksi tuleminen sukupuolisesta suhteesta tarjoaa monia käsittelemisen tapoja. Suruaan voi purkaa ystäville, ja he lohduttavat jäätelön tai suklaan kera. Ystävyysuhteessa sen sijaan hyväksytyä tapaa potea mustasukkaisuutta ei niinkään ole. (Eichenbaum & Orbach 2002, 88-93.) Tosin koulutyttöjen keskuudessa nuo jätetyksi tulemiset

saattavat liittyä myös vaihdoksiin tyttöystävien välillä, vaihdettaessa paras ystävä uuteen. Pojat ja seurustelu ovat vielä kaukaisempia asioita, mutta tällainen parhaan ystävän vaihto on uhkana todellinen. Tytöt myös tiedostavat sen, ja käyttävät eropuhetta uhkailun ja kiristyksen keinona:

*“Sä et oo enää mun kaveri, jos sä teet ton noin ... sillai kiristetään jostain asiasta, et se niin ku oikeesti tulee päähän” tyttö 5.lk*

Joskus petetyksi tulemisen kokemus ei tarvitse edes ystävän vaihtoa. Riittää myös, että toinen ystävyksistä alkaa itsenäistyä, tai hakee elämälleen uusia sisältöjä. Aikuisten naisten keskuudessa tämä voi tapahtua, kun ennen samassa työssä olleista ystävyksistä toinen alkaa vaikkapa kehittää itseään saavuttaakseen uuden aseman. Tällöin toinen alkaakin kokea itsensä huonoksi ja oman elämänsä riittämättömäksi. Naiset ovat samaistuneet toisiinsa niin tiiviisti, että jos toinen haluaa elämältään enemmän, ei entinen enää näytä kyllin hyvältä toisellekaan. Myös tässä tapauksessa edelläkävijä potee syyllisyyttä. Tämän vuoksi hän mahdollisesti pelkää kertoa päätöksistään ystävälleen, ja sen tehdessään vähättelee muutoksen merkitystä tai luettelee pitkän listan asioita, jotka hänet tähän johtivat. Tarve selitellä ratkaisua on suuri. (Eichenbaum & Orbach 2002, 93-97.)

Koska yksittäisen tytön tai naisen menestys saattaa aiheuttaa edellä kuvattua eroahdistusta, on ystävysten turvallisinta edetä samaan tahtiin. Tällöin kenenkään ei tarvitse kokea omaa elämäänsä riittämättömänä. Ehkä juuri siksi naissukupuolen tavoitteena onkin ollut kehittyä yhtenä rintamana, jolloin kukaan ei astu toisten edelle, eikä tule siten eristetyksi ryhmän ulkopuolelle. Samaistumisen kokemus säilyy, jos myös voimaantuminen ja rajojen rikkominen tapahtuvat yhdessä. (Eichenbaum & Orbach 2002.) Mahdollisesti tämä tarve on toiminut myös ”tyttövoiman” ja ”Me Naiset” –ilmiön kantavana voimana.

### **6.3 Kollektiivinen subjekti**

Tyttöjen läheisyys saa herkästi yhteensulautumisen piirteitä. Toisen tarpeet halutaan tyydyttää, jolloin niistä tulee myös omia tarpeita. Puheessa tyttöjen hoivavietistä saattaakin olla pohjimmiltaan kyse juuri tästä ilmiöstä. Kokeakseen itsensä tarpeelliseksi, tyttö pyrkii huolehtimaan toisen tarpeista. Koska tyttö tarvitsee tätä itsensä tarpeelliseksi tuntemista, tulee toisen tarpeista ihan konkreettisesti myös hänen tarpeitaan. Tästä seuraa, että aina ei voi tietää, mistä oma tarve alkaa ja mihin toisen tarve päättyy. Tyttöjen tarpeesta tulee yhteinen.

Tytöt myös oppivat vaistoamaan toistensa tarpeet intuitiivisesti. He herkistyvät toisilleen siinä määrin, että he alkavat jopa odottaa toisilta tätä intuitiivista itsensä ymmärretyksi saattamista. Toisen tulee ymmärtää toista sanoitta, jolloin vaikeista asioista ei edes tarvitse puhua

ääneen.(Eichenbaum & Orbach 2002, 50.) Tytöt myös tiedostavat tämän jollain tasolla. He arvostavat intuition kehittymistä ja tahtovat oppia vaistoamaan toistensa tunteita. Tämä käy ilmi esimerkiksi vaustauksessa, jonka sain kysytyäni millainen kaveri kolmasluokkalainen tyttö haluaisi olla:

*”sellanen, joka aistii jos kavereilla on jotain hätänä”*

Tyttöjen välinen yhteys kehittyy niin pitkälle, että he alkavat kokea itsensä ryhmänsä osana. Tällöin yksittäisen tytön oma toimijuus on vaarassa kadota, kun tilalle muodostuu kollektiivinen subjekti. Tällä tarkoitan esimerkiksi tyttöjen puheen kääntymistä me-muotoon: ”me tehtiin”. Puhe ei tytöillä koske ainoastaan yhteistä tekemistä, jota sinä ja minä yhdessä teimme, eli ”me” teimme. Tytöt alkavat myös nähdä ajatuksensa yhteisinä: ”me ajateltiin”. Tiiviillä ryhmällä uskotaan olevan paitsi yhteinen tahto ja päämäärä, myös yhteinen ajatus.(Saarikoski 2009, 331-332.) Kollektiivinen subjekti ajatuksineen näyttäytyi myös tutkimusaineistossani, kun kysyin mitä tapahtuisi pojan ilmaantuessa tyttöjen porukkaan:

*”Se niin ku sotkee sen.. meidän ajatuksen” tyttö 3.lk*

Tällainen Me-kertoja poistaa ryhmään kuuluvien henkilöiden yksilöllisyyden tehden ryhmästä oman itsenäisen toimijansa. Samalla tämä poistaa yksittäisten tyttöjen vastuun ryhmän toiminnasta. Myös vastuu siirtyy kollektiiviselle me-subjektille.(Kopakkala 2005, 37; Saarikoski 2009, 332.) Muistan esimerkin tällaisesta ryhmävastuusta omalta kouluajaltani. Luokallani oli tyttö, jota ei otettu mukaan toisten tyttöjen leikkeihin. Niinpä rehtori komensikin meidät kaikki luokan tytöt huoneeseensa puhutteluun. Jälkeenpäin muistimme hyvin joutuneemme rehtorin puhutteluun ja rehtorin sanoneen, että meidän pitää ottaa tuo tyttö mukaan. Kukaan meistä ei kuitenkaan kokenut omaksi tehtäväkseen lähestyä tuota tyttöä.

Lisäksi tällainen kuvitelma yhteisestä ajattelusta saa tytöt toimimaan muullakin tavoin tarkoituksettomasti. Yhteisöllisestä ajattelusta nimittäin seuraa, että yksilö pyrkii toimimaan siten kuin kuvittelee muiden pitävän oikeana.(Kopakkala 2005, 77-81.) Tämä kuvitelma ei välttämättä pidä kuitenkaan paikkaansa, ja vaikka pitäisikin, ei se silti takaa toiminnan oikeellisuutta. Jos esimerkiksi naisopettaja kuvittelee yhteisönsä yleisesti ajattelevan, että oppilaitten vanhempien esittämät ajatukset ovat rasite työnteolle, saattaa hän itsekin kokea tarvetta opettajahuoneessa nurista vanhemman lähettämästä ehdotuksesta. Kuitenkin tuo ehdotus saattaisi olla pikemminkin voimavara kuin rasite, ja sen saanut opettaja on jopa saattanut asian aavistaa. Omaan työyhteisöön kuulumisen tarve on kuitenkin voimakas, jolloin hän ainakin työkavereidensa keskuudessa pyrkii esittämään mielipiteensä sen, minkä olettaa olevan myös toisten ajatus asiasta.



## 6.4 Yksityisyyden kaipuu

Yhteisöllisyyden tarpeen rinnalla ihmisillä on myös tarve yksityisyyteen. Näiden kahden tarpeen välille pyrimme löytämään jonkinlaista tasapainoa. Toisinaan nämä tarpeet aiheuttavat myös ristiriitaisia tuntemuksia. Esimerkiksi kohdatessamme toisen ihmisen meille saattaa herätä samanaikaisesti halu liittyä yhteen ja halu välttää.(Kopakkala 2005, 54-55.) Joudumme myös jatkuvasti määrittämään, minkä verran itsestämme haluamme antaa yhteisölle, minkä verran pitää omanamme.

Yksityisyyden tarve ei sinällään ole vastakohtainen yhteisöllisyyden tarpeelle. Luonnossa nuo kaksi tarvetta limittyvät voimakkaasti yhteen. Esimerkiksi linnut kuuluvat tiiviisti yhteisönsä, osaksi parvea. Kun lintuparvi sitten pysähtyy lepäämään, asettuvat yksittäiset linnut sähkölangan päälle tasaisin välimatkoin, symmetrisesti. Tämä johtuu niiden tarpeesta omaan tilaan, jonka ne luontaisesti määrittävät tietynsuuruiseksi. Jokainen lintu ottaa oman tilansa, jolla se pitää välimatkaa toisiin yhteisön jäseniin. Tarvetta tälle oman tilan ottamiselle ei olisi, jos linnut eivät alun alkaen olisi yhteisön jäseniä. Siten kuuluminen yhteisöön ja tarve rajata oma tila sen sisällä kulkevat rinnakkain, luoden toinen toisensa.(Viitala 2004, 158-159.)

Samaa yhteisöllisyyden ja yksityisyyden kaipuun rinnasteisuutta pohtii Puuronen (2004) anorektisia tyttöjä ja naisia käsittelevässä väitöskirjassaan. Hän näkee anoreksian kehittymisen yhteiskuntasuhteena, elämäntapana. Uskontojen merkityksen häivyttyä taka-alalle nykyisessä yhteiskunnassamme, on ihmisissä herännyt tarve muodostaa tilalle jotakin muuta, jonka eteen taistella ja jonka puitteissa liittyä yhteen. Tällaisena korvikkeena Puuronen nimeää terveystietoisuuden. Nykyihminen tavoittelee terveellistä elämäntapaa, ja välttää kiusausta sortua rasvaiseen ruokaan. Näitä kiusauksia on tarjolla rajattomasti, joten pidättäytyminen vaatii todellista itsehillintää. Tähän itsensä hallitsemiseen yksilö hakee mahdollisesti tukea ryhmästä, esimerkiksi painonhallinnan puitteissa. Ja vaikka yksilö ei nimettyyn ryhmään liittyisikään, kokee hän kuitenkin itsensä osana terveystietoisien, painostaan huolehtivien ihmisten yhteisöä.

Tämän yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistamana ihmisissä herää kuitenkin tarve myös erottua joukosta yksilönä. Huomiota ei saa tavanomaisella terveellisen ruokavalion suosimisella, mutta oman kehon ääri rajoille viemisellä sitä saattaa saada. Tästä on seurauksena kiihtyvällä tahdilla yleistynyt häiriöksi luokiteltava painonhallinta, anoreksia nervosa. Puuronen siis yhdistää laihduttamisen osaksi yhteisön ja yksityisyyden tarvetta, tavaksi muodostaa oma yhteiskuntasuhde.(Puuronen 2004.)

Naisten ja tyttöjen kohdalla tämä kaksitahoinen tarve vaikuttaa olevan vielä miehiä vaativampi. Tämän tulkitsen johtuvan naisten hakeutumisesta erityisen läheiseen yhteyteen

keskenään, mikä aiheuttaa luonnollisesti kasvavaa haastetta itsenäiseen olemiseen, itsen erottamiseen tuosta tiiviistä yhteydestä.

Toisinaan tytöt voivat kokea tiiviin yhteisöllisyyden estävän oman yksilöllisyytensä. Esimerkiksi Kososen (1998, 82-83) koulumuistotutkimuksessa eräs muisto kertoi tytön vapautumisesta ylioppilaskirjoituksia edeltävällä lukulomalla, kun kouluun liittynyt yhteisö viimein antoi tytölle omaa tilaa. Hän kertoi kokeneensa itsensä aina rumaksi ja lihavaksi, ja sitä kautta myös muuten huonoksi. Lukuloman alussa hän päätti ryhtyä liikkumaan aktiivisesti, nyt kun se oli mahdollista ilman koululiikuntaan liittyvää sosiaalista painetta. Muutaman viikon aikana hän onnistuikin laihtumaan juuri sopivasti, koki muuttuneensa kauniiksi ja kirjoitti vielä ällän paperit. Kertomus vastaa monessa naistutkimuksessa vastaani tullutta tarinaa siitä, että naisten tiivis yhteisö estää yksittäisten naisten menestystä työuralla (ks. esim. Lipponen 2006). Yhteisöön mukautuminen ei anna sijaa yksilölliseen kasvuun, omaan menestykseen.

Halu toteuttaa itseään ja unelmiaan saattaa muodostaa tytöille ja naisille myös vahvaa syyllisyydentunnetta. He ikään kuin kokevat pettävänsä ryhmän luottamuksen tavoitellessaan jotakin itselleen, tai ollessaan eri mieltä asioista. Tyttöillä saattaakin herätä tarve saada hyväksyntä ja lupa eriytymiselleen, omien suunnitelmiansa toteuttamiselle. Jos lupaa ei saada, saattaa tyttö luopua suunnitelmistaan ja ajatuksistaan. Tällöin herää myös halu estää tuo itsenäistyminen toisilta. Siten tytöt ja naiset usein pitelevätkin ikään kuin kiinni toisistaan, voidakseen estää heitä menemästä eteenpäin ja hylkäämästä näin ryhmäänsä. (Eichenbaum & Orbach 2002.)

Tämä kaikki on saanut minut pohtimaan, ovatko menestyvät ja itsenäiset naiset jollain tapaa ulkopuolisia, alun perinkin yhteenliittymättömiä. Itse olen kokenut itseni monesti jollain tapaa ryhmän reunalla olijaksi, tuntenut kuin minua ei ihan täysivaltaisesti olisi luettu ryhmäni jäseneksi. Olen tullut moneen ryhmään jollain tapaa ulkopuolisena, esimerkiksi ensimmäiset yliopisto-opintoni aloitin soluttautumalla kiinnostavaksi kokemaani tutor-ryhmään. Vaikka ajallisesti olin mukana lähes alusta asti, oli statukseni koko ajan jollain tapaa ylimääräisenä mukaan tulleen. Samoin nyt toista kertaa opiskellessani, olen kokenut vahvaa erillisyyttä pääasiassa ikäni ja kokemukseni takia. Viihdyn hyvin useammassakin tyttö/naisryhmässä, mutta en varsinaisesti ole sulautunut yhdenkään jäseneksi. Luulen, että tämä osittainen asemani on antanut minulle monia mahdollisuuksia toimia vapaammin. Yhteisöjen sisäiset säännöt eivät ikään kuin sido minua samalla tavoin kuin muita. Nyt tehdessäni tätä tutkimusta kiinnitin huomiota erityisesti ryhmien ulkopuolelle jäävään tyttöön, jolla kuitenkin tuntui olevan hyväksyty paikkansa luokan tyttöjen keskuudessa. Niin toiset tytöt kuin opettajakin totesivat tytön itse omasta tahdostaan jättäytyvän välillä yksin, liittyvänsä ryhmiin vain omilla ehdoillaan. Tyttö itse tunnisti myös oman erityisen

paikkansa, ja kertoi haastattelussani voivansa sen johdosta myös elää riippumattomana toisten vaikutuksesta:

*”Mul on oma mielipide tykkäs toiset siitä tai ei .. mä pystyn sanoon ihan et.. sit toiset ei vaan tykkää siitä ja sen kans sit vaan eletään ... ei ne siitä suutu mitenkään” tyttö 5.lk*

Aika näyttää, miten tämä tyttö etenee elämässään. Tämän päivän individualistinen kilpailuyhteiskunta edellyttää yksilöllistä kasvua ja kehitystä, joten itsenäistyminen ja erillisyydet ovat avaimia menestykseen. Toisaalta tuo eteneminen vaatii myös sosiaalista pelisilmää, joka harjaantuu vain yhteydessä toisiin.

*Yksin oleminen ja ryhmästä vetäytyminen liitettiin haastatteluissani myös vihan ja surun kokemuksiin. Näiden tunteiden valtaan joutuessaan tytöt halusivat ympärilleen omaa tilaa, yksityisyyttä. ”oon mäkin välillä ollu sellanen että... mä oon ollu vihanen jostakin ja oon halunnu olla yksin” tyttö 5.lk*

Olisiko niin, että nuo negatiiviset tunteet eivät sovellu ryhmien yhteisiksi, jaetuiksi tunteiksi? Siten niitä kokeva tuntee helpommaksi vetäytyä joukosta, kuin tuoda tunteensa mukanaan ryhmään.

## **6.5 Seura tekee kaltaisekseen – maineen merkitys**

Kokeakseen läheistä yhteenkuuluvuutta jonkun kanssa, tarvitsevat tyttöryhmät vastapainoksi ”ne toiset”, ryhmät joihin he eivät kuulu. Tämän kahtiajaon olemusta on pohtinut myös Löfström (1999, 52-53), tullen siihen tulokseen, että identiteettiä muodostaessaan yksilö liittyy itsensä ryhmään ”me”, jonka ulkopuolelle jäävät väljemmin määriteltynä ”muut”. Näin ollen ulkopuolelle jäävät nähtäisiin jonkinlaisena yleisenä joukkona, jota ei ole tarpeen tarkemmin määritellä. Keskeistä on yhteys ”meihin”. Samaa jakoa sisä- ja ulkopuolisiin evolutiivisesta näkökulmasta pohtivat myös Brewer ja Caporael (2006, 154-156). Myös he päätyvät ajatukseen siitä, että yksilö pyrkii luonnostaan kuulumaan sisäpiiriin ja vaalimaan sen etuja. Sen sijaan ulkopuolisiin suhtautumisen tulisi heidän ajattelunsa mukaan olla neutraalimpaa, mitään luontaista pyrkimystä ”toisten” aseman heikentämiseen ei ole.

Kuitenkin tämänhetkinen kulttuurintutkimus tarjoaa näkökulman, jossa nuo ”toiset” määritellään tarkasti siinä missä ”meidätkin”, ja heihin pyritään liittämään negatiivisia ominaisuuksia. Oman ryhmän menestystä haetaan näiden tutkimusten mukaan ainakin tyttöjen keskuudessa nimenomaisesti halventamalla toisia.(esim. Hey 1997.) Tässä kohtaa onkin havaittavissa ristiriitaa luontaisilla pyrkimyksillä suhteessa nykyisiin, kulttuuriin kiinnittyneisiin

pyrkimyksiin. Kulttuurimme vaikuttaisi sisältävän tiukan oletuksen kilpailusta. Voidakseen menestyä on yksilön ikään kuin otettava tuo menestys toisilta pois.

Tämän ryhmittymien välisen eronteon seurauksena eri ryhmille muodostuu toisistaan poikkeava maine. Ryhmän maine seuraa tavallisesti myös sen jäseniä yksilöinä. Tämä seikka on tyttöjen keskuudessa varsin merkityksellinen, sillä maineen on tyttötutkimuksissa perinteisesti katsottu ohjaavan tytön ja naisen käyttäytymistä ja säätelevän yksilötasolla koko tyttönä tai naisena olemista. Oleellista tässä on, että hyvä maine on hauras ja katoavainen, kun taas huono maine leimaa kantajansa pitkäksi aikaa, usein koulun loppuun asti. Näin hyvän maineen vaaliminen onkin asetettu yhdeksi tytön keskeisimmistä tehtävistä.(Aaltonen 2011.)

Kahtiajako hyvän ja huonon tytön välillä juontaa juurensa historiasta. Sen pohjana on moraalinen hyveellisyys, hyvä tyttö toimii moraalisääntöjen pohjalta oikein, hän on nuhteeton ja kuuliainen. Paha tyttö sen sijaan rikkoo sääntöjä vastaan, hän on tottelematon, tuhma ja kuriton. Nämä hyvän ja huonon tytön arkkityypit esiintyvät lukuisissa kulttuurisissa teoksissa, kuten prinsessatarinoissa. Tarinan lopussa hyvä tyttö saavuttaa onnellisen elämän, mikä on tarkoitettu ohjaamaan tyttöjä myös todellisuudessa käyttäytymään tämän hyvän tytön tavoin.(Salmi-Niklander 2002.)

Jakoon hyvän ja pahan tytön välillä liittyy myös oleellisesti tytön suhtautuminen seksuaalisuuteen. Menneinä aikoina hyvältä työltä odotettiin ehdotonta siveellisyyttä. Kaikenlainen seksuaalisen vetovoiman esittely katsottiin pahaksi, ja sitä seurasi huono maine. Nykyisin tyttöjen seksuaalisuus on saanut enemmän tilaa. Uuden tyttöihanteen myötä tyttöjä myös kannustetaan hyväksymään omaa seksuaalisuuttaan. Tähän antavat mallia monet julkisuuden henkilöt, esimerkiksi tyttövoiman puolesta puhuva Spice Girls.(Aaltonen 2011, Saarikoski 2009.)

Entistä avoimempi seksuaalisuus ei kuitenkaan ole poistanut jakoa hyvän ja pahan tytön väliltä. Vaikka poptähdet, kuten Madonna, ovat onnistuneet kääntämään viehätysvoimansa edukseen ja saavuttamaan sen kautta valtaa enemmän kuin menettämään sitä, ei tämä aina onnistu tavalliselta työltä. Tytöt itse, samoin kuin heidän lähipiirinsä määrittelevät edelleen liiallisen seksuaalisuuden ”huorahtavaksi”. Huoran maine lieneekin nykyinen vastine pahalle tytölle, ja siihen liitetään myös monia seksuaalisuuteen kuulumattomia ominaisuuksia. Huoraksi luokiteltu tyttö on esimerkiksi äänekäs, räähvitön ja kaikin puolin ylitsepursuileva ja hallitsematon.(Aaltonen 2011.)

Tytön onkin edelleen osattava tasapainoilla hyvän ja huonon rajalla. Nykyisin tyttö kohtaa myös ongelmia toisen ääripään suhteen, kiltti tyttöys on mennyt muodista. Tytölle pahasta onkin paitsi huoran maine, myös nuhteettoman ”koulutytön” maine. Menestyäkseen tytön on siten löydettävä juuri oikea aste siinä välillä.(Orenstein 1994, 33-66.) On myös huomattava, että tämä

aste voi olla erilainen eri tytöillä. Toinen tyttö saattaa onnistua saavuttamaan hienoisella rajan ylityksellä jopa valtaa ja mahdollisuuksia (Madonnan tapaan), kun taas toisen tytön vastaava ylitys tulkitaan mauttomana ja nolona. Tytön sosiaalinen älykkyys ja tilannetaju toimivat tässä ratkaisevana apuna.

Keskeistä tyttöjen maineen määrittelyssä on myös se, kuka tätä määrittelyä tekee. Tyttöjen maine nimittäin määrittyy nykyisin pitkälti heidän itsensä keskuudessa. Aikuisten mielipiteet ovat toissijaisia, tärkeintä ovat tyttöjen omat jaot ja järjestykset. Heyn (1997) tutkimuksessa tyttöjen keskinäinen toistensa luokittelu nousi merkittävään asemaan heidän olemisensa sisältönä. Tyttöryhmät paitsi arvostelivat ja tarkkailivat toisia ryhmiä, myös luokittelivat yksittäisiä tyttöjä sen mukaan, mihin ryhmään he kuuluivat. Eräskin tyttö oli alkuun valinnut väärin, mutta myöhemmin päätynyt "oikeaan" ryhmään. Ryhmän pelättiin siis jollain tapaa saastuttavan jäsenenä. Samaa huonoon ryhmään ajautumista ovat pelänneet myös tyttöjen äidit kautta aikojen. Toisaalta tällainen huono seura on antanut myös hyvän selityksen oman tyttären ei-toivotulle käyttäytymiselle. Hey näki tämän ilmiön niin merkittävänä, että ammensi siitä myös tutkimuksensa nimen: "it's not her, it's **the company she keeps**" (Hey 1997, 5).

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat alakouluikäiset tytöt. Näkemykseni mukaan tämän ikäisillä lapsilla seksuaalisuuden merkitys ei vielä ole hallitsevalla sijalla ulkonäköön, käyttäytymiseen tai seuraan liittyvissä valinnoissa. Siten hyvän ja pahan tytön maine ei kosketa tutkimiani tyttöjä siten, kuin siitä on tässä kerrottu. Kuitenkaan edes alakouluikäiset tytöt eivät ole vapaita näistä maineen muodostukseen liittyvistä tekijöistä. Myös tässä ikäryhmässä tyttöjen pursuilevaa tai hallitsematonta käytöstä jollain tapaa paheksutaan. Kuitenkin tämä käytös lähtee tytöistä itsestään, se ei ole vielä millään tapaa suunnattu itsensä esittelemiseen, saati itsensä "tarjolle" asettamiseen. Tässä näenkin mielenkiintoisen haasteen jatkotutkimukselle. Missä kohtaa kehitystä tuo käytös voidaan oikeutetusti liittää tytön seksuaaliseen asennoitumiseen? Selvästi taipumus tällaiseen käyttäytymiseen on olemassa toisilla, toisilla taas ei. Havainnoitaessa lapsia se näkyy selvästi. Olisi varmasti hyödyllistä selvittää, seuraako maine käyttäytymistä vai päinvastoin, toisin sanottuna joutuvatko tällaiseen käyttäytymiseen taipuvaiset tytöt myöhemmin identifioituiksi myös seksuaalisesti tarjoutuvammiksi kuin toiset ja alkavatko he itsekkin tähän uskoa.

Lisäksi kiinnitin kentällä huomiota pidättäytymisen ihanteeseen, joka edelleen elää tyttöjen keskuudessa. Aiemmin tuo pidättäytyminen liitettiin juuri seksuaalisuuteen, tytön tuli olla siveellinen ja pitää itsensä koskemattomana. Nykyisin seksuaalinen koskemattomuus koetaan ennemmin taakkana kuin hyveenä. Tästä kertoo esimerkiksi Aaltosen (2011, 278) esiin tuoma brittitutkimus, jossa tytöt itse olivat luokitelleet itsensä neljään ryhmään: "ei omasta tahdostaan

neitsyet, vapaaehtoiset neitsyet, yhden miehen naiset ja helpot”. Kumpikin ääripää on muotoiltu negatiivissävytteisesti. Tosin tämä 1970-luvulta peräisin oleva luokittelu jätti tilaa myös vapaaehtoiselle seksistä pidättäytymiselle, mikä sittemmin on myös leimattu tyttöjen keskuudessa vanhanaikaiseksi (Orenstein 1994).

Sen sijaan pidättäytyminen itsessään on edelleen ilmiönä merkittävä, se vaan kohdistuu toisaalle. Nimittäin rasvaan. Tyttöjen tulee pidättäytyä rasvan syömisestä, torjua mielihalunsa herkutteluun. Näin he pitävät itsensä laihiusihanteen mukaisessa kunnossa.(ks. Puuronen 2004.) Houkutus on tarjolla runsaasti, joskus tytöt puheensa mukaisesti ”sortuvat” syömään esimerkiksi pikaruokaa. Päämääränä on kuitenkin itsehillinnän kasvattaminen, ja sitä myötä rasvalta pidättäytyminen. Ja tässä onnistuminen jakaa tyttöjä uudenslaisiin hyvän ja pahan tytön ryhmiin. Nyt ryhmät voitaisiin nimetä uudelleen, onnistujiin ja luusereihin. Onnistuminen pitää tosin sisällään muutakin kuin painonhallintaa, tytön tulee menestyä myös muilla elämän sektoreilla, ottaa maailma haltuun. Tämän hetken tavoitelluin maine lieneekin menestyjän maine. Siten joukko, johon halutaan kuulua, on nyt menestyjien joukko.

# 7 KILPAILU JA KATEUS

Edellä on todettu ihmisrajille tyypillisenä tarve liittyä yhteen, muodostaa yhteisöjä. Tämän tarpeen välitön seuraus on keskinäinen kilpailu. Kopakkala (2005, 37) kirjoittaa ryhmien heti muodostuttuaan alkavan torjua toisia ryhmiä. Samoin Dubreuil (2010, 53) kirjoittaa jo alkukantaisten ihmisryhmien olleen kykeneviä paitsi yhteistyöhön, myös kilpailuun. Toisin sanoen muodostaessamme ryhmiä ymmärrämme myös niiden erillisyyden toisista ryhmistä. Onko meissä myös myötäsyttyisenä olemassa tietous resurssien rajallisuudesta, kun kerran näemme toiset ryhmät ilman muuta kilpakumppaneinamme?

Kilpailu terminä liitetään usein poikiin, se on ikään kuin maskuliininen sana. Kuitenkin kilpailua on mitä suurimmissa määrin olemassa myös tyttöjen keskuudessa. Tyttöjen kilpailu on vaan luonteeltaan toisenlaista kuin poikien.

Pojat kilpailevat tyypillisesti avoimesti, esimerkiksi peleissä. Poikien kilpailu julistetaan alkaneeksi, sillä on alku ja loppu, ja siihen löydetään voittaja. Näin ollen poikien kilpailu on kaikkien tiedossa. Ehkä juuri siksi kilpailu on perinteisesti liitetty poikiin.

Tyttöjen kilpailu sen sijaan tapahtuu osin piilossa. Siten sillä ei varsinaisesti olekaan alkua eikä loppua, vaan se on jatkuvasti olemassa jossakin muun toiminnan taustalla. Kilpailua ei myöskään käydä yksittäisistä asioista, vaan sen luonne on kokonaisvaltaisempaa. Sitä on koko ajan käynnissä monella tapaa, monessa suhteessa, monen vastustajan kanssa. Tyttöjen kilpailuun liittykin mielestäni oleellisesti tunne jatkuvasta uhattuna olemisesta, tarve ehtiä ensin, tarve piilottaa ja salata omia saavutuksiaan ja oivalluksiaan, ettei kukaan toinen pääsisi käyttämään niitä hyväkseen jatkuvassa kilpailussa. Kilpailusta muodostuu sosiaalista peliä.

Koska kilpailu ei perinteisesti ole tyttöyteen liitetty ominaisuus, ei sitä sallita tytöille sellaisenaan. Tyttöjen ei kuulukaan kilpailla avoimesti keskenään, saati kovaan ääneen juhlia voittoa. Tyttöjen välinen kilpailu pidetään tiukasti salassa, se tiedostetaan, mutta sitä hävetään. Kilpailun olemassaolo saatetaan myös kokonaan kieltää:

*”Pojat kilpailee niin kun siitä, kuka on huonoin (lukuaineissa), tytöt taas... ne ei juurikaan kilpaile mistään.” tyttö 5.lk*

Sen sijaan tyttöryhmien välinen kilpailu on jo sallitumpaa. Aiemmin mainittu ryhmien taipumus erottaa itsensä toisista ryhmistä muodostuu tytöillä huomattavaksi arkielämää sääteleväksi tekijäksi. Valerie Hey (1997) kirjoittaa tutkimuksessaan paljon siitä, miten tyttöryhmät tekevät eroa toistensa välille. Kun ryhmään on päästy mukaan, alkaa välittömästi puhe ”niistä toisista”. Puhe on äärimmäisen halveksuvaa, ”ne toiset” tekevät kaiken väärin. He ovat joko liian seksuaalisia tai liian siveellisiä, liian kevytkenkäisiä tai liian vakavia. Oma ryhmä sen sijaan löytää aina juuri oikean tavan toteuttaa tyttöyttä menestyksekkäästi.

Omassa ryhmässä vallitsevat ongelmat ja kilpailu pyritään monesti hukuttamaan ryhmien väliseen kilpailuun. Tämä johtune siitä, että uhan näkeminen oman ryhmän ulkopuolella on helpompaa kuin ryhmän sisäisten ristiriitojen myöntäminen. (Kopakkala 2005, 46.) Lisäksi nimenomaan naissukupuolelle ominainen tiivis yhteys edellyttää, että ryhmän jäsenet ovat yhtä, muodostavat kollektiivisen subjektin. Tämän ryhmäyksilön taistellessa ulkopuolisia uhkia vastaan sen jäsenten keskinäinen yhteys lujittuu jälleen, ja se koetaan palkitsevana. Siten tilanne muuttuukin vaikeaksi, jos ulkoiset haasteet voitetaan, eikä ryhmää uhkaa enää mikään. Tällöin sen sisäiset jännitteet nousevat esiin. Kilpailu siirtyy ryhmän sisälle, ja siitä tulee ääneen lausumatonta ja vaikeasti käsiteltävää. Paine ryhmässä saattaa kasvaa niin suureksi, että se ei enää pysty toimimaan yhtenä. Piilotettu kilpailu muodostuukin monesti ryhmää sisältä päin tuhoavaksi tekijäksi. (Eichenbaum & Orbach 2002; Taylor & Gonzaga 2006, 223-228.) Kilpailu on siten paras pitää ryhmien välisenä, jolloin siihen voidaan käydä yhtenä rintamana.

Kysyessäni haastattelussa opettajalta tyttöjen taipumuksesta kilpailuun esimerkiksi liikuntatunnilla, käsitykseni asiasta vahvistui edelleen. Opettajan mukaan tytöt eivät niinkään vertaile omia suorituksiaan toisiinsa, mutta joukkuepeleissä ryhmien välinen kilpailu nousee huippuunsa.

*”aina jos on sellanen pelitilanne, tai leikkimielisiä kisailuja, niin siinä tulee sitä konfliktia ... cooperin testi juostiin niin ei siinä tullu mitään kilpailua ... ne on ne joukkuepelit” opettaja*

Samaa ilmiötä kuvaa Saarikoski (2009, 282-300) kirjoittaessaan tyttöryhmien välisestä kilpailusta Spice Girls faniuteen liittyen. Tyttöryhmien Spice Girls esitykset ikään kuin yleisesti tiedostettiin kilpaileviksi ohjelmanumeroiksi, vaikka ne tapahtuivat erillään, ilman näkyvää yhteyttä toisiinsa. Kilpailua ei siis ääneen julistettu, mutta se tuli kuitenkin sallituksi, ja yleisesti tiedostetuksi. Esityksissään tytöt pyrkivät täydellisyyteen ohittaakseen toiset. Mielenkiintoinen havainto oli myös se, että esityksiä suunniteltaessa puhe muuttui kollektiivisen ryhmän yhtenäiseksi puheeksi:



”me suunniteltiin, me aateltiin”. Oman ryhmän tiivis yhteys sai korostetun aseman kilpailutilanteessa.

## 7.1 Sukupuolten välinen kilpailu

Kilpailua on olemassa paitsi yksilöiden ja ryhmien välillä, myös sukupuolten välillä. Tämä kilpailu kuuluu vahvasti kulttuuriimme, se tiedostetaan niin lasten kuin aikuistenkin keskuudessa. Siitä on myös viime vuosina tullut entistä näkyvämpää, kun tasa-arvopuhe on ottanut enenevässä määrin sijaa julkisessa keskustelussa.

Tyttöjen osalta tämä on merkinnyt perinteisten roolien radikaalia muutosta. Pojat on aiemmin koulussa nostettu jonkinlaiselle korokkeelle, onhan koko koulu alkuaan ollut poikia varten. Naisen paikan siirryttyä keittiöstä työmarkkinoille, on sukupuolierojen häivyttämisestä tullut yksi kasvatuksenkin suuntaviivoista. Sukupuolierojen järjestelmällinen poistaminen koulusta ei kuitenkaan ole tehnyt tytöistä ja pojista yhtenäistä joukkoa. Tytöt ja pojat kokevat edelleen olevansa jollain tapaa eri puolilla, kilpailevansa toisiaan vastaan. Tästä kertoo esimerkiksi puhe ”tyttövallasta”, jos luokalla on enemmän tyttöjä kuin poikia, tai huudahdukset ”me saatiin” tai ”me voitettiin” toisten tyttöjen suusta yhden tytön onnistuessa jossakin.

Asetelmat kilpailun kentällä ovat kuitenkin muuttuneet. Tytöt ovat nousseet alisteisesta asemastaan koulussa menestyksen huipulle. Tytöt onnistuvat paitsi kilpailussa koulussa menestymisessä, myös kulttuurisessa kilpailussa. Tyttövoiman esiinmarssi toi mukanaan ”tyttölogiikan”, jonka mukaan naisellisuudestaan ylpeät tyttöryhmät ovat paitsi hyväksyttäviä, myös poikien ryhmiä parempia. Tyttövoima antoi tytöille mahdollisuuden nousta esiin, ja samalla lakaista pojat ja miehet lattianrakoon. Kantava ajatus on ollut, että tytöt pystyvät yhdessä mihin tahansa. Ja tämä pystyminen ei luonnollisesti yksin riitä, vaan samaan aikaan vastapuolen asemaa on pyrittävä heikentämään. Saarikoski (2009, 248) vertaa ilmiötä 1980-luvun tyttöjen taputusleikkeihin, joissa myös oli tarkoituksena näyttää toisille, kuinka hyvin tyttöjen yhteispeli sujuu, ja miten paljon paremmin se sujuu suhteessa poikiin. Siten sukupuolten väliselle kilpailulle näyttääkin löytyvän perinteet jo kaukaa, jos vain haluaa ne löytää.

Mielenkiintoista mielestäni on, että Saarikosken (2009) tapaan moni tuntuu ajattelevan, että tyttöjen näkyvä ystävyys ja yhteispeli on tarkoitettu näyttämään pojille, miten hyviä ystäviä tytöt keskenään ovat. Tällaisia pojille suunnattuja esiintymisiä ovat esimerkiksi juuri taputusleikit, mutta myös samaan tahtiin keinumiset, käsi kädessä kävely tai samanlaisiin vaatteisiin pukeutuminen ja samanlaiset fanituotteet ja muu rekvisiitta. Kuitenkin poikien suhtautuminen tähän kaikkeen on lähinnä oudoksuva, ei missään tapauksessa kateellista:

*”Joskus ne vaihtaa vaatteita toisten kaa ja menee ulos. Ja joskus ne vaihtelee penaaleja.. ja leikkii niillä penaaleilla.. niil on kaikkee krääsää siä pulpetissa. Kaikkee semmosta teippirullaa sun muuta. Mil ei ees tee mitään.” pojat 3.lk*

Hyvä kysymys onkin, onko tyttöjen tarkoituksena kuitenkin lopulta jälleen kerran kilpailla toisiaan vastaan, herättää kateutta toisissaan? Samaan tapaan kuin Eichenbaum ja Orbach (2002, 130) totesivat naisten perinteisen ulkonäköönsä kohdistuvan ”laittautumisen” olevan todellisuudessa huomion hakemista ja kateuden nostattamista naisten keskuudessa, vaikka se oikeutetaankin ajatuksella miesten katseiden keräämisestä. Vaikka miesten miellyttäminen sinänsä on naissukupuolta halventava ajatus, on se kuitenkin sallitumpaa kuin naisten keskinäinen kateus ja kilpailu.

Ystävyys näkyväksi tekeminen voi myös liittyä tyttöjen itsetunnon kohottamiseen. Tyttöjen tapa hakeutua tiiviiseen yhteyteen toisten kanssa tekee ystävyksien läheisyydestä tytön oman arvon mittarin. Ystävyys läheisyys ikään kuin mittaa sitä, miten hyvin tyttö on onnistunut tyttönä olemisessa. Niinpä parhaan ystävän löydyttyä tätä tyttönä onnistumista halutaan myös esitellä muille. Tähän viittaisivat myös oman tyttäreni luokassa tapahtuvat paras ystävä –tanssit, joissa parhaat ystävykset näkyvästi tanssivat ja laulavat olevansa ”bestiksii”. Pohtiessani vastaavan käytöksen esiintymistä poikien keskuudessa, tulin siihen tulokseen, että poikien voitontanssit liittyvät jälleen toimintaan, eivät yksilöihin itseensä. Pojat eivät laula olevansa ”bestiksii”, vaan pojat tuulettavat onnistumisiaan jalkapallo-ottelussa.

## **7.2 Kilpailun muotoja tyttöjen keskuudessa**

Valerie Hey nimeää heti tutkimuksensa alkusivuilla tyttöjen keskinäisen kulttuurin tärkeimmiksi nimittäjiksi intimiteetin, salaisuudet ja taistelun. Tuolla taistelulla hän kuvaa nimenomaisesti tyttöjen pyrkimystä kuulua joukkoon, olla ystävä. Tätä hän korostaa esimerkillä tyttöjen tunnilla toisilleen lähettämästä salaisesta viestilappusesta. Lapussa tyttö kysyy toiselta, olisiko hän tämän ystävä, ja kehottaa laittamaan rastin ruutuun jos on.(Hey 1997, 2.)

Taistelua tyttöjen mukaan pääsemisestä tekee mukaan otettavien rajallisuus. Koska tytöt eivät muodosta yhtä suurta joukkoa, vaan hakeutuvat pienempiin ja tiiviimpiin ystävyssuhteisiin, eivät kaikki voi olla mukana. Ryhmiin otetaan mukaan ja niiden ulkopuolelle suljetaan. Nykyisin tästä ilmiöstä on jopa tullut julkisesti sallitumpaa, perustuvathan monet tosi tv:n sarjat, samoin kuin naisille suunnatut saippuasarjat, juuri pudotuspelin idealle. Keskeistä on miettiä, kenen kanssa kannattaa liittoutua ja ketä vastaan taistella, jotta itse säilyisi joukossa mahdollisimman pitkään.(Hey 1997; Kopakkala 2005, 44,122.)

Kamppailu mukaan pääsemisestä on kuitenkin vain yksi puoli tyttöjen keskinäisessä kilpailussa. Koska tytöt pyrkivät läheiseen yhteyteen keskenään, aiheuttaa myös jatkuva keskinäinen vertailu kilpailua. Selkeitä kilpailun kohteita ovat saavutukset ja saamiset. Haastatteluissani kävi ilmi, että osaaminen ja koulumenestys eivät tällä hetkellä niinkään aiheuta kateutta, vaan kilpailu kohdistuu enemmän saamisiin. Materiaalinen rikkaus, älypuhelimet ja muu varustelutaso ovat asioita, joihin tyttöjen huomio kohdistuu.

Kilpailua käydään tyypillisesti puheen tasolla. Tytöt saattavat esimerkiksi tuoda paremmuuttaan esiin kertomalla onnistumisistaan tai saamisistaan. Naisten keskuudessa kilpailua käydään puheessa myös kääntäen se huonommuuteen, kurjimpaan kohtaloon. Naiset saattavat esimerkiksi korostaa sitä, miten huonoa palkkaa he saavat. Jos joku toinen saa vielä huonompaan, saattaa ensimmäinen kertoa, kuinka hänen tilanteensa on silti huonompi, koska hänellä on joitakin huomattavia menoja (kuten homeremontti talossa). Tämä sääliävyydellä kilpaileminen vaikuttaa kuitenkin olevan enemmän aikuisten naisten ominaisuus. Tämän totesivat myös Anttila ym. (2011, 150) tutkiessaan tyttöjen ja naisten seurustelupuheita. Tytöt puhuivat keskenään siitä, kuinka ihana poikaystävä kullakin oli, ja kuka oli saanut jo ensisuudelmansa. Naiset sen sijaan käänsivät puheen siihen, kenen puoliso on saamattomin ja aiheuttaa näin eniten vaivaa vaimolleen.

Oleellisempaa kuin kilpailun kohdistuminen paremmuuteen tai huonommuuteen on kuitenkin syy, miksi näin tapahtuu. Eichenbaum ja Orbach (2002, 134) esittävät teorian, jonka mukaan kyse on naissukupuolen heikosta itsetunnosta. Tytöt ja naiset eivät koe oman asiansa sinällään kiinnostavan ketään. He eivät koe olevansa arvokkaita ja merkityksellisiä itsessään. Siksi heidän onkin tarpeen dramatisoida kertomaansa: ”sinä et ole kuullut vielä mitään, odotahan kun kuulet mitä minulle...”. Oma kokemus on nostettava joko onnen tai onnettomuuden huipulle, jotta siitä tulisi kiinnostava, ja kertoja saisi kaipaamaansa huomiota.

### 7.3 *Kateus*

Naisiin liitetty kateus on historiallisesti mielletty kateudeksi miessukupuolta kohtaan. Nainen on luonnostaan kateellinen, mikä alkaa siitä, kun hän huomaa olevansa nainen. Tällöin herää ”peniskateus”. Eichenbaum ja Orbach (2002, 107-129) ovat kuitenkin teoksessaan saaneet tämän oletuksen vaikuttamaan lähinnä typerältä. Tytöt eivät suinkaan kadehdi poikien asemaa tai saamia. He kadehtivat niitä tyttöjä, jotka uskaltavat poikien tapaan olla itsenäisiä ja itsevarmoja. Tätä tukee myös omien haastattelujeni aineisto. Kysyin tytöiltä monesti, haluaisivatko he olla poikia. Vastaus oli naurun säestämä ”Ei”. Sen sijaan monet tytöistä tunnistivat tunteen haluta olla joku toinen tyttö. Tämä tunne heräsi kertomuksen mukaan siitä, kun joku toinen onnistui jossakin,

sai jotakin, tai hänellä oli kotona vapaammat säännöt. Toisin sanoen tytöt halusivat jotakin, mitä toisella oli, tai olisivat halunneet osata toimia kuin joku toinen. Tyttöjen vaikuttaakin olevan vaikea nähdä sitä, mitä heillä itsellään on. He eivät osaa nostaa omia saamisiaan tai tekemisiään sillä tavoin keskiöön, että ne riittäisivät. Tytöt ovat olemassa suhteessa toisiin.

Tutkiessaan kilpailua ja sen aiheuttamaa kateutta evoluutiopsykologian näkökulmasta, Dubreuil (2010, 60-63) löysi viitteitä vastaavaan käyttäytymiseen apinoiden keskuudesta. Tämä tapahtui palkitsemiskäytännöissä. Apinoita palkittiin järjestelmällisesti jostakin teosta esimerkiksi kurkulla, josta ne pitivät. Ne oppivat nopeasti toistamaan tuota tekoa saadakseen palkinnon. Tässä kohtaa apinat toimivat samalla tavoin sukupuolesta riippumatta. Sitten toimintaa jatkettiin siten, että kaksi apinaa suoritti toivotun teon. Tällä kertaa toiselle annettiin palkaksi herkullinen hedelmä toisen saadessa edelleen kurkun. Nyt tilanne muuttui. Naarasapinoista kurkun saanut yksilö ei ollutkaan enää tyytyväinen. Se huomasi saaneensa vähemmän kuin toinen, mikä vei ilon omasta palkasta kokonaan. Vastaavaa ei tapahtunut urosapinoiden kesken, molemmat urokset olivat edelleen tyytyväisiä palkintoihinsa.

Ihmisten keskuudessa kateus ei kuitenkaan ole aivan näin yksiselitteistä. Kateuden ajatellaan kyllä perustuvan siihen, että yksilö tahtoo jotakin, mitä toisella on. Tyttöillä tämä ei aina kuitenkaan tarkoita sitä, että haluttaisiin juuri samaa, mitä joku toinen saa. Kyse voi myös olla ylipäättään siitä, että toinen uskaltaa erottautua joukosta, näyttää mitä hänellä on, mitä hän aikoo tai mitä hän osaa. Tällöin kateus kohdistuu siihen, että toinen uskaltaa itsenäistyä ja hyväksyä tarpeensa ja halunsa, toisen edelleen hakiessa muiden lupaa omille, syyllisyyttä herättäville, tarpeilleen. Tyypillinen esimerkki naisten osalta on yhden ystävyksen raskaaksi tuleminen. Hänen kertoessaan asiasta toisille, tuntevat muut naiset piston sydämessään. He tulevat myös levottomiksi. He saattavat tunnistaa tunteensa kateudeksi, mutta yrittävät kieltää sen. Heidänhän kuuluu olla toisen puolesta iloisia. Näin ollen he tuntevat kateuden lisäksi valtavaa syyllisyyttä itsestään. Mikäli he antaisivat itselleen luvan käsitellä tunteensa, he saattaisivat huomata, ettei kateuden alkuperä välttämättä ole itse raskaus. Myös ne naiset, jotka eivät vielä halua raskaaksi, tuntevat tuon levottomuuden. Tämän tunteen aiheuttaakin monesti se, että yksi joukosta on tiennyt mitä tahtoo, ja uskaltanut toimia sen mukaan. Toiset eivät ehkä ole sallineet itselleen tuota ratkaisun tekoa, vaan pyrkivät epävarmoina tekemään niin kuin kokevat heiltä odotettavan. Kateus ei siis välttämättä kohdistukaan raskauteen, vaan ystävään itseensä, hänen varmuuteensa (tai kuviteltuun varmuuteensa). (Eichenbaum & Orbach 2002.)

Näin myös kateus saa tyttöillä pojista poikkeavia muotoja. Pojat kilpailevat selvemmin, esimerkiksi peleissä. Samoin he saattavat kadehtia selvästi jotakin, mitä toisella on, tai mitä toinen osaa. Tyttöillä sen sijaan kilpailu ja kateus kohdistuvat johonkin syvemmälle, tyttöihin itseensä

henkilöinä. Tämä havainto tukee jälleen muodostamaani käsitystä siitä, että tyttöjen eläminen keskittyy jatkuvasti heihin itseensä ihmisinä, kun poikien kulttuuri on enemmän toiminnan ohjaamaa.

# 8 HIERARKIAT JA JÄRJESTÄYTYMINEN

Hierarkioiden muodostaminen kuuluu luonnollisena osana yhteisölliseen elämänmuotoon. Laumoina elävien eläintenkin keskuudessa vallitsee yhteisymmärrys siitä, miten yhteisö järjestäytyy, mitkä ovat sen arvoasetelmat, minkälainen toiminta on kenellekin sallittua. Tästä kertovat lukuisat esimerkit, kuten kanojen ”nokkimisjärjestykset” tai paviaanien ”poliittiset” liittoumat, joiden avulla keskenään liittoutuneet urokset pyrkivät syrjäyttämään johtajuroksen. Edellytyksenä tällaisten hierarkioiden muodostumiselle on, että yhteisö on suljettu, ja sen jäsenet tiedostavat, keitä muita ryhmään kuuluu. (Viitala 2004, 158-196.)

Dubreuil (2010, 9-50) toteaa ihmisillä olevan lisäksi jonkinlainen synnynnäinen käsitys oikeudenmukaisuudesta. Tästä seuraa, että kun henkilö kokee saaneensa osakseen epäoikeudenmukaista kohtelua, herää hänessä halu rangaista väärintekijää. Koska tällainen tunteeseen perustuva halu rangaista saa monesti liiallisia mittasuhteita, on ihmisyyhteisöissä todettu tarvittavan jonkinlaiset normit siitä, miten tulee toimia, ja miten väärintekijöitä rangaistaan. Näiden normien lisäksi tarvitaan nimettyjä henkilöitä, jotka niiden toteutumista valvovat, sekä tarvittaessa määrittävät normeja uudelleen. Oikeudenmukaisuuden on nähty toteutuvan parhaiten, kun puolueeton kolmas osapuoli pitää yllä järjestystä. Tällainen järjestelmä vaatii vallan jakamista, mistä puolestaan seuraa poliittisten hierarkioiden muodostuminen ihmisten keskuuteen.

## 8.1 Sukupuolisuus hierarkioiden rakentumisen perustana

Vallan tavoittelu ja hierarkiassa eteneminen on yleisesti nähty miehisinä ominaisuuksina. Epäilemättä miehet ovatkin toteuttaneet pyrkimyksiään tässä suhteessa näkyvämmiin. Kuitenkin naistutkimuksen saadessa sijaa on myös naisten taipumukseen muodostaa hierarkioita alettu kiinnittää enemmän huomiota. Naisten keskinäiset valtarakenteet ovat monesti olleet virallisista järjestyksistä poikkeavia, naisten itsensä muodostamia piilotettuja hierarkioita. Kuitenkin ne ovat olleet kaikkien osallisten tiedossa, ja ohjanneet sosiaalista toimintaa. (Hey 1997, Mattila 2012.)

Tutkiessaan tyttöjen muodostamaa yhteisöä ratsastustalleilla, Ojanen (2011b, 126-181) nosti keskeisenä havaintonaan esiin myös tyttöjen taipumuksen muodostaa keskuuteensa hierarkioita, joiden puitteissa toimintaa säännellään. Tytön sijoittuminen hierarkiaan tapahtui pääasiassa ikään

ja hoitokokemukseen perustuen. Vanhemmat hoitajat hallitsivat yhteisöä, heillä oli valta tehdä päätöksiä ja myös odottaa nuorempien näitä sääntöjä noudattavan. Lisäksi vanhemmilla hoitajilla oli luonnollisia, ikään perustuvia oikeuksia, kuten pitää enemmän ääntä tai säilyttää tavaroitaan parhailla paikoilla.

Tytöt ja naiset vaikuttavat kokevan tällaisen ikään perustuvan järjestäytymisen tasa-arvoiseksi. Tutkiessani naistyöyhteisöjä, sain toistuvasti eteeni ajatuksen siitä, että palkan määrän riippuvuus tehdyistä työvuosista on ainoa oikeudenmukainen palkanjaon peruste. Nuoren, korkeammin koulutetun naisen suurempi alkupalkka koettiin naisten keskuudessa erittäin epäoikeudenmukaisena. Samoin esimerkiksi kesälomien valinta tuli tapahtua pitempään talossa olleista alkaen.(Mattila 2012.) Vastaavaa ikään perustuvaa aseman määrittelyä tapahtuu nimenomaan naaraiden keskuudessa myös luonnossa, esimerkiksi porovaatimilla ikä toimii ratkaisevana tekijänä yksilön asemaa määriteltäessä (Viitala 2004, 176).

Koululuokassa tytöt ovat keskenään samanikäisiä, eikä ikään perustuvaa valtarakennelmaa voida luokan tyttöyhteisössä toteuttaa. Sen sijaan opettajalla aikuisena on sekä luontainen, ikään perustuva, että muodollinen, kouluun instituutiona perustuva, valta-asema. Jäinkin havainnointijaksollani pohtimaan, onko koulussa tyttöjen omille hierarkioille varsinaisesti tilaa, kun opettaja johtaa toimintaa niin selkeästi. Huomasin opettajien myös pyrkivän ainakin jollain tasolla hallitsemaan tyttöjen keskinäisiä suhteita, jotka eivät varsinaisesti liittyneet koulunkäyntiin. Opettajat ottivat siis aktiivisen roolin myös tyttöjen omien hierarkioiden kontrolloimisessa, ulottivat valta-asemansa myös epävirallisen koulun alueelle.

Molemmissa havainnoimissani luokissa sekä luokanopettajana että liikunnan opettajana toimi nainen. Jäinkin pohtimaan, miten vallan käyttö olisi muuttunut miesopettajan ollessa johdossa. Onhan tutkittu, että tyttöjen toimintaa pyrkivät monesti sääntelemään toisten tyttöjen ohella aikuiset naiset, äidit ja opettajat. Naiset ovat ikään kuin osa tyttöjen yhteisöä oman tyttöhistoriansa vuoksi. He myös tiedostavat tyttöjen sosiaalisen normiston, ja osaltaan myös ylläpitävät sitä odottaessaan tytöiltä samoja asioita kuin mitä heiltä on tyttönä odotettu.(Hey 1997, 12-13.) Naiset osaavat myös puuttua tyttöjen toimintaan näiden omilla ehdoilla.

*”...niin huomasin, et luokassa kävi tytöillä et hups, ope näyttää tunnistavan ton mitä me on tehty paljon” opettaja epäsuoraan kiusaamiseen puuttuessaan*

Yllä on todettu hierarkioiden muodostamisen olevan luonnollista niin eläimille kuin ihmisillekin. Yksi ratkaiseva ero järjestäytymiseen kuitenkin liittyy. Siinä missä eläinten hierarkiat perustuvat fyysiseen voimakkuuteen ja aggressiivisuuteen, perustuvat ihmisten hierarkiat (ainakin kehittyneissä yhteiskunnissa) aivan toisille hyveille. Ihmisten keskuudessa aggressiivisuus johtaa

pikemminkin paikkaan hierarkian hännillä johtoaseman sijaan. Siinä, missä eläimet taistelevat tiensä johtoon, on ihmisten oltava sosiaalisesti älykkäitä ja hallittava käyttäytymistään saavuttaakseen valtaa yhteisössään.(Dubreuil 2010, 53-55.)

## 8.2 Koulutyttöt ja valta

Kouluilla ollessani etsin tietoisesti tyttöjen välisiä valtasuhteita, koetin löytää tyttöjen joukosta johtajan. Tämä osoittautui kuitenkin yllättävän vaikeaksi, tytöt näyttivät tulevansa hyvin toimeen keskenään, alistamiseen tai nöyryyttämiseen liittyvää toimintaa ei ollut havaittavissa. Päinvastoin, tytöt auttoivat toisiaan ja lohduttivat toisiaan. Myöskään tilojen hallinnassa en nähnyt johdonmukaisuutta, tytöt kulkivat luokassa vapaasti paikkoja vaihdellen.

Gordon, Lahelma ja Holland (2004, 169-171) kirjoittavat samasta yllättävästä havainnosta omassa koulutyttöjä tarkastelevassa tutkimuksessaan. Myös he näkivät luokan tytöt läheisenä, toisiaan tukevana joukkona. Kuitenkin haastatellessaan tyttöjä he törmäsivät huikeaan ristiriitaan näkyvän ja piilotetun välillä. Haastatteluissa tytöt kertoivatkin laveasti riidoistaan, siitä kuka saa olla kenenkin kanssa, ja ketä ei haluta mukaan joukkoon. Vastaavasti itse haastatteluihin ryhtyessäni huomasin, että tytöt toivat esiin keskinäisiä porukoitaan niihin kuuluvien ja kuulumattomien tyttöjen osalta tärkeimpänä asianaan. Keskeistä tyttönä olemisessa tuntui olevan se, kuka on kenenkin kaveri.

Aloinkin muodostaa käsitystäni tyttöjen hierarkioista koululuokassa pienten porukoiden kautta. Tytöt eivät ehkä valitsekaan joukostaan yhtä johtajaa, jota yhteisö seuraisi. Sen sijaan tytöt jakaantuvat pieniin porukoihinsa, ja näissä pienissä joukoissa hallitsevat toinen toistaan. Opettajan havainnot tukivat tätä käsitystä:

*”Mä en oo kiinnittäny huomiota, et siellä tyttöjen kohdalla olis johtajaa, joka määräis asioita.. et tälläkin luokalla tytöillä on ne omat kaveriporukkinsa”*

*”...semmosia johtajapersoonia, jotka niin kun hallitsee sitä omaa kaveripiiriänsä. Et sitten jos laittais nää johtajapersoonat samaan ryhmään, niin voi olla että sitten tulis sitä tulta ja tappuraa”*

Tällainen monen pienen hierarkian malli ei ole ulkopuolisen katseille kovinkaan näkyvä. Se ei tule esiin samalla tavoin kuin Ojaseen havaitsemat tyttöjen käytänteet hevostalleilla (Ojanen 2011b). Kuitenkin se tarjoaa tytöille mahdollisesti jopa suuremman mahdollisuuden hallita toinen toistaan. Dubreuil (2010, 158-159) on tutkimuksessaan todennut pienten hierarkioiden toimivan kaikkein tehokkaimmin. Esimerkiksi vapaamatkustajat pystytään eliminoimaan, sillä pieni ryhmä huomaa heti, jos joku ei hoida velvollisuuksiaan yhteisössä. Samoin pieni ryhmä mahdollistaa paremman



ihmistuntemuksen, ja paljastaa sitä kautta mahdollisen epärehellisuuden. Koska epärehellisyys tai epäoikeudenmukaisuus havaitaan, on siitä myös helppo rangaista. Ylipäätään rangaistukset toimivat pienessä joukossa paremmin, sillä läheiseltä ihmiseltä tuleva sanktio satuttaa enemmän. Näin sen käyttö on tehokasta, sillä saadaan aikaan syyllisyyden tunne. Vieraampaa ihmistä rangaistaessa on riskinä, että sanktion syytä ei nähdä, jolloin se herättääkin lähinnä kostonhimoa. Tällöin se ei toteuta tarkoitustaan. Pienen ryhmittymän viimeisenä etuna voidaan vielä mainita sen parempi emotionaalinen hallittavuus. Onhan todettu, ettei ihminen voi hallita määrättömän montaa ihmissuhdetta yhtä aikaa.

Näin ollen yhden johtajan sijasta minun olisikin ollut etsittävä johtajaa jokaisesta pienestä tyttöryhmästä. Tosin huomasin, että tytöillä kuitenkin on olemassa myös jokin suurempi järjestys. Haastatellessani tyttöjä he nimittäin tulivat luokseni eri ryhmissä, kuin missä tavallisesti liikkuvat. Tämä johtui käytännön syistä, kuten siitä, kuka oli jo palauttanut haastattelulupansa, tai kenen koulukyyti lähti milloinkin. Kuitenkin näissä tilanteissa tyttöjen välille muodostui jonkinlainen valtasuhde, joka näkyi lähinnä siinä, kenen haluttiin kommentoivan ensin. Toiset tahtoivat ensin saada mallin vastaukselleen.

Ominaista valtarakenteille on, että ne ovat yleisesti tiedossa. Vaikka mitään virallista hierarkiaa ei olisikaan, tietää jokainen oman paikkansa, sekä siihen kohdistuvat odotukset. (Viitala 2004, 158-196.) Vaikka havainnoimissani luokissa en näitä rakenteita varsinaisesti esiin saanutkaan, havaitsin haastatteluissani jonkinlaisia osoituksia niiden olemassaolosta. Esimerkiksi luokan johtajaa ei ollut olemassakaan, mutta kysellessäni, kuka päättää tekemisistä, sain vastauksen:

*”yleensä jos se on silleen että yks vaan päättää, niin se on sit AA joka päättää. -- harvoin kukaan sanoo sille, et en mä haluu tehdä silleen.”tyttö 5.lk*

Vastaavasti kysyessäni tytöltä, miten he ystävänsä kanssa ratkaisevat esimerkiksi minne menevät välitunnilla, totesi tyttö: *”BB seuraa mua automaattisesti”*. Saman oli havainnut myös tyttöjen liikunnan opettaja: *”Mihin se paras kaveri menee, niin sinne menee toinenkin”*.

## 9 KONFLIKTIT

Ihmissuhteissa tulee väistämättä vastaan tilanteita, joissa osapuolet ajautuvat konfliktiin. Henkilöillä saattaa olla erilaisia tavoitteita, he haluavat eri asioita, ovat toisilleen kateellisia, tai toimivat tavalla, joka ärsyttää toista. Tällöin toisessa herää suuttumus toista kohtaan. Tämä suuttumus voi purkautua monella eri tapaa. Mikäli purkautuminen on havaittavissa, kutsumme tilannetta riidaksi.

Kartoitin tutkimusta tehdessäni tytöille ominaista tapaa riidellä. Kysyin asiaa suoraan haastatteluissani, ja vastaukseksi sain aina, että tyttöjen tapa riidellä on erilainen kuin poikien. Tutkimukseni vastaa tässä suhteessa aiempaa tutkimusta aiheesta. Tyttöjen tavaksi riidellä osoittautui tässäkin tutkimuksessa erilaiset epäsuoran aggression keinot väkivaltaisen käyttäytymisen jäädessä poikien osalle. Tosin toisessa tutkimistani luokista vallitsi hämmästyttävän yksimielinen käsitys siitä, että pojat eivät riitaannu lainkaan:

*”On se silleen helpompaa, kun ei siinä tuu ikinä riitaa.” tyttö 3.lk luokan pojista*

*”Mä en oo oikeestaan poikien riitaa nähny ollenkaan” opettaja*

Palatakseni tytöille tyypilliseen epäsuoraan aggressioon suuttumuksen ilmaisijana, lienee paikallaan määritellä termiä hieman. Epäsuoralla aggressiolla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on vahingoittaa toista, mutta ikään kuin mutkan kautta. Näin aggressiivisuus jää ikään kuin piiloon, eikä tekijää voida helposti syyttää mistään. Tällaisia epäsuoran aggression keinoja ovat tyypillisesti esimerkiksi pahan puhuminen toisesta selän takana, kaikenlainen juoruilu ja huhujen levittäminen, tai toisen salaisuuksien paljastaminen. (Lagerspetz 1998, 57-67.)

*”tuntuu siltä, et jos ne kattoo muhun päin ja kikattaa, niin sit tuntuu siltä et ne naureskelee niin ku ilkeydestään” tyttö 5.lk*

*”et enhän mä SANONU mitään paha... he niin kun osaa.. et se on just semmosta epäsuoraa kiusaamista” opettaja tytöistä*

Nämä aggression muodot koetaan kielletyiksi, sillä tutkimuksissa tytöt tyypillisesti kertovat toisten niitä käyttävän. Itse he kertovat useimmiten suuttuessaan vetäytyvänsä tilanteesta pois, tai alkamalla niin sanotun mykkäkoulun, eli puhumattomuuden.(Lagerspetz 1998, 57-67.) Tämä ilmeni myös tutkimuskohteenani olleissa luokissa.

*”itse asiassa aika moni kyllä puhuu (selän takana) ... ainakaan omasta mielestäni itse en puhu. ja kukaan ei meidän porukassa puhu” tyttö 5.lk*

Syitä epäsuoraan aggressiivisuuteen juuri tyttöjen keskuudessa on löydetty monelta taholta. Pohjalla on biologinen selitys. Biologiassa jokaisen lajin perimmäiseksi tavoitteeksi on asetettu lisääntyminen, pyrkimys omien geenien säilyttämiseen maailmassa. Miehillä lisääntyminen on nopeaa, heillä on runsaasti siihen tarvittavia siittiöitä, ja lisääntymistapahtuma on yksittäinen hetki. Näin ollen miehelle on edullisinta levittää genejään mahdollisimman laajalle. Miehellä ei myöskään periaatteessa ole mitään enimmäisrajaa jälkeläisilleen, vaan hänen jälkeläistensä määrä määräytyy oman aktiivisuuden mukaan. Tämän on katsottu ohjaavan miehiä keskinäiseen kamppailuun naaraista, niin sanottuun kukkotappeluun, joka on sekä näkyvää että fyysistä.(Kivivuori 2008, 56-63; Lagerspetz 1998, 146-148.)

Naaras sen sijaan muodostaa lisääntyäkseen yksittäisiä, hitaammin kypsyviä munasoluja. Lisääntymistapahtuman päätteeksi hän kantaa sikiötä kohdussaan lähes vuoden, ja kokee sitten fyysisesti raskaan ja riskialttiin synnytyksen, jonka tuloksena hän saa useimmiten yhden jälkeläisen. Tämän jälkeen hänen tärkeimmäksi tehtäväkseen muodostuu tuon jälkeläisen elossapysymisen turvaaminen. Onhan lisääntyminen naaraan osalta niin hidasta ja vaivalloista, että hän on huomattavan riippuvainen yksittäisestä jälkeläisestään geeniensä säilyttämiseksi. Tämän asetelman on ajateltu ohjaavan naisia aggression muotoihin, joissa oma ja jälkeläisten elossa pysyminen on turvattua, toisin sanoen välttämään fyysistä väkivaltaa ja sen kohteeksi joutumista. Näin ollen naiset ovat löytäneet ratkaisunsa epäsuorista aggression keinoista.(Kivivuori 2008, 56-63; Lagerspetz 1998, 146-148; Taylor & Gonzaga 2006.)

Tämän biologisen selityksen ohella ilmiötä on luonnollisesti selitetty kasvatuksellisista lähtökohdista. Tyttöjä on tutkimusten mukaan ohjattu rauhalliseen käyttäytymiseen, yhteistyöhön ja empatiaan. Heidän toimintamahdollisuuksiaan ja vapauksiaan on monin kohdin rajoitettu, vanhemmat pyrkivät korostetusti huolehtimaan tyttäristään. Pojille sen sijaan dominoiva käytös on ollut sallitumpaa, kuten fyysisen toiminnan muodot yleensäkin. Poikia on kasvatettu taistelemaan tiensä huipulle, ottamaan paikkansa yksilöinä.(Eichenbaum & Orbach 2002; Lagerspetz 1998, 262-266.)

Lisäksi kulttuuriimme kuuluvat nais- ja miesihanteet ovat myötäilleet tätä jakoa. Osoittaessaan aggressiivisuutta mies on kohonnut hierarkiassa, hän on lunastanut statusensa voimakkaana ja puolensa pitävänä johtajana. Aggressiivisuuteen sortuva nainen sen sijaan menettää itsehillintänsä, ei hallitse tekojaan ja on näin ollen psykiatrisen hoidon ja lääkityksen tarpeessa. Saavuttaakseen valtaa yhteiskunnassa naisen onkin turvauduttava epäsuoraan aggression keinoihin halutessaan purkaa suuttumustaan.(Kivivuori 2008, 48-88; Lagerspetz 1998, 229-231.)

Tämä asetelma on kuitenkin pikkuhiljaa muuttumassa. Biologiset seikat ovat vielä tällä hetkellä ennallaan, mutta kasvatusta pyritään tietoisesti muuttamaan tasa-arvoisemmaksi. Tämä tasa-arvon ihanne on ajateltu saavutettavan yhdenmukaistamalla poikien ja tyttöjen kasvatuksen tapaa. Lisäksi nais- ja miesihanteet ovat lähestyneet toisiaan. Miehen keskittyminen perheeseen on alettu nähdä hyvänä, ja siihen myös poliittisen päätöksenteon kautta kannustetaan. Vastaavasti nais- ja tyttöihanteisiin on alettu sisällyttää individualistisia ja ”kovia” arvoja. Naisten ja tyttöjen käyttäytymiseen liitetään enenevässä määrin maskuliinisia piirteitä myös esimerkiksi mediassa. Musiikkivideoiden naiset ovat monesti hyökkääviä ja hyvinkin aggressiivisiä.(Aapola ym. 2005.)

Tämä muutos lisää oletettavasti naisten käyttämää suoraa aggressiivisuutta ja fyysisen väkivallan keinoja. Omassa tutkimuksessani tyttöjen kohdalla tämä ei kuitenkaan näyttäytynyt. Kaikki haastatteluissani esiin tullut tyttöjen keskinäinen riitely oli edelleen jollain tapaa feminiinistä. Se ei kuitenkaan ollut aina siinä mielessä epäsuoraa, että kohde olisi ollut tietämätön, tai että tekijä olisi pysynyt piilossa. Tytöt käyttivät esimerkiksi uhkailua myös suoraan.

Tällainen suorakaan riitely ei tyttöjen keskuudessa saanut fyysisiä ilmenemismuotoja. Suoran puheen arvelenkin osin johtuvan siitä, että tutkimusten mukaan sosiaalinen älykkyys kasvaa iän myötä, minkä vuoksi esimerkiksi 8-vuotiaiden tyttöjen ei ole todettu vielä hallitsevan epäsuoraa aggressiivisuutta. Asioiden junaileminen siten, että itse pysyy näennäisesti kivan ja hyvän tytön roolissa vaatii huomattavaa sosiaalista tilannetajua, jonka on todettu tytöillä ilmaantuvan vasta 11 ikävuoden paikkeilla.(Lagerspetz 1998, 68-78.) Havainnoimistani tytöistä nuorimmat olivat kolmasluokkalaisia, eli iältään yhdeksän ja kymmenen vuoden välillä.

Fyysisen väkivallan ja aggressiivisuuden lisääntymistä on monesti selitetty television ja tietokonepelien vääristämän maailmankuvan kautta. Mediaväkivalta tekee siitä paitsi hyväksytympää, myös lisää turtumusta väkivaltatekoja kohtaan. Median on nähty ohjaavan myös tyttöjä kohti kasvavaa aggressiivisuutta, ovathan myös naiset monesti peleissä ja ohjelmissa hyökkääviä.(Lagerspetz 1998, 207-228.)

Sen sijaan median vaikutusta epäsuoran aggression määrään ei ole vastaavassa määrin tutkittu. Tässä näen valtavan tutkimuksellisen aukon. On varmasti totta, että tietyt pelit ohjaavat tyttöjäkin väkivaltaisemmiksi. Rohkenen silti väittää, että media ohjaa samaan aikaan tyttöjä myös

lisäämään epäsuoria aggression muotoja. Lukuisat ”naistensarjat” antavat kuvaa naisista juonittelemassa toisiaan vastaan, vaivihkaa ottamassa haltuunsa ystävättären työn, kaverit ja puolison. Esimerkiksi televisiosarja ”Täydelliset naiset” kuvaa naisia kauniina, häikäilemättöminä ja sosiaalista älyään julkeasti omaksi hyödykseen käyttävinä moderneina yksilöinä. Lisäksi näen saman ilmiön toistuvan toisenlaisessa muodossa erilaisissa tositv-sarjoissa, joissa naiset taistelevat esimerkiksi paikasta maanviljelijän morsiamena. Kun naiset asetetaan kilpailuasetelmaan suuren yleisön edessä, pyrkivät he epäilemättä kohti tavoitteitaan juuri sosiaalisen älykkyytensä turvin. Kilpakumppaneitaan nyrkein hakkaava morsioehdokas tuskin saisi yleisön ääniä omikseen.

### 9.1 Tyttöjen riidanaiheita

Aiemmin tyttöjen ja poikien yhteisöjen muodostusta pohtiessani tulin siihen tulokseen, että poikien yhteisöt muodostuvat tyypillisesti jonkin tekemisen, esimerkiksi jalkapallon pelaamisen, ympärille, kun taas tytöt valitsevat ensin yhteisönsä jäsenet ja tekeminen seuraa vasta tätä valintaa. Tytöille siis yhteisöissä tärkeintä ovat henkilöt, ei niinkään tekeminen. Sama ilmiö näyttäytyy myös tyttöjen riidoissa. Alkuperäinen odotukseni oli, että tytöt riitelisivät esimerkiksi siitä, kuka saa mitään ja kenellä on hienoimmat ja parhaimmat tavarat tai vaatteet. Tällaiset materiaaliset saamiset osoittautuivatkin tärkeiksi kateuden aiheuttajiksi, mutta riitoihin tuo kateellisuus ei niinkään johtanut. Sen sijaan tyttöjen keskeisin riidanaihe molemmilla tutkimuskouluillani olivat jälleen henkilöt, tyttöjen keskinäiset suhteet.

Tässä näyttäytyy mielestäni jälleen aiemmin toteamani tyttöjen ystävyuden seurustelusuhteen kaltaisuus. Tytöt paitsi hakeutuvat läheisiin ystävyyssuhteisiin, myös ovat niistä hyvinkin mustasukkaisia. Siten parhaan ystävän ”oleminen” jonkun toisen kanssa näyttäytyy yleisimpänä riidanaiheena:

*”Joskus tulee semmosesta, kun joku haluis olla toisen kanssa kahdestaan ja sit toinen suuttuu.. ja ne on niin ku yleisimpiä, mitä meille tulee.” tyttö 3.lk*

*”Mä haluaisin olla joskus muittenkin kanssa, mut silloin jos mä lähen muiden kanssa niin sit muut suuttuu.” tyttö 3.lk*

*”Tyttöjen riidat on ehkä enemmän niitä kaksin-juttuja.” tyttö 3.lk*

Myös pojat tunnistivat tämän tyttöjen riitelyn muodoksi:

*”joku (tyttö) halua olla jonkun toisen kaveri, mut sit se toinen ei halua olla jonkun muun ... sit se toinen, josta ne riiteli, et se ei halua olla sen kaveri mut se ei halua olla sen kaveri, sit se sano, et se voi olla kaikkien kaveri...” poika 5.lk*

Uuden ystävän ottamista voidaan myös käyttää koston tavoin, menemällä riidan jälkeen toisen kaveriksi:

*”Meille tuli semmonen pieni riita, ja mä niin kun yhen päivän olin jonkun muun kanssa ja sit me niinku totuteltiin ja molemmat pyys...kaikki pyys aamulla anteeks toisiltaan ja sit me oltiin tosi hyviä ystäviä” Tyttö 3.lk*

## 9.2 Toiminta riitatilanteessa

Tyttöjen ja poikien riidat poikkeavat toisistaan myös varsinaisen toiminnan osalta. Tässäkin kohtaa poikien toimintaa siivittää tekemisen keskeisyys. Riitatilanteessa pojat toimivat tyttöjä konkreettisemmin:

*”Pojilla on enemmän sellain et ne niin ku huuta ja hakkaa toisiansa, mut tyttöillä on sellai et nostetaan nenä pystyyn ja marssitaan pois” tyttö 5.lk*

Pois lähteminen olikin yleisin tyttöjen riitelyn muoto. Ehkä tämäkin on merkki tyttöjen luontaisesta pyrkimyksestä suojella itseään fyysiseltä uhalta. Vaistotessaan uhkaa, tyttö reagoi pakenemalla. Tuon pakenemisen tyttö voi tosin suorittaa arvokkuutensa säilyttäen, mistä kertoo edellisen lainauksen kuvaus ”nokka pystyssä”. Tyttö ei näytä tullessaan ajetuksi pois. Toisinaan tyttö voi myös jäädä fyysisesti paikalle, mutta sulkea riitakumppaninsa ulkopuolelle kieltäytymällä puhumasta hänelle. Lisäksi tytöt voivat kohdistaa toisiinsa sanatonta viestintää, ilmeilyä.

*”ehkä niin kun tytöt enemmän vaan jättää sanomatta mitään ja lähtee paikalta. Tai ilmeilee silleen niin ku, ilman puhumista” tyttö 5.lk*

*”No yleensä silloin kaikki lähtee pois ... ja sit ei ehkä puhuta toiselle ... ja sit vaan luokassa vilkuillaan silleen vihaisesti. ... Ja yleensä silloin sitte ne jättää yksin. Silleen siinä yleensä käy. Ne vaan lähtee pois ... Ja sit ne alkaa kuiskimaan” tyttö 5.lk*

Tällainen epäsuora tapa riidellä voidaan tarvittaessa myös mitätöidä. Tytöt ovatkin mestareita muodostamaan toimintansa siten, ettei heitä jälkepäin voida siitä syyttää. Varsinaisestihan he eivät ole tehneet mitään kiellettyä:

*”ei se oo niin ku riitelyä, vaan me ei vaan olla niitten kans. Vältellään niitä”*

Riitakäyttäytymisen ohessa kiinnitin huomiota myös riitojen sopimiseen. Haastattelemieni oppilaitten keskuudessa vallitsi hämmästyttävää kyllä yksimielisyys siitä, että tytöt sopivat riitansa poikia nopeammin. Oma käsitykseni oli ollut lähes päinvastainen, onhan epäsuora riita monesti ilmoilla pitkään ilman, että siihen varsinaisesti puututaan, tai että sen olemassaoloa edes

myönnetään. Sen sijaan poikien tapa riidellä suoraan näyttäytyi mielessäni selkeästi hetkeen sidottuna, tässä ja nyt tapahtuvana.

Lapset näkivät asian kuitenkin toisin. Kuten yhteisöjen muodostamisessakin, myös riitelyssä pojat olivat läsnä suurella joukolla. Poikien koettiin muodostavan keskuudessaan puolueet, yhteisö jakaantui kannattamaan jompaakumpaa riidan osapuolta. Ja vaikka riitatilanne olikin näkyvä ja aikaan sidottu, ei itse riitaantumisen mennyt sen myötä ohi. Haastatteluissa kuulinkin, että pojat tarvitsivat useimmiten riidan selvittäjäksi aikuisen. Selvittyään riita kuitenkin lakkasi olemasta, siihen ei sitten enää palattu.

*”se on riita ja sit se yleensä sovitaan ajan myötä” poika 5.lk*

Tytöillä sen sijaan riidat olivat useammin kahdenkeskeisiä. Toiset tytöt eivät niihin osallistuneet, paitsi epäsuorasti. Tällä tarkoitan sitä, että tytöt kyllä yllyttivät toisiaan riitoihin, he saattoivat esimerkiksi kertoa jollekin tytölle toisen puhuneen tästä pahaa. Näin tytöt ikään kuin ruokkivat riitaa pysymällä näennäisesti sen ulkopuolella. Tällainen viestin vieminen nousi myös esiin varsin yleisenä tapana vaihtaa kaveriporukkaa. Uuteen ryhmään tuntui pääsevän parhaiten mukaan kertomalla, mitä juoruja aiempi ryhmä heistä oli levitellyt. Tyttö, joka kertoo mitä toiset tytöt puhuvat toisista, saa uudessa ryhmässään sankarin viitan.

# 10 PUHUMISEN MERKITYS

Olen tätä tutkimusta tehdessäni törmännyt lukemattomia kertoja tarinaan siitä, kuinka pojat pelaavat jalkapalloa ja tytöt juttelevat. Puhuminen vaikuttaakin aineistoni perusteella keskeisimmältä asialta, mitä tytöt yhdessä tekevät:

*”Me puhutaan vaan niin paljon kun pojat, ne leikkii pistettä ... me vaan niin ku puhutaan jostain kivasta asiasta. Keinutaan ja puhutaan.” tyttö 3.lk*

*”Välituntisinkin ne on enimmäkseen kahestaan, niin ku jossain kiertelee ja sit puhuu” tyttö 5.lk*

Kuullessani toistuvaa tarinaa tyttöjen puhumisesta aloin pohtia syitä tälle sukupuoliselle eroavuudelle. Miksi tytöille puhuminen on niin keskeistä? Onko siihen olemassa jokin luontainen selitys? Ihmisen on monesti todettu erottuvan eläimistä juuri puhekykynsä vuoksi. Tuo taito onkin suurin ero nykyihmisen ja sen evolutiivisten edeltäjien, apinoiden välillä. Vaikka apinoille on onnistuttu useissa tutkimuksissa opettamaan joitakin sanoja, eivät ne koskaan opi puhumaan tai ymmärtämään puhetta ihmisten tavoin.(Lieberman 2000, 56-68; Viitala 2004, 240-248.)

Puhekyky on vaatinut ihmisen biologisessa kehityksessä muotoja, jotka muuten ovat heikentäneet asemaamme luonnossa. Keskeisimpänä nousee esiin ihmisen ääntöväylä. Puheen muodostamiseen tarvittava kurkunpään lyhyt mitta estää ihmistä hengittämästä ilmaa täysin voimin, mikä antaa meille huomattavasti muita eläimiä heikommät juoksemisen mahdollisuudet. Emme voi samalla tavoin ravata hengästymättä kuin vaikkapa hevonen. Lisäksi anatomiamme mahdollistaa tukehtumiskuoleman, mikä myös erottaa meidät muista lähilajeistamme. Tähän voidaan vielä lisätä viisaudenhampaiden huono soveltuvuus suuhumme, ja siitä aiheutuvat tulehdukset ja muut vaivat.(Lieberman 2000.)

Koska evoluutiossa mikään ei tapahdu aiheetta, on perusteltua olettaa, että puhekyvyllä on lajillemme suurta merkitystä. Onhan se kehittynyt näistä huonoista seurauksistaan huolimatta. Kirjallisuuteen nojaten yksi merkittävimmistä perusteluista on löydetty puheen antamassa mahdollisuudessa siirtää kulttuuria eteenpäin horisontaalisesti, saman sukupolven keskuudessa. Muilla lajeilla kulttuuri siirtyy pääasiassa vanhempien perintönä lapsille, kun taas ihmiset



esimerkiksi keksittyään työkalun ovat ottaneet keksinnön heti käyttöön laajasti, kertomalla siitä toisilleen.(Lieberman 2000, Viitala 2004.)

Puhuttu kieli kulttuurin siirtämisen näkökulmasta käsitellään tutkimuskirjallisuudessa tavallisesti miehisestä näkökulmasta. Sen avulla on siirretty työkalujen valmistamisen osaamista, sen kautta on voitu siirtyä jakamaan tehtäviä esimerkiksi metsästyksen ja maanviljelyn suhteen. Kuitenkin tämäntyyppiset asiat voidaan siirtää myös ilman puhetta. Esimerkiksi simpanssivanhemmat opettavat jälkeläisilleen työskentelyä asettamalla näiden kädet tekemään käsillä olevaa tehtävää, näyttämällä itse mallia ja jälleen ohjaamalla jälkeläisen käsiä. Sen sijaan puheemme erottaa apinoiden puheesta yksi merkityksellinen tekijä. Apinat nimittäin voivat oppia jossain määrin puhetta, mutta ne eivät voi muodostaa sitä tunteesta irrallaan. Toisin sanottuna apinat eivät voi kertoa olevansa nälissään, jos ne eivät sitä todellisuudessa ole. Ihminen taas onnistuu puheen avulla peittämään todellisia tunteitaan varsin hyvin.(Lieberman 2000, 51, 56-57.) Näin ollen puheen ja epäsuoran tai peittelevän signaalin antamisella on olemassa keskeinen yhteys. Ja tämä yhteys on edellä todetun mukaisesti tärkeää nimenomaan naisille.

Samoin puhekyky juuri naisten välillä saa merkityksensä sen kädet vapauttavassa vaikutuksessa. Lieberman (2000, 126) toteaa tutkimuksessaan äidille olevan suurta hyötyä puheesta, kun hän vauvaa kantaessaan voi samanaikaisesti välittää tietoa puhumalla. Näin hän voi antaa esimerkiksi ohjeita isommille lapsilleen tai toisille naisille. Koska äitinä tiedostan hyvin tämän lasten saamiseen liittyvän käsien varatuksi joutumisen, on minun helppo allekirjoittaa puheen suuri merkitys juuri naisten keskuudessa. Mielestäni tämä on tärkeä huomio, joka on aiemmassa tutkimuksessa jäänyt monesti piiloon. Puheen kehitystä on tutkittu samaistamalla ihminen mieheen, ja paljon onkin pohdittu sen hyötyjä miesten toiminnassa, kuten metsästyksessä. Kuitenkin metsällä liikkuvat miehet ovat luullakseni monesti etäällä toisistaan, ja erityisesti riistaa vaaniessaan varmaankin pyrkineet käyttämään luontoon sopivaa ääntelyä ollakseen pelästyttämättä kohdettaan. Sen sijaan puheen merkitys naisten kesken on huomattava.

Koulutyttöjen keskuudessa puheesta ei sinänsä ole edellä kuvatunlaista hyötyä. Tytöt eivät tavallisesti käytä samalla käsiään mihinkään välttämättömään, vaan monesti vain ”kiertelevät” ja puhuvat. Työille puheesta onkin muodostunut kulttuuri, se liitetään tyttöyteen ja sitä odotetaan tytöltä. Hiljainenkin saa toki olla, mutta se vaikeuttaa huomattavasti sosiaaliseen yhteisöön liittymistä ja siellä menestymistä. Sen sijaan mitään ylärajaa puheen määrälle tytöt eivät haastatteluissani antaneet:

*”Ei sitä nyt silleen voi liikaa puhua” tyttö 5.lk*

Puhe ei myöskään tyttöjen keskuudessa tarvitse mitään tiettyä aihetta, vaan puhuminen kulkee edellä aiheiden seurattessa sitä mukaa, kun ne mieleen tulevat:

*”Kun vaan puhuu jostain asiasta ja sit se vaan riistäytyy käsistä ... ja sit toinen sanookin johonkin ihan eri asiaan liittyvän asian ja sit ruvetaan puhuun siitä”  
tyttö 5.lk*

Joitakin normeja puheenaiheiden suhteen ilmeisesti kuitenkin on, sillä tytöt erottelevat ”oikean” puheen tyhjäänpäiväisestä ”hössöttämisestä”:

*”Joku joskus vähä hössöttää” tyttö 5.lk*

Lisäksi moraalisääntöjä ulotetaan pahan puhumisen alueelle. Kuten jo aiemmin olen todennut, tyttöjen epäsuoraan kiusaamiseen kuuluu yhtenä muotona pahan puhuminen toisista selän takana (Lagerspetz 1998). Toisinaan tämä tapahtuu tietoisesti, ryhmässä puhutaan pahaa toisen ryhmän tytöistä. Toisinaan pahan puhumiseen myös ajaudutaan tarkoituksetta, juoruilu ikään kuin imaisee mukaansa. Mielenkiintoista tässä pahan puhumisen kulttuurissa on, että yksittäinen tyttö ei voi jättäytyä puhumisen ulkopuolelle, mikäli haluaa pysyä ryhmässään. Haastatteluissa nousi monesti esiin paikalta poistuminen ainoana mahdollisuutena, jos tyttö ei halua osallistua yhteiseen pahan puhumiseen. Tyttöryhmästä tulee siten puhuessaan jälleen kollektiivinen subjekti, joka jakaa yhteisen mielipiteen asiasta. Tulkitsen tilanteen siten, että yksittäinen tyttö liittyy tähän kollektiiviseen mielipiteeseen pelkällä fyysisellä läsnäolollaan. Siten ollessaan eri mieltä, tytön on poistuttava paikalta.

*”Jos joku siinä porukassa on puhunu pahaa ja ite ei ollenkaan oo samaa mieltä, niin aika usein se haluaa lähtee siitä porukasta pois.” tyttö 5.lk*

Tyttöjen pahan puhuminen tapahtuu siis useimmiten salassa, selän takana. Toisinaan luokassa havainnoidessani kuulin tyttöjen kuitenkin haukkuvan toisiaan myös suoraan. Tällöin he liittyvät puheeseen etulitteen ”ei millään pahalla mutta”. Tuo aloitus ikään kuin salli minkä tahansa kommentin lausumisen ilman seurauksia. Ei millään pahalla –aloitus teki puhujasta kiltin ja avuliaan, hänhän ikään kuin auttoi toista tyttöä huomaamaan jonkun puutteensa ja korjaamaan sen. Esimerkkinä mainittakoon vaikkapa tyttöjen musisoinnin päätteeksi lausuttu ”ei millään pahalla, mutta AA on kyllä paljon parempi rumpujen soitossa”. Todellisuudessa puhuja loukkasi rumpuja soittanutta tyttöä haukkumalla tämän taitoja, mutta tyttöjen keskuudessa kommentti verhoutuu avuliaisuuteen, kun soittaja saa näin kuulla oman tasonsa eikä sitten enää usko itsestään liikoja.

Tytöt käyttävät puhumista myös ulossulkemisen keinona. Yksittäinen tyttö saatetaan eristää yhteisöstä kieltäytymällä puhumasta tälle. Tytöt ilmaisevatkin monesti suuttumustaan juuri puhumattomuudella uhkaamisella:

*”Sitte sanoo et mä en enää puhu sulle ... Ja sit ollaan ihan hiljaa jos se kokeilee kysyy siltä jotain” tyttö 3.lk*

Ryhmästä eristäminen voidaan toteuttaa myös kertomatta siitä kohteena olevalle tytölle. Tällöin tyttöä aletaan kohdella kuin ilmaa:

*”mua vaan se että ku, ne tytöt ei hirveesti kuuntele. Tai niin ku ne vaan lähtee tunnille ja istuu omalle paikalle vaikka lukeen kirjaa tai jotain, et ei ne niin ku kuuntele. Et ei ne kuuntele mitä mä sanon niille.” tyttö 3.lk*

Lisäksi törmäsin haastatteluissani vielä yhteen käytänteeseen, jolla tytöt hallitsevat keskinäisiä järjestäytymisiään puhumisen kautta. Toisella tutkimuskoulullani oli kolmen tytön ryhmä, mikä tarjoaa paljon mahdollisuuksia erilaisille konflikteille. Olenhan edellä todennut, kuinka tyttöjen keskinäiset ystävyysuhteet saavat toisinaan seurustelulle tyypillisiä piirteitä, kuten mustasukkaisuus kumppanista. Kolmen tytön ryhmässä tämä mustasukkaisuus nousee monesti keskiöön siten, että kaksi työstä ikään kuin kamppailee kolmannen suosiosta yrittäen sulkea toinen toisensa ulkopuolelle ja ”omia” kamppailun kohteena olevan kolmannen tytön. Tämä kaava toistui kolmen tytön ryhmissä molemmilla tutkimuskouluillani. Kolmikoissa suhteet myös muuttuivat siten, että keskenään kamppailevat tytöt saattoivat hetkittäin päätyä syventämään kahdenkeskistä ystävyytään jättäenkin alun perin suosituimman tytön ulkopuolelle.

Näissä kolmiodraamoissaan tytöt käyttivät jälleen puhetta eristämisen keinona. Tytöt kertoivat haastatteluissani, että kolmikun toinen tyttö ”ei antanut” haastateltavan tytön puhua kolmikun kolmannelle tytölle. Ensi kertaa tämän kuullessani hämmennyin täysin. En ymmärtänyt, miten voisi olla mahdollista estää yhtä tyttöä puhumasta toiselle. Varsinkin, kun tytöt eivät herkästi käytä fyysistä tai muutenkaan näkyvää väkivaltaa. Kuinka siis puhumisen estäminen voitaisiin toteuttaa siten, ettei se edes ole osoitettavissa, ettei siitä voi jäädä kiinni? Kysyin tätä tytöiltä, ja sainkin siihen selvitystä:

*”AA ei päästäny mua puhumaan BB:lle, vaikka mä olisin halunnu”*

*”CC tulee siihen sanoon oman mielipiteensä siitä jostain asiasta ni AA niinku ei antanu sen sanoo ja puhu siihen päälle”*

*”nii ja jos mulla olis ollu jotain asiaa vaikka BB:lle niin AA tuli siihen ja sano että älä tuu tänne” ”kun mä sille jotain puhun ni kyllä se niin kun mun antaa puhuu mutta sit ku BB tulee niin ei anna sit puhua”*

Lisäksi oli olemassa yksittäisiä asioita, joista tytöt estivät toisia puhumasta toisille:

*”Jos se toinen niistä haluaa puhua meille jostain asiasta, tai me halutaan puhua sille, niin sit se toinen joka ei halua puhua tai luulee et se puhuu siitä asiasta mistä ei sais puhua, ni sit se kääntää sen ympäri ja sanoo, et ei sun kannata puhua noille, tai sanoo jonkun tekosyyn... estää sen kertomasta jonkun asian”  
tyttö 5.lk*

Näin tyttöjen sosiaalisten suhteiden keskeisin tekijä, puhe, paitsi liittää tyttöjä yhteen myös erottaa heitä toisistaan. Näyttääkin siltä, että tytöt ovat ottaneet sanan voiman haltuunsa. Sanoilla hoivataan, satutetaan, liitytään ja eristetään. Sanat ja sanomiset toimivat paitsi tyttökuulttuurin selittäjänä ja siirtäjänä, myös sen sisältönä. Siten ei lieneäkään kummallista, että esimerkiksi maahanmuuttajatyttöjen on monesti hyvin vaikea sosiaalistua suomalaiseen tyttökuulttuuriin (ks. esim. Honkasalo 2011). Luonnollisesti heitä erottaa paikallisista tytöistä täysin erilainen kulttuuri erilaisine tyttöihanteineen. Mielestäni kulttuuriin ja ihanteisiin on kuitenkin mahdollista sopeutua, ja lapsilta se käy vielä aikuista luontevammin. Sen sijaan puutteet kielitaidossa estävät tehokkaasti tytön integroitumista luokan tyttöyhteisöön. Jos puhe tosiaan on keskeisessä asemassa kaikissa tyttöjen sosiaalisen yhdessäolon ulottuvuuksissa, on puhetta heikommin hallitsevan varsin vaikeaa osallistua tuohon yhteisön sosiaaliseen kulttuuriin.

# 11 POHDINTAA

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut alakouluikäisten tyttöjen sosiaalista kulttuuria. Olen pyrkinyt käsittelemään aihetta mahdollisimman monitasoisesti, huomioiden kulttuuria sekä näkyvien ilmenemismuotojen, että taustalla vaikuttavien, toimintaa ohjaavien mekanismien kautta. Koska huomioni on siten suuntautunut varsin laajalle, ei mikään esiin nostamistani osa-alueista ole tullut käsitellyksi kokonaisuudessaan tässä. Siten koenkin tällä tutkimuksella olevan kaksi pääasiallista merkitystä. Ensinnäkin olen avannut ovia jatkotutkimukselle. Jokainen tämän tutkielman luku voisi toimia pohjana uudelle tutkimukselle. Toiseksi olen kirjoituksellani tavoitellut sellaista ymmärryksen avaamista, jonka avulla lukija itse voi jatkaa pohdintoja pitemmälle. Olen ikään kuin koettanut piiloon jääviä mekanismeja ja kausalityetteja paljastamalla avata lukijan silmiä uudennlaisille näkökulmille, joiden pohjalta hän voi jatkossa tulkita ympärillään esiintyvää tyttökulttuuria. Mikäli lukija nyt tyttöjen parissa toimiessaan oivaltaa toiminnan taustalla vaikuttavia asioita eri tavoin kuin ennen, on tutkimukseni tuottanut toivomaani tulosta.

Tyttötutkimuksen kenttää esitellessäni totesin, että tyttötutkimus on monesti poikkitieteellistä, sitä ei sidota minkään yksittäisen tieteenalan tavoitteisiin tai näkökulmiin. Myös tämä tutkimus tarjoaa pohjaa jatkotutkimukselle useammalla tieteenalalla. Tyttöjen keskinäinen kulttuuri pojista eroavine päämäärineen on ehdottomasti yhteiskuntatieteellisesti merkityksellinen seikka. Tyttöjen yhteisöllinen käyttäytyminen syineen ja seurauksineen sen sijaan sijoittautuu sosiologian alueelle. Lisäksi koko tutkimusta sävyttävä kouluikäisten tyttöjen elämismailman avaaminen on (tai ainakin tulisi olla) kasvatustieteellisesti äärimmäisen kiinnostava aihe. Ilman sen ymmärrystä yhdenvertaisuus peruskoulussamme jää sanatasolle, hienoksi päämääräksi vailla keinoja siihen pyrkimiseksi. Tämä tutkimus voi siis parhaimmillaan toimia avauspuheenvuorona useimpien ihmisiä tutkivien tieteenalojen piireissä.

## *11.1 Päätelmiä*

Tyttökulttuuri on aiheena laaja, se saa sisältöjään kaikesta, mitä tytön elämään kuuluu. Tämän tutkielman rakenteessa erotin tyttöihin kohdistuvat odotukset heidän toiminnassaan esiin nousseista ilmiöistä. Toisin sanottuna aloitin tulkintani odotuksista, joita tytöt tämän päivän

yhteiskunnassa kohtaavat. Nuo odotukset ovat ikään kuin taustalla määrittämässä kaikkea sitä toimintaa, josta tyttöjen sosiaalinen kulttuuri koostuu. Odotuksia käsiteltyäni siirryin tarkastelemaan niitä ilmiöitä, joilla aineistoni perusteella näin olevan merkitystä tyttöjen päivittäisessä elämässä. Näitä ilmiöitä olivat tyttöjen ja poikien erottelu koulussa, tyttöjen huomattava tarve muodostaa yhteisöjä, tyttöjen välinen kilpailu ja kateus, heidän keskinäinen vallan jakonsa, riitatilanteet, sekä puhumisen merkitys tyttöjen itsensä esiin ottamana.

Tämä lista ei ole tyhjentävä, mutta se sisältää ne elementit, jotka tämän tutkimuksen aineiston pohjalta nousivat hallitsevaan asemaan tyttöjen kulttuuria ja toimintaa hahmoteltaessa. Siten ne perustuvat paitsi havaintojen ja haastattelujen kautta kerättyyn empiriaan, myös aiempaan teoreettiseen tutkimukseen aiheesta. Tekemäni havainnot kulkivat monesti samalla linjalla aiemman tutkimuksen kanssa, mutta joissain kohdin myös poikkesivat siitä. Lisäksi koetin paikoitellen ulottaa tulkintani ohi aiempien, kulttuuristen määritelmien, myös geneeissämme kantamiin, myötäsyntyisiin vaikuttimiin. Nostan seuraavaksi esiin keskeisimmät havaintoni.

### 11.1.1 "The winner takes it all" - tilannetaju avaimena menestykseen

Kirjoittaessani tyttöihin kohdistuvista odotuksista totesin, että nämä odotukset ovat nykyisin varsin monitahoisia, monesti ristiriitaisiakin. Tytöiltä odotetaan menestystä, heidän kehoitetaan olevan ylpeitä itsestään. Kuitenkin heiltä odotetaan myös vaatimattomuutta, toisten huomioimista ja oman itsensä syrjään siirtämistä. Lisäksi heille tulisi perheen perustamisen myötä kehittyä kyky irtautua aiemmasta menestyksen vaatimuksesta voidakseen yhtäkkiä siirtyä uraputkesta pullantuoksuiseksi kotiäidiksi. Tyttöjä kohtaavat vaatimukset ovat siis erilaisia eri ikävaiheissa, eikä siirtymän aiheuttamaa kipua ole lupa tunnistaa. Yhtenä hetkenä maailma on käsien ulottuvilla, ja tarvitaan vain rohkeutta tarttua tilaisuuteen. Toisena hetkenä omat tarpeensa tulee voida tukahduttaa, onhan äitiys uhrautumista perheen puolesta.

Tyttöihin kohdistuvista odotuksista toteankin, että ne repivät tyttöjä eri suuntiin. Lisäksi näitä odotuksia kohdistetaan tyttöihin monelta taholta, eivätkä nämä tahot ole linjassa toistensa kanssa. Koska tytöt vielä vaikuttavat luonnostaan etsivän jonkinlaista harmoniaa, haluavat he täyttää mahdollisimman hyvin kaikki itseensä kohdistuvat toiveet, miellyttääkseen kaikkia osapuolia ja siinä ohella vielä itseään. Näin tytöt ikään kuin moninkertaistavat itseensä kohdistuvien odotusten kuormittavuuden.

Odotukset kohdistuvat lisäksi lähes kaikkeen tytön elämässä. Ne sisältävät vaatimuksia paitsi käyttäytymisestä ja ulkonäöstä, myös sallituista ajatuksista ja ihailtavista päämääristä sekä elämänarvoista. Näitä odotuksia tytöille asettavat aktiivisesti myös tytöt itse. Olenkin tutkimukseni

myötä todennut, että tytöt odottavat toisiltaan huomattavasti enemmän kuin pojilta. Vaikka tytöt ovat historiallisesti olleet alistettu sukupuoli, pitävät he silti itse itseään huomattavan suuressa arvossa, ja uskovat selviytyvänsä moninkertaisista vaatimuksista poikiin nähden.

Tytön elämä voi pahimmillaan muodostua varsin raskaaksi odotusten ja niiden täyttämisen kanssa kamppailemiseksi. Useimmiten tytöt silti onnistuvat tässä ristiriitaisten vaatimusten täyttämässä varsin hyvin, ja ainakin näennäisesti mielenterveytensä säilyttäen. Tämä on nähdäkseni tyttöjen sosiaalisen älykkyyden ansiota. Tytöt tunnistavat itseensä kohdistuvia odotuksia hyvin, ja osaavat myös toimia tilanteen mukaan niitä täyttäen. Esimerkiksi ulkonäköön kohdistuvia odotuksia voidaan täyttää huomioimalla etukäteen, mitä missäkin tilanteessa tarvitaan. Tytön tai naisen vaatekaappi onkin hyvä esimerkki sosiaalisesta tilannetajusta. Nainen ei ehkä tarvitsekaan suurta repertuaariaan turhamaisuuden vuoksi, vaan varautuakseen eri tilanteissa häneen kohdistuviin erilaisiin odotuksiin. Sama tyttö voi toisessa tilanteessa näyttää nuhteettomalta koulutyöltä muuttuen muutaman tunnin kuluttua rohkeaksi ja voimakkaaksi nuoreksi naiseksi. Kun tyttö onnistuu liittämään ulkonäköönsä vielä siihen soveltuvan käyttäytymisen, on kiitosta luvassa pitkin päivää.

Tämä kaikki tarjoaa useammankin kohteen jatkotutkimukselle. Tyttöjen kohtaama vaatimus tasapainoilla erilaisten ihanteiden välillä on epäilemättä psyykkisesti raskasta, ja siten sen julkituominen on poliittisesti tärkeää. Aihe onkin ollut aktiivisen keskustelun kohteena monella taholla, erityisesti aikuisten naisten uupumukseen ja masentuneisuuteen on alettu kiinnittää tieteellistäkin huomiota (esim. Rikala 2013).

Tämän lisäksi tutkimukseni kautta avautuu mielestäni toinen tärkeä jatkotutkimuksen kohde. Olen todennut tyttöjen selviytyvän heihin kohdistetuista odotuksista monesti sosiaalisen älykkyytensä ansiosta. Kuitenkin alakouluissa kohdataan jatkuvasti tarvetta erilaisille sosiaalisten taitojen opetusohjelmille (esim. Tunteesta tunteeseen -oppimateriaali). Tällaisten ohjelmien tarve kertoo puutteista alakouluikäisten lasten sosiaalisissa taidoissa. Nämä puutteet ilmenevät poikien kohdalla selkeästi tyttöjä enemmän (ks. esim. Kerola, Kujanpää & Timonen 2009), ja siksi aihepiiriin liittyvä tutkimus onkin monesti poikien arkeen ja toimintaan liittyvää. Kuitenkin myös tyttö saattaa olla sosiaalisesti taitamaton. Ja tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että tuo puute sosiaalisessa tilannetajussa koituu tytölle vielä poikaa suuremmaksi ongelmaksi. Onhan tytöllä edessään toivoton taistelu itseensä kohdistuvista ristiriitaisista odotuksista selvitäkseen, jos hän ei osakaan joustavasti muuttaa muotoaan ja sulautua kulloiseenkin tilanteeseen. Kulttuuri on ikään kuin muodostunut sellaiseksi, että sen toteuttaminen onnistuu valtaosalta tyttöjä. Siten tarkastelun ulkopuolelle jäävät helposti yksilöt, jotka jostain syystä poikkeavat ominaisuuksiltaan siten, etteivät pystykään sosiaalista normistoa noudattamaan. Kun ”tavalliset” tytötkin joutuvat

odotuksia täyttäessään ääri rajoilleen, miten sosiaalisesti heikommat sitten selviytyvät? Tähän kysymykseen en ole löytänyt vastausta ainakaan tyttö tutkimuksen teorioista, ja uskoisin asian ilmenevän eri sukupuolilla eri tavoin. Tarvetta aiheeseen syventymiselle siis olisi.

### 11.1.2 Yhteys – avain onneen

Kaikkien itseensä kohdistuvien odotusten keskellä tutkimani tytöt vakuuttivat kuitenkin olevansa onnellisia ja haluavansa olla nimenomaan tyttöjä. Siten tyttönä olemisen kuormittavuutta ei joko osata vielä lapsuudessa huomata, tai tyttönä oleminen tarjoaa tuon kaiken vastapainoksi vielä suurempaa mielihyvää. Mahdollisesti kyse on molemmista.

Tuota mielihyvää tytöt saavat pääasiassa yhdessäolosta. Tyttöillä on tutkimukseni perusteella luontainen halu ja tarve liittyä hyvin tiiviisti yhteen, joskin vain yhden tai muutaman tytön kanssa. Tämä tyttöjen hakeutuminen läheisiin ystävyys suhteisiin saa monessa kohtaa seurustelusuhteen kaltaisia piirteitä. Keskeisimpiä tutkimustuloksiani onkin tyttöjen yhdessäololleen lataama merkitys. Ystävistä huolehditaan, häntä kosketetaan, hänen kanssaan jaetaan kaikki asiat. Lisäksi hänestä ollaan hyvin mustasukkaisia ja häntä halutaan esitellä toisille. Yhdessäolo halutaan saattaa toisten tietoon, ehkä juuri siksi, että toiset tietäisivät kahden tytön muodostavan ”parin”, jolloin kolmannen tytön ei sovi tulla tuota harmoniaa rikkomaan. Tiivis ystävyys myös kasvattaa jollain tapaa tytön arvoa yhteisössä. Samalla tavoin kuin yhteiskuntamme rakentuu ydinperheen ajatukselle, myös parillinen tyttö saa suhteestaan voimaa ja valtaa yli yksin olevien tyttöjen.

Tulkintani mukaan keskeisintä sisältöä tyttönä olemisessa onkin yhteys toisiin tyttöihin. Tytöt janoavat läheisiä ihmissuhteita, joita tavoitellaan toisinaan varsin raadollisin keinoin. Tytöt ovat valmiita pelaamaan kovin panoksin saadakseen haluamansa. Yksi tytön elämää määrittävä tekijä onkin jatkuva taistelu mukaan pääsemisestä, ja siihen liittyvä toisten ulos sulkeminen. Tyttöjen ystävyys suhteiden läheisyys kun ei salli joukon kasvavan kovin suureksi.

### 11.1.3 Henkilökeskeisyys

Tutkimusta kirjoittaessani olen useaan kertaan todennut, että siinä missä poikien kulttuuri keskittyy toimintaan, on tytöille merkityksellisempää yhdessäolo itsessään, henkilöt, joiden kanssa aikaa vietetään. Pojilla asiat etenevät siten, että toiminta määrittää mukaan tulevat henkilöt, kun taas tyttöillä järjestys on päinvastainen. Tytöt etsivät ensin henkilöt, joiden kanssa haluavat ystävyys suhdetta rakentaa. Vasta sen jälkeen seuraa toiminta, päätös siitä, mitä yhdessä tehdään.



Tyttöjen voidaankin tutkimukseni perusteella sanoa toimivan henkilökeskeisesti. Henkilökohtaiset ominaisuudet määrittävät pitkälti sen, kuka on haluttu kaveri ja pääsee mukaan porukoihin. Vastaavasti ulossulkemiset tapahtuvat henkilöön perustuen, riippumatta tuon henkilön tiedoista tai taidoista. Pojilla sen sijaan ryhmäytymistä määrittää toiminta, tutkimusluokissani jalkapallo. Mukaan pääsevät ne, jotka haluavat pelata. Ulos suljetaan ne, jotka rikkovat sääntöjä eivätkä sovellu peliin. Tyttöjen ja poikien osallistuessa samaan toimintaan, esimerkiksi liikuntatuntien jalkapallopeliin, näkyi tyttöjen henkilökeskeisyys ja poikien toimintakeskeisyys jälleen joukkuejakoja tehtäessä. Molemmissa ryhmissä jaoista riideltiin, mutta eri syystä. Pojat tahtoivat joukkueista mahdollisimman tasavertaiset, jotta pelaaminen olisi mielekästä. Tytöt taas tahtoivat päästä samaan joukkueeseen omien ystäviensä kanssa ja kokivat porukasta erilleen joutumisen rangaistuksena.

Tämä ero tyttöjen ja poikien kulttuurissa näkyi kaikilla tutkimukseni alueilla. Pojat ryhmittyyvät toiminnan mukaan, he riitelivät avoimesti toimintaansa liittyen, ja heidän hierarkiansakin perustuivat tavalla tai toisella toiminnan sanelemiin arvoihin ja ihanteisiin. Tytöillä taas henkilöön itseensä sidottu maailmankatsomus, oma identiteetti suhteessa toisiin, toimi lähtökohtana koko kulttuurin muotoutumisessa.

Lagerspezt (1998, 235) on tutkimuksessaan todennut naisen ja miehen välisen riidan olevan ongelmallinen, koska he hakevat riidellessään eri asioita. Mies pyrkii riidan voittamalla palauttamaan itsensä arvojärjestyksessä korkeammalle, nainen taas hakee riidan kautta myötätuntoa ja ymmärrystä omalle näkökulmalleen. Vastaavasti voisin tämän tutkimuksen perusteella todeta, että tyttöjen ja poikien riitoja ohjaavat eri tavoitteet. Pojat riitelevät toimintaansa liittyen, he kokevat tullessa kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti. Tytöt sen sijaan ovat mustasukkaisia toisistaan, ja hakevat yhteisöltään tukea ja ymmärrystä kokiessaan tullessa loukatuksi. Tyttöjen kokema vääräys ei siten liitykään virallisiin sääntöihin, vaan heille tärkeämmiksi muodostuvat sosiaaliset normit, kirjoittamattomat säännöt esimerkiksi siitä, että toisen ystävä on varattu vain hänelle.

#### 11.1.4 Tyttöjen kulttuuri – sosiaalista navigointia?

Tyttöjen elämässä määrääväksi tekijäksi nousee yllä olevan perusteella sosiaalisuus. Tytöt ovat olemassa suhteessa toisiinsa. He etsivät teoilleen suunnan ja päämäärän sen mukaan, mikä tyttöyhteisössä on hyväksyttyä ja tavoiteltavaa. He ottavat mallia ja matkivat toisiaan, välillä jopa kiusaksi asti. He tekevät päätöksiään toisiinsa nojautuen, tahtoen ennen kaikkea pysyä yhdessä ystävänsä kanssa. Näin yhden tytön tie vie sinne, minne itsevarmemman ystävänsäkin.

Tämä tekee tyttöjen kulttuurista jollain tapaa epäselvempää kuin poikien. Koska yhdessä olemisen päämäärä on tytöille ensiarvoisen tärkeä, on heitä vaikea ohjata ulkoa annetuilla kannustimilla. Esimerkiksi erilaiset palkkiojärjestelmät toivotusta tekemisestä tai sanktiot kielletystä tekemisestä eivät suoraan ohjaa tyttöjen toimintaa. Oleellista on, että tyttöyhteisön dominoivat yksilöt tarttuvat näihin kannustimiin, ja ottavat ne omikseen. Vasta silloin ne alkavat ohjata myös muiden tyttöjen toimintaa.

Tämän perusteella sanonkin, että tyttöjen toiminnassa sosiaaliset normit ohittavat viralliset säännöt. Tytöt elävät ennen kaikkea siten, että yhteisö hyväksyy heidän toimintansa. Kuitenkin tytöt useimmiten vaikuttavat toimivan ”kiltisti” sääntöjen mukaan. Tämä kertoo joko tyttöjen omien normien ja virallisten sääntöjen yhtenevyydestä, tai sitten tutkimuksessanikin esiin tulleesta tyttöjen taidosta toimia virallisia sääntöjä venyttäen, siten, että ainakin näennäisesti näitä sääntöjä noudattavat. Lisäksi olen havainnut tyttöjen pystyvän yhtäaikaaisesti toimimaan kuin rutiininomaisesti virallisten sääntöjen puitteissa keskittyen kuitenkin pääasiallisesti oman yhteisönsä sosiaalisen pelin tavoitteisiin. Heille sääntöjen noudattaminen on ikään kuin niin helppoa, että se ei juurikaan vie heidän energiaansa. Varsinainen tarmo voidaan siten suunnata toisaalle, piilotettuihin pyrkimyksiin. Nuo pyrkimykset tähtäävät monesti oman edun tavoitteluun, joka sinänsä on tyttöihin liitettynä kielletty ominaisuus. Siten tytön onkin tärkeää oppia naamioimaan itsekäs toimintansa joksikin muuksi. Tällainen monikerroksinen sallitun ja kielletyn toiminnan yhdistely hankaloittaa tyttöjen todellisen elämismaailman tavoittamista tutkimuksessa. Uskonkin tyttötutkimuksella riittävän tutkittavaa vielä pitkäksi aikaa. Päästäkseen syvälle tyttöjen varjeleman pintakuvan taakse, on tutkijan pantava itsensä peliin tosissaan, uskallettava sukeltaa tutun ja turvallisen taakse.

## *11.2 Syitä toiminnan taustalla*

Tytöt toimivat tutkimukseni perusteella selvästi eri tavoin kuin pojat. He ikään kuin luovat todellisuuden sisälle toisen todellisuuden, jossa normit ja päämäärät määrittyvät tyttöjen keskinäisen kulttuurin sanelemina. Miksi tytöt sitten toimivat näin? Tutkimukseni alkutaipaleelta asti olen pohtinut toisaalta kulttuurin ja kasvatuksen merkitystä tyttöjen toiminnan ohjaajana, toisaalta tyttöjen luontaista taipumusta suunnata toimintansa siten kuin he sen suuntaavat.

Tutkimukseni edetessä olen esitellyt erilaisia teorioita noista vaikuttimista toiminnan taustalla. Yhteiskuntakulttuurin osalta voidaan todeta, että tyttöihanteiden muuttuminen kiltistä ja nöyrästä kohti voimakasta ja menestyvää on varmasti pääasiassa yhteiskuntakehityksen tulosta. Taistelu tasa-arvon puolesta ja feministinen liike ovat epäilemättä olleet merkittävässä osassa

työntämässä tyttöjä makuukammareista julkisille areenoille, toteuttamaan rohkeasti itseään ja unelmiaan.

Jostain syystä tytöt vaikuttavat kuitenkin muodostavan itse toimintaansa rajoittavia sääntöjä. Vaikka yhteiskunnassa tytöt yritetään vapauttaa, eivät he koe olevansa itsenäisiä ja vapaita. Tai sitten he mieltävät vapauden käsitteen toisin, heille vapaus tarkoittaakin lupaa olla riippuvainen toisesta, elää samaa tahtia toisen kanssa mukauttaen omat unelmansa yhteen ystävän kanssa. Tälle havainnolle en löytänyt kulttuurista tai kasvatuksesta ratkaisua. Sen sijaan evoluutiopsykologia tarjosi sille selityksen. Naisten rooli varhaisessa yhteisössä on ollut jäädä kotipaikalle yhdessä toisten naisten ja lasten kanssa. Jotta naisen tärkein tehtävä, itsensä ja jälkeläistensä elossa pitäminen, onnistuisi, on hän tarvinnut tuekseen yhteyttä toisiin naisiin. Näin naiset ovat oppineet elämään yhdessä, intuitiivisesti toistensa tarpeita vaistoten. Yhden naisen itsenäistyminen ja maailmalle lähteminen toisten jäädessä kotiin näppejään nuolemaan olisi varmasti ollut menneinä aikoina kohtalokasta. Siten naiset eivät luonnostaan ohjautu tavoittelemaan henkilökohtaista menestystä.

Tutkimukseni perusteella tulinkin siihen tulokseen, että syyt tyttöjen toiminnan taustalla ovat moninaiset ja hyvin vaikeaselkoiset. Tyttöjä on nykyiseen kulttuuriinsa ohjannut moni tekijä, kulttuuriset ja luontaiset vaikuttimet tuntuvat sulautuneen yhteen. Hämmästykseni olenkin todennut, että ne limittyvät yhteen varsin hyvin, toisen antamat selitysmallit tukevat toisen antamia. Siten olenkin havaintojeni kautta tullut siihen tulokseen, että tutkittaessa niin laajaa aihetta kuin tyttökulttuuria, on huomioitava kausaliteetteja yli tiedekuntarajojen. Kulttuuri, kasvatust ja biologia kulkevat meissä rinnan, yksilö ei voi käyttäytyä vain yhteen vaikuttimeen nojaten. Toisin sanottuna emme pääse eroon kontekstistamme, vaan olemme sidottuja niin ympäristömme asettamiin kulttuurisiin oletuksiin kuin luontomme asettamiin, evolutiivisiin pyrkimyksiimme.

### *11.3 Tutkimuksen arviointia*

Ollakseen merkityksellinen, tutkimuksen on osallistuttava julkiseen keskusteluun tuoden siihen jotakin uutta. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä, vaan tutkimuksen on lisäksi täytettävä luotettavuuden ja eettisyyden vaatimukset. Vain tällä tavoin sitä voidaan jatkossa käyttää uuden tutkimuksen pohjana.

Tämän tutkimuksen osalta olen käsitellyt luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä näkökohtia jo tutkimusmenetelmistä kertovassa luvussa 3. Olen siinä kuvannut esimerkiksi aineiston hankintani pulmia ja puutteita. Aineistoni ei ole millään tavoin kattava otos populaatiosta.

Kuitenkin koen sen riittäväksi tämän tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Esiin nostamani ilmiöt ovat niin perustavanlaatuisia, että ne tulivat hyvin selkeästi ilmi niin empiriassa, kuin aiemmissa teorioissakin. Esimerkiksi tyttöjen henkilökeskeisyys sai tuekseen lukemattomia yksityiskohtia kaikesta keräämästäni materiaalista. Omaksi tehtäväkseni jäi lähinnä oivaltaa noiden yksityiskohtien välinen yhteys, ja pukea se sanoiksi. Tämän jälkeen saatoin testata ajatustani missä tahansa tyttöihin liittyvässä asiassa. Löydös läpäisi testin hyvin, sillä tyttöjen kiinnittyminen henkilöihin ja poikien vastaavasti toimintaan näytti olevan olemassa kaikkialla.

Yhtenä keinona arvioida tämän tutkimuksen luotettavuutta voidaan myös pitää sen avautumista lukijalleen. Mikäli lukija tunnistaa tutkimuksessa esittelemiäni yhteyksiä ja kausaaliteetteja, huomaa hän ne todellisiksi. Suurta osaa kulttuurisista ilmiöistä voidaan selittää monenkin vaikuttajan kautta, joten kausaaliteetit eivät tällaisessa tutkimuksessa koskaan ole mustavalkoisia, aina ja kaikkialla vaikuttavia totuuksia. Tutkimukseni löydöt ovat kuitenkin olemassa, vaikuttamassa osaltaan kulttuurin muotoutumiseen.

Eettisesti tämän tyyppinen kulttuurintutkimus on jonkinasteista riskinottoa. Tutkittaessa sosiaalista kulttuuria ei voida välttyä myös negatiivisten asioiden paljastumiselta. Oleellista onkin pitää huoli siitä, että tutkimus tuloksineen veisi kehitystä kohteensa osalta parempaan suuntaan, saavuttaisi ymmärrystä ja myötätuntoa vastenmielisyyden ja tuomitsemisen sijaan. Toivon onnistuneeni ilmiöiden esittelyssä siten, että lukija negatiiviseksi koettujen löydösten suhteen näkisi kokonaisuuden taustalla vaikuttavine syy-seurausketjuineen, eikä siten rakentaisi omaa mielipidettään yksittäisten havaintojen varaan. Näin tutkimus tukisi ymmärryksen kasvua positiivisessa mielessä myös negatiivisina koettujen havaintojen osalta. Lisäksi uskon, että nuo havainnot ovat olleet näkyvissä jo ennen tutkimustanikin, sen sijaan niihin johtavat kulttuuriset normit tulevat ehkä ymmärretyiksi vasta tässä. Siten tutkimukseni kautta pystyn mahdollisesti purkamaan olemassa olevia ennakoasenteita, ja tuomaan tilalle ymmärrykseen perustuvaa näkemystä.

Toinen puoli eettisyydessä on luonnollisesti tutkimuksen tarjoama suoja informanteilleen, anonymiteetti. Tutkimukseni empiriaosuus sijoittuu kahteen koululuokkaan. Noiden luokkien esittely ei ollut tutkimuksen sisällön kannalta tarpeen, joten ulkopuoliselta lukijalta informanttien henkilöllisyys on suojattu varsin hyvin. Sen sijaan tutkimuskohteet itse tunnistavat luultavasti itsensä tekstistä. Olen kuitenkin pyrkinyt kirjoittamaan tekstini siten, että parhaat ystävätkään eivät selvästi tunnista toisiaan. Olen myös kuvaillut ilmiöitä siten, että ne tulevat käsitellyiksi suhteellisen yleisesti, syyttämättä tai syyllistämättä yksittäisiä henkilöitä. Siten tutkimukseni kestää myös eettisen tarkastelun.

## 11.4 Lopuksi

Tämän tutkimuksen toteuttaminen on ollut minulle ennen kaikkea matka. Se on ollut matka eri tieteenaloille, joista osa oli itselleni entuudestaan varsin vieraita. Se on ollut myös matka evoluution lähtöruutuun, ihmisluonnon alkujuurille. Lisäksi se on ollut matka aikuisuuden ja lapsuuden välimaastoon, paluu omiin koulutyön muistoihin.

Tälle matkalle lähdin pitkällisen harkinnan kautta, kehittelin tutkimuskysymyksiäni mielessäni muutaman vuoden ajan. Tuona aikana oma tyttärenti ehti kasvaa juuri ja juuri alakouluikään, ja aiheesta tuli siten myös henkilökohtainen. Aluksi pohdin tuon henkilökohtaisuuden mahdollista ongelmallisuutta tutkimuksen luotettavuuden kannalta, mutta huomasin pian, että aihe on joka tapauksessa jokaiselle jollain tasolla henkilökohtainen. Sen sijaan aloin nähdä oman kiinnittymiseni aiheeseen positiivisena voimavarana, janoisin tutkimukseni kautta saavutettavaa ymmärrystä. Tuo tarve tutkia aihetta osoittautui hyvin motivoivaksi, minua ajoi eteenpäin vahva oma intressi. Uskon sen toimineen parempana moottorina kuin mikään ulkopuolisen tahon asettama kannustin.

Matka on ollut suhteellisen pitkä ja vaiheikas. Sen varrella olen oppinut paljon myös tähän tutkimukseen liittymätöntä. Elin voimakkaasti mukana havainnoimieni luokkien arjessa. Ja vaikka havainnointiin käyttämäni aika olikin suhteellisen lyhyt, jäin jollain tapaa kiinni luokkien ilmapiiriin. Toisin sanottuna elin mukana tekemääni tutkimusta.

Nyt tutkimukseni valmistuttua en koe aihetta millään tapaa loppuun kalutuksi. Pikemminkin koen avanneeni uuden liittymän (hermeneuttiselle) kehätielle. Jokainen lukija onkin nyt vapaa laittamaan vilkun päälle ja liittymään tuolle kehälle.

## LÄHTEET

Aaltonen S. 2011: Tytöt ja maine. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 269-304.

Aapola S. 1991: Ystävyyden keinulauta. Helsinkiläistyttöjen ystävyyskulttuurista. Tasa-arvojulkaissuja. Sarja D: Naistutkimusraportteja 2. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Aapola S., Gonick M. & Harris A. 2005: Young femininity. Girlhood, power and social change. Basingstoke : Palgrave Macmillan

Anttila A., Ojanen K., Saarikoski H. & Timonen S. 2011: Tyttöjen juttuja. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 135-172.

Brewer M. & Caporael L. 2006: An evolutionary perspective on social identity: revisiting groups. Teoksessa: Schaller M., Simpson J. & Kenrick D. (toim.) 2006: Evolution and social psychology. New York: Psychology Press. s. 143-161

Charpentier S. 2001: Sukupuoliusko. Jyväskylän Yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja.

Dubreuil B. 2010: Human evolution and the origins of hierarchies. The state of nature. Cambridge : Cambridge University Press.

Durkheim E. 1950: The rules of sociological method. New York: Free Press of Glencoe

Eichenbaum L. & Orbach S. 2002: Naisten kesken. Rakkaus, kateus ja kilpailu naisten keskinäisissä ystävyysuhteissa. Helsinki: Otava

Eskola J. & Suoranta J. 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Gordon T., Lahelma E & Holland J. 2004: Ystäviä vai vihollisia? Tulkintoja tyttöjen vuorovaikutussuhteista koulussa. Teoksessa Liljeström M. (toim.) 2004: Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino. s. 169-190.

Hey V. 1997: The Company she keeps. An ethnography of girls' friendship. Buckingham : Open University Press.

Hoikkala T. & Paju P. 2013: Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys. Helsinki: Gaudeamus.

Honkasalo V. 2011: Pois lokeroista. Katsaus monikulttuurisuuden huomioimiseen tyttötutkimuksessa ja tyttötyössä. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 249-268

Hrdy S. 2009: Mothers and others. The evolutionary origins of mutual understanding. Cambridge (Mass.) : Belknap Press of Harvard University Press

Pajari K. 2014: Helsinkiläiset antavat lapsilleen eri nimiä kuin muut suomalaiset. HS 1.3.2015. Saatavana Internetissä: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1425011974312>. Viitattu 6.5.2015

Jyväskylän yliopiston opiskelijavalinnat 2015. Saatavana Internetissä: <https://www.jyu.fi/sport/opiskelijavalinta/hakuopas/maarat>. Viitattu 6.5.2015

Karjalainen K. 2008: Konsultti antropologina. Teoksessa: Karjalainen K. & Totro T. 2008: Näkyvään kätkeytynyt. Puheenvuoroja konsultoinnista ja yhteisödynamiikasta. Oulu: Metanoia instituutti. s. 23-46.

Karjalainen K. & Totro T. 2008: Näkyvään kätkeytynyt. Puheenvuoroja konsultoinnista ja yhteisödynamiikasta. Oulu: Metanoia instituutti.

Karlsson L. 2010: Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa Kallio K.-P., Ritala-Koskinen A. & Rutanen N. (toim.) 2010: Missä lapsuutta tehdään? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, s. 121-141.

Kerola K, Kujanpää S. & Timonen T. 2009: Autismin kirjo ja kuntoutus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kivivuori J. 2008: Rikollisuuden syyt. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Kivivuori J. 2007: Epävirallisen sosiaalisen kontrollin kokeminen tutkimusyhteisössä. Esimerkkitapauksena evolutionismin paluu Suomeen. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):2. s. 175-186.

Kokko S. 2007: Käsityöt tyttöjen kasvatuksessa naisiksi. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kopakkala A. 2005: Porukka, jengi, tiimi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita, Suomen psykologiliitto.

Kortteinen M. 1992: Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Kosonen U. 1998: Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 21. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Kurkela K. 2008: Sisäisesti hylätty, ulkoisesti kohdattu – psyykkisten realiteettien kohtaloista yksilön ja yhteisön elämässä. Teoksesta Karjalainen K. & Totro T. (toim.): Näkyvään kätkeytynyt. Puheenvuoroja konsultoinnista ja yhteisödynamiikasta. Oulu: Metanoia instituutti, 78-99

Kusch M. 1986: Ymmärtämisen haste. Oulu: Pohjoinen

Käyhkö M. 2011a: Koulu tyttötutkimuksen näyttämönä. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 89-133.

- Käyhkö M. 2011b: Vieras omassa perheessä. Koulussa hyvin menestyneiden tyttöjen koulunkäynti työläisperheessä. *Kasvatus* 5/2011, s. 415-426
- Lagerspetz K. 1998: Naisten aggressio. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lagerström H., Pösö T., Rutanen N. & Vehkalahti K. (toim.) 2010: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lahelma E. 2014: Tasa-arvodiskurssi ja poikadiskurssi koulutuskeskustelussa: 30 vuotta rinnakkaineloa ja vastakkainasettelua. *Kasvatus* 4/2014, s. 380-385
- Laine K. 1997: Ameba pulpetissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Laukkanen M. & Mulari H. 2011: Tyttöjä mediassa, tyttöä mediassa. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 173-212.
- Lieberman P. 2000: Eeva puhui. Ihmisen kieli ja ihmisen evoluutio. Suom. Pietiläinen K. Helsinki: Terra Cognita.
- Liljeström M. 2004 (toim.): Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino.
- Lipponen P. (toim.) 2006: Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa. Nainen työelämässä. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Löfström J. 1999: Sukupuoliero agraarikulttuurissa. ”Se nyt vaan on semmonen”. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Mattila K. 2012: Naisvaltaisten työyhteisöjen kahdet kasvot – Avointa tukea ja sosiaalista peliä. Kasvatustieteen kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö.
- Nieminen L. 2010: Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa: Lagerström H., Pösö T., Rutanen N. & Vehkalahti K. (toim.) 2010: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. s. 25-42.
- Oinas E. 2011: Tyttötutkimuksen näkökulmia ruumiillisuuteen. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 305-342
- Ojanen K. 2011a: Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 9-43.
- Ojanen K. 2011b: Tyttöjen toinen koti. Etnografinen tutkimus tyttökulttuurista ratsastustalleilla. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ojanen K. 2010: Tyttötutkimus. Teoksessa Saresma T, Rossi M-L ja Juvonen L. (toim.) 2010: Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, s. 123-127.



Ollikainen T. 2011: Suosiopelejä yläkoulun informaalin kulttuurin kentällä – tyttöjen kamppailua mukaanpääsystä. *Kasvatus* 5/2011, s. 468-479

Opetushallitus 2014: Opetussuunnitelman perusteet 2014. Saatavana Internetissä:  
[http://www.oph.fi/download/163777\\_perusopetuksen\\_opetussuunnitelman\\_perusteet\\_2014.pdf](http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf).  
Viitattu 6.5.2015

Orenstein P. 1994: *Schoolgirls. Young women, self-esteem and the confidence gap*. New York : Doubleday.

Pajari K. 2014: Helsinkiläiset antavat lapsilleen eri nimiä kuin muut suomalaiset. *HS* 1.3.2015.  
Saatavana Internetissä: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1425011974312>. Viitattu 6.5.2015

Puuronen A. 2004: *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja.

Rantala M. & Tammissalo O. 2003: *Evoluutiopsykologia ja ihmisen vaistot tieteenä*. Tieteessä tapahtuu 5/2003 s. 47-49. Saatavana Internetissä:  
<http://www.tieteessatapahtuu.fi/035/rantalatammissalo.pdf>. Viitattu 20.5.2015

Rikala S. 2013: *Työssä uupuvat naiset ja masennus*. Tampere: Tampere University Press.

Ronkainen P. 2009: Ei tyttö eikä poika, vaan lapsi. *Savon Sanomat* 17.3.2009. Saatavilla Internetissä: <http://www.savonsanomat.fi/mielipide/artikkelit/ei-tytto-eika-poika-vain-lapsi/1081714>. Viitattu 18.5.2015

Ruusuvuori J. 2003: *Sairaudesta puhumisen tilannesidonaisuus*. Teoksessa Honkasalo M-L., Kangas I. & Seppälä U. (toim.) 2003: *Sairas, potilas, omainen. Näkökulmia sairauden kokemiseen*. Tampere: Vastapaino.

Saarikoski H. 2009: *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä*. Helsinki : Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Salmi-Niklander K. 2002: *Pahan tytön viimeiset sanat*. Teoksessa: Aaltonen S. & Honkatukia P. (toim.) 2002: *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. s. 185-206.

Strandell H. 2010: *Etnografinen kenttätö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia*. Teoksessa: Lagerström H., Pösö T., Rutanen N. & Vehkalahti K. (toim.) 2010: *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. s. 92-112.

Taylor S. & Gonzaga G. 2006: *Evolution, relationships, and health: the social shaping hypothesis*. Teoksessa: Schaller M., Simpson J. & Kenrick D. (toim.) 2006: *Evolution and social psychology*. New York: Psychology Press. s. 211-236

Tilastokeskus 2014: *Naiset ja miehet Suomessa 2014*. Saatavana Internetissä:  
[http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti\\_namisu\\_201400\\_2014\\_10367\\_net\\_p2.pdf](http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_namisu_201400_2014_10367_net_p2.pdf). Viitattu: 20.5.2015

Tolonen T. 2001: Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Nuorten kulttuurit koulussa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland.

Tolonen T. & Palmu T. 2007: Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa: Lappalainen S., Hynninen P., Kankkunen T., Lahelma E. & Tolonen T. (toim.) 2007: Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino. s. 89-112.

Tunteesta tunteeseen –oppimateriaali. Saatavana Internetissä:  
[http://www.edu.fi/tunteesta\\_tunteeseen](http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen). Viitattu: 12.6.2015

Tuomaala S. 2011: Menneisyyden tytöt ja tyttöjen tarinat. Teoksessa Ojanen K, Mulari H. & Aaltonen S. 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino. s. 45-87.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Töttö P. 2004: Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

Uusikylä K. 2008: Naislahjakkuus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Viertola U. 2008: Aivojen oikoteitä. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008):1. s. 104-106.

Viitala J. 2004: Inhimillinen eläin, eläimellinen ihminen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Hei,

Olen luokanopettajaopiskelija Tampereen yliopistosta ja teen pro gradu tutkimusta alakouluikäisten tyttöjen muodostamista yhteisöistä ja niiden kulttuurista. Tutkimukseni tarkoituksena on tehdä näkyviksi niitä sosiaalisia normistoja, jotka tyttöjen toimintaa yhteisön taholta ohjaavat. Lisäksi kiinnitän huomiotani tyttöporukoiden muodostumiseen sekä niiden merkitykseen tyttöinä olemisessa.

Tutkimukseni toteutan havainnoimalla 3-5-luokkalaisia tyttöjä kahdessa erikokoisessa koulussa. Lapsenne luokka on yksi tutkimukseeni osallistuvista luokista. Tämän lisäksi kerään tyttöjen omia kokemuksia haastatteleamalla heitä. Kiinnitän huomiota myös luokassa oleviin poikiin, jotta ymmärrän paremmin eroja tyttöjen ja poikien yhteisöllisessä käyttäytymisessä.

Tutkimuksessani en mainitse siihen osallistuneiden henkilöiden nimiä, enkä koulujen nimiä. En myöskään nimeä paikkakuntia, joissa olen tutkimustani tehnyt. Läsnäoloni kouluilla ei myöskään vaikuta luokan työskentelyyn tai opetuksen etenemiseen.

Jotta saisin tutkimuksessani tyttöjen ajatuksia huomioiduksi mahdollisimman monipuolisesti, toivon lupaa haastatella lastanne tutkimukseen liittyen. Haastattelut tulevat tapahtumaan koulun tiloissa. Haastatteluluvan antamiseksi pyydän täyttämään alla olevan lomakkeen, ja palauttamaan sen kouluun.

Annan mielelläni lisätietoa tutkimukseeni liittyen.

Tutkimusterveisin,

Kaisa Mattila  
[mattila.kaisa.m@student.uta.fi](mailto:mattila.kaisa.m@student.uta.fi)

---

Lapseni saa osallistua tutkimushaastatteluun (rasti ruutuun)

Lapsen nimi: \_\_\_\_\_

Huoltajan nimi: \_\_\_\_\_

Päiväys ja allekirjoitus: \_\_\_\_\_